

Ympäristöystävällinen elintarvike

- palvikinkun ja kurkun tuotantoketjujen
toimijoiden näkemyksiä

Anu Seppälä

MTT:n selvityksiä 69
56 s.

**Ympäristöystävällinen elintarvike -
palvikinkun ja kurkun tuotantoketjujen toimijoiden näkemyksiä**

Anu Seppälä

ISBN 951-729-889-7 (Verkkajulkaisu)

ISSN 1458-5103 (Verkkajulkaisu)

<http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts69.pdf>

Copyright

MTT

Anu Seppälä

Julkaisija ja kustantaja

MTT, 31600 Jokioinen

Jakelu ja myynti:

MTT, Tietopalvelut, 31600 Jokioinen

Puhelin (03) 4188 2327, telekopio (03) 4188 2339

Sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi

2004

Kannen kuvat

Markku Wiik, Yrjö Tuunanen

Ympäristöystävällinen elintarvike – palvikinkun ja kurkun tuotantoketjujen toimijoiden näkemyksiä

¹⁾Anu Seppälä

¹⁾Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Ympäristöntutkimus, 31600 Jokioinen, anu.seppala@mtt.fi

Tiivistelmä

Euroopan Unionin ympäristöohjelmassa korostetaan vihreiden markkinoiden luomista sekä rohkaistaan yrityksiä ja kuluttajia ympäristöystävällisempiin käytäntöihin. Myös kansallinen elintarviketalouden laatustrategia korostaa ympäristömyötäisiä toimintatapoja elintarvikeketjussa. Vihreiden markkinoiden luominen ja elintarvikkeiden laatustrategian toteuttaminen edellyttää siten ympäristöystävällisiä tuotanto- ja kulutustapoja. Ympäristöystävällisen elintarvikeketjun luomiseksi tarvitaan samoihin arvoihin sitoutumista, toiminnan läpinäkyvyyttä ja tiiviimpää vuorovaikutusta kaikkien elintarvikeketjun toimijoiden osalta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää elintarvikkeiden (kurkun ja palvikinkun) tuotantoketjujen toimijoiden käsityksiä ympäristöystävällisestä elintarvikkeesta. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mistä toimijat puhuvat, kun he puhuvat ympäristöystävällisyydestä elintarvikkeiden osalta. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää toimijoiden käsityksiä jäsentävät yhteiset teema-alueet. Tämän laadullisen tutkimuksen aineisto muodostui kurkun ja palvikinkun tuotantoketjujen toimijoiden teemahaastatteluista. Elintarvikeketjun toimijoiden käsityksiin liittyvät yhteiset teemat luokiteltiin analyysin perusteella seuraaviin pääkategorioihin:

- **taloudellisuus**
- **eläinten hyvinvointi**
- **ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus**
- **luomu**
- **vastuu tuotteen laadusta**

Tutkimuksen tulosten mukaan elintarvikkeen tuotantoketjun toimijoiden ympäristöystävällisyyteen liittyvistä käsityksistä löytyi useita yhteisiä teemoja. Ympäristöystävällisyydestä puhuminen ei siten ole pelkästään tuotteen saastuttavuudesta puhumista, vaan siihen liittyy ilmauksia myös taloudellisuudesta, eläinten hyvinvoinnista, tuotteen laadusta ja luomusta. Yhteiset teemat kietoutuivat myös toisiinsa. Esimerkiksi luomupuheeseen liittyi ilmauksia niin eläinten hyvinvoinnista, taloudellisuudesta, ympäristövaikutuksista kuin laadunhallinnan säätelystäkin.

Vaikka ympäristöystävällisyys puheeseen liittyi eri toimijoiden osalta samoja teemoja, vaihtelivat näkemykset teemojen sisällä. Käsitusten erilaisuus johtuu osittain tässä haastateltujen ihmisten roolista elintarvikeketjun toimijoina. Tutkimuksessa haastatellut henkilöt voitiin jakaa kahteen luokkaan ympäristöasioihin perehtyneisyyden tason osalta: maallikoihin ja asiantuntijoihin. Yhteinen ymmärrys ympäristöystävällisestä elintarvikkeesta ja elintarvikeketjun toiminnasta vaatiikin uusia keinoja eri toimijoiden väliseen vuoropuheeseen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseen.

Avainsanat: ympäristöystävällinen, elintarvike, kurkku, palvikinkku, elintarvikeketju

Environmentally friendly foodstuff – cucumber and ham production chains actors' concepts

¹⁾ Anu Seppälä

¹⁾MTT Agrifood Research Finland, Environmental Research, FIN-31600 Jokioinen, Finland, anu.seppala@mtt.fi

Abstract

European Union's environmental programme emphasis creation of green market place and encourages companies towards more responsible environmental practice and greener consumer demand. Also National quality strategy for food underlines environmentally friendly practices in the food production chain. Thus implementation of these programmes and strategies require greener production and consumption. Achieving greener food production chain demands commitment to the same values, transparent methods and close interaction between all actors in the production chain.

The purpose of this study was to examine concepts of environmentally friendly foodstuff (cucumber and ham) among the food chain actors. The goal was to explore whether or not there exist same themes in various actors speech. The research material of this qualitative study consists of theme interviews of various actors in the food chain. Based on the analysis commonly shared themes were found and classified into following main categories:

- **economy**
- **welfare of animals**
- **environmental impacts and unpollution**
- **organic production**
- **responsibility for quality of product**

According to the results the concepts of environmentally friendly consists of different dimensions and include commonly shared themes among various food production chain actors. Expressions of environmentally friendly not only concern environmental impacts but welfare of animals, money, quality of products and organic farming. In addition these shared themes engage to each other. Concepts of organic production concerned also expressions of other found themes.

Although commonly shared themes were found in various actors' speech, concepts inside these themes varied. One reason for this is the different role these actors play in the food production chain. The interviewed persons could be divided into two groups professionals and laymen based on their environmental awareness. Due to this new ways to expand environmental awareness and for closer co-operation is needed in order to gain mutual understanding of environmentally friendly food production chain.

Keywords: environmentally friendly, foodstuff, cucumber, ham, food production chain

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta	6
1.2	Tutkimuksen tavoite.....	7
2	Ympäristöystävällisyys elintarvikkeissa	8
2.1	Ympäristöystävällisyys tuotetasolla.....	8
2.2	Elintarvikkeiden ympäristöinformaatio	9
3	Aineisto ja menetelmät.....	10
3.1	Tutkimuksen luonne.....	10
3.2	Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu	11
3.3	Haastateltavien valinta ja tutkimusaineiston keruu.....	11
4	Aineiston analyysi	13
4.1	Taloudellisuus	14
4.1.1	Taloudellinen hyöty yrityksen toiminnan reunaehtona	15
4.1.2	Ympäristöystävällisyyden kalleus	16
4.2	Eläinten hyvinvointi.....	18
4.3	Ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus	21
4.3.1	Alkutuotannon saastuttamattomuus.....	22
4.3.2	Pakkaus.....	25
4.3.3	Kuljetukset.....	28
4.4	Luomu	29
4.4.1	Säädökset ja määräykset, eläinten hyvinvointi sekä tuotannon kalleus	30
4.4.2	Ympäristövaikutukset.....	31
4.5	Vastuu tuotteen laadusta	34
4.5.1	Laadun hallintaan vaikuttavat tekijät	34
4.5.2	Laadun hallinnan keinot	36
5	Yhteenveto analyysistä.....	40
6	Johtopäätökset ja keskustelua.....	44
7	Kirjallisuus	49
8	Liitteet	52

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Viime vuosikymmenen aikana EU-maiden maatalous on kohdannut dramaattisia muutoksia, joilla on ollut suuria vaikutuksia ympäristöön ja maaseutualueiden talouteen. Tehostuvan tuotannon myötä on huoli ympäristöongelmista ja maataloustuotannon ympäristö- ja eettisistä kysymyksistä lisääntynyt. EU:n politiikoista juuri ympäristöpolitiikka on noussut yhä keskeisempään asemaan. Komissaari Wallströmin painopisteet komission ehdotuksessa uudeksi ympäristöohjelmaksi korostavat vihreiden markkinoiden (green market place) syntymistä ja kuluttajien sekä yritysten käyttäytymiseen vaikuttamista. Ympäristönsuojelu ja -hoito jäävät kuitenkin helposti irrallisiksi toimenpiteiksi, mikäli niitä ei sidota osaksi koko tuotantoprosessia ja tuotteita ja mikäli niiden toteutuksessa ei huomioida kulutusyhteiskunnan muuttuvia vaateita.

EU:n integroidussa tuotepolitiikassa (IPP) etsitäänkin keinoja ympäristön kokonaisvaltaiseen huomioimiseen koko tuotteen elinkaaren aikana (Integrated product policy 2002, The Green Paper...2002). Integroitu tuotepolitiikka perustuu kolmeen keskeiseen periaatteen: elinkaariajatteluun, erilaisten keinojen monipuoliseen käyttämiseen ja kaikkien toimijoiden yhteistyöhön. Tuotteen ympäristövaikutuksia pyritään vähentämään koko tuotteen elinkaaren aikana, tiedollinen, taloudellinen ja oikeudellinen ohjaus yhdistämään tehokkaaksi kokonaisuudeksi ja kaikki toimijat, jotka tekevät tuotteen ympäristövaikutuksiin liittyviä päätöksiä, pyritään saamaan mukaan yhteistyöhön tuotteen ympäristöhaittojen vähentämiseksi. Komission mukaisia keinoja tuotteiden ympäristövaikutusten vähentämiseksi ovat esimerkiksi taloudellisten ohjauskeinojen ja kannustimien käytön tukeminen, ympäristön kannalta haitallisten tukien poistaminen ja julkisen rahoituksen myöntäminen ympäristöystävällisempien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Kulutukseen kohdistuvien keinojen osalta komissio korostaa EU:n ympäristömerkin ja tuoteselosteiden käytön edistämistä sekä kuluttajille ja muille sidosryhmille annettavan ympäristötiedon määrän ja laadun lisäämistä. (Ympäristö 2004).

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2004 uudistaman laatustrategian toteuttamisen yhtenä tavoitteena on vahvistaa suomalaisen elintarviketalouden yhteiskuntavastuullista toimintatapaa. Tämä ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen osaamisen ja vastuun yhdistäminen tarkoittaa muun muassa ympäristömyötäisten toimintatapojen, raaka-aineiden ja tarvikkeiden käyttämistä sekä hyvien tuotantotapojen noudattamista. Laatustrategian tavoitteisiin kuuluu myös suomalaisen elintarvikeketjun kilpailuedun vahvistaminen. Kilpailukykyä vahvistetaan huolehtimalla kuluttajien luottamuksesta suomalaiseen elintarvikeketjuun. Luottamuksen rakennuspalikoita ovat esimerkiksi tuotteiden ja palveluiden hyvä, dokumentoitu laatu ja tuotteiden jäljitettävyyden todentaminen. Lisäksi korostetaan laatu työstä tiedottamista. Tavoitteena on aukoton ja jäljitettävä laatuketju pellolta pöytään asti. (Suomen elintarviketalouden...2004).

Useat asennetutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaiset ovat huolissaan ympäristön tilasta ja olisivat jopa valmiita maksamaan enemmän ympäristömyötäisistä tuotteista (Heiskanen 1992, Tauriainen 1992, Uusitalo 1986). Asennekyselyjen kyky ennustaa todellista käyttäytymistä on kuitenkin osoittautunut heikoksi (Uusitalo 1986, Uusitalo 1990, Kujala 1993), osittain asenneteorioiden taustalla olevan rationaalisen ihmiskäsityksen vuoksi (Ajzenin & Fishbein 1980). Uusitalon (1991) mukaan ympäristötietoisuuden ja käyttäytymisen ristiriita johtuu yhteiskunnan tasolla siitä, että meiltä puuttuu legitiimiä auktoriteettia ja ohjauskeinoja, jotka saisivat aikaan haluttua toimintaa. Tiedon ja käyttäytymisen ristiriita saattaa johtua myös siitä, että annetut vastaukset asennetutkimuksissa

ilmaisevatkin käyttäytymisihannetta, jota arkitodellisuus ei vahvista. Erityisesti päivittäistavaroiden kohdalla ostaminen on usein rutiininomaista ja kiireistä, eikä tuoteinformaation vertailuun jää aikaa. Kuluttajan voi olla vaikea vertailla eri tuotteita ympäristöinformaation perusteella ja ympäristömyönteisen tuotteen laatuun voidaan lisäksi suhtautua epäilevästi (Heiskanen & Timonen 1995, Niva & Heiskanen 1996).

Tämän lisäksi Tiilikaisen (1996) mukaan yksi syy siihen, että kuluttajat eivät käyttäydy ympäristömyönteisesti on se, että tuotteet eivät täytä kuluttajien ympäristömyönteisyyden kriteerejä. Tiilikaisen (1996) mukaan kuluttajat ostavat ympäristöystävällisiä elintarvikkeita vain, jos ne vastaavat kuluttajan omia käsityksiä tuotteen ympäristöystävällisyydestä. Laaksosen (2000) mukaan kuluttajat ja asiantuntijat arvioivat ja käsittävät ympäristöystävällisyyden eri tavoin. Kuluttaja voi arvioida ympäristöystävällisyyttä muutaman elinkaarenvaiheen perusteella kun taas tutkija tarkastelee tuotetta koko elinkaaren ajalta.

Komission mukaisten vihreiden markkinoiden luominen ja kansallisen laatustrategian toteutuminen edellyttää ympäristöystävällisiä tuotanto- ja kulutustapoja. Ympäristöystävällisen elintarvikeketjun luomiseksi tarvitaan samoihin arvoihin sitoutumista, toiminnan läpinäkyvyyttä ja tiiviimpää vuorovaikutusta kaikkien elintarvikeketjun toimijoiden osalta. Kuluttajien käsitysten selvittämisen lisäksi näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös muiden ketjun toimijoiden ympäristöystävällisyyteen liittyvien näkemysten selvittämistä. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutumisen kannalta on tarpeen tietää, puhutaanko ja ymmärretäänkö ympäristöystävällisyyteen liittyvät ulottuvuudet samalla tavalla eri elintarvikeketjun toimijoiden osalta.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää elintarvikkeiden (kurkun ja palvikinkun) tuotantoketjujen toimijoiden käsityksiä ympäristöystävällisestä elintarvikkeesta. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mistä toimijat puhuvat, kun he puhuvat ympäristöystävällisyydestä elintarvikkeiden osalta. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää toimijoiden käsityksiä jäsentävät yhteiset teema-alueet.

Tutkimus tuottaa syvällistä tietoa elintarvikkeiden tuotantoketjujen eri toimijoiden käsityksistä ympäristöystävällisten elintarvikkeiden osalta. Tätä tietoa tarvitaan toimijoiden välisen kommunikoinnin parantamiseksi. Tutkimuksen tulosten avulla tuetaan sekä EU:n integroidun tuotepolitiikan että kansallisen elintarvikkeiden laatustrategian tavoitteita ja tuotetaan tietoa ympäristöystävällisten tuotteiden valmistukseen, ympäristömarkkinointiin ja viestintään. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään myöhemmin suoritettavassa lomakekyselyssä, jonka avulla tunnistetaan potentiaaliset asiakassegmentit ja markkinointiargumenttien perusteet maaseudun pienyritysten ympäristöarvoilla erilaistetuille tuotteille ja palveluille. Tutkimustuloksia hyödynnetään ja analyysiä syvennetään myöhemmin tehtävässä oppinäytetyössä.

Tämä tutkimus on osa Rural Life Design- projektia (Eco-design and marketing model for rural products and services). Vuosina 2001-2004 toteutettavan projektin tavoitteena on rakentaa maaseudun tuotteiden ja palveluiden ekotuotteistamiseen toimintamalli. Mallin työvälineiden avulla pyritään hyödyntämään ja tuotteistamaan maaseudun ympäristöarvoja. Malli rakennetaan tutkimuksen, koulutuksen, maaseudun pienyritysten ja ympäristöviranomaisten yhteistyönä. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) johtama projekti on osa Agropolis-tiedepuiston toimintaa.

Tämän raportin luvussa 2 tarkastellaan aikaisempia tutkimuksia elintarvikkeen ympäristöystävällisyydestä sekä perehdytään ympäristöinformaation käyttöön elintarvikkeissa. Luvussa 3 kuvataan tutkimuksen aineisto ja menetelmät. Luku 4 käsittää tulosten analyysin. Luvussa 5 esitetään yhteenveto analyysistä ja luvussa 6 johtopäätökset tutkimuksen tuloksista.

2 Ympäristöystävällisyys elintarvikkeissa

2.1 Ympäristöystävällisyys tuotetasolla

Tuotteiden ympäristöystävällisyyteen liittyviä käsityksiä on Suomessa tutkittu vielä varsin vähän, elintarvikkeiden osalta ei juuri ollenkaan. Tiilikaisen (1996) tekemän tutkimuksen mukaan kuluttajat kokivat maidon ja kanankoipien ympäristöystävällisyyden muodostuvan useista ulottuvuuksista. Tutkimuksen mukaan ympäristömyötävyyden ulottuvuudet ovat a) ekopakkaus, b) vieraat aineet, c) eläinten hyvinvointi, d) aitous, e) maatalouden saastuttamattomuus ja f) kaupan ja teollisuuden saastuttamattomuus. Ekopakkaus tarkoittaa sitä, että ympäristöystävällinen tuote on pakattu kierrätettävään, pahviseen ja niukkaan pakkaukseen. Vierailta aineilla käsitetään kaikki ruoan tuotannossa käytetyt kemialliset aineet. Eläinten hyvinvointi ymmärretään inhimillisenä kohteluna, kasvatusolojen väljyytenä ja puhtautena sekä ulkoilumahdollisuutena. Aitous käsitetään tuotantomenetelmiksi, joissa ei käytetä keinotekoisia menetelmiä ja aineksia kuten keinolannoitteita. Maatilojen saastuttamattomuus ymmärretään vesistöjen suojelun kautta, maatalous ei saa saastuttaa puhtaita vesistöjämme. Teollisuuden ja kaupan saastuttamattomuus tarkoittaa energian käytön, jätteiden ja kuljetusten määrään minimoinnin sekä freonien käytön välttämisen.

Laaksosen & Mäntylän (2000) tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin kuluttajien ja asiantuntijoiden käsityksiä pesuaineiden, tekstiilien, paperituotteiden ja viljatuotteiden ympäristöystävällisyydestä. Kuluttajien käsityksissä viljatuotteiden osalta tärkein ympäristöystävällisyyttä ilmentävä ominaisuus oli luomutuotanto. Luomutuotannoksi koettiin tuotanto, jossa ei ole käytetty keinolannoitteita tai myrkkijä. Muut ympäristöystävällisyyteen vaikuttavat ominaisuudet olivat viljatuotteiden kohdalla täysjyväviljan käyttö ja se, että tuote ei sisällä vahingollisia aineita. Vahingollisilla aineilla tarkoitettiin lisäaineita. Asiantuntijoiden käsityksiä kartoitettiin eko-oppaiden sisältöjen avulla. Oppaissa elintarvikkeen ympäristöystävällisyys tarkoittaa luomutuotantoa tai mahdollisimman pienin päästöin tuotettuja tuotteita, joissa eläinten elinolosuhteet on huomioitu. Niissä korostuu myös vähäinen tai kierrätettävä pakkaus, vähäiset kuljetukset sekä ylimääräisten lisäaineiden minimoiminen. Siten viljatuotteiden osalta kuluttajien ja asiantuntijoiden käsitykset olivat samankaltaisia. Asiantuntijat korostivat kuitenkin tuotteen hävittämisvaihetta kun taas kuluttajanäkemyksissä korostuu tuotteen tuottamisen ja käytön vaihe.

Elintarvikkeiden laatuksikäsitteitä kartoittavissa tutkimuksissa on viitteitä ympäristöystävällisyyden linkittymisestä myös elintarvikkeen laatu-ulottuvuuksiin. Kuluttajien hyvää laatua koskevissa käsityksissä korostuvat tuoreuden ja kotimaisuuden ohella luonnonmukaisuus ja puhtaus. Näiden lisäksi saasteettomuus, lisäaineettomuus ja terveellisyys ilmaisevat elintarvikkeiden hyvää laatua. (Taloustutkimus 1998). Asiantuntijoiden näkemyksissä yhteisesti hyväksytyiksi laatuksiteereiksi nousivat turvallisuus ja maku. Turvallisuus nähtiin laadun perusedellytyksenä. Asiantuntijoiden mukaan elintarvikkeiden eettinen ja ekologinen tuotantotapa voi myöhemmin nousta yhtä tärkeäksi laatuksiteeriksi turvallisuuden ja maun rinnalle. (Viinisalo & Leskinen 2000). Järvelä (1998) on tutkinut kuluttajan laatuksiteereitä ja lihan valintaa. Tutkimuksen mukaan kotimaisuus merkitsee lihan puhtautta,

tuoreutta ja makua. Kotimainen liha kertoo myös eettisemmästä ja ekologisemmasta tuotannosta kuin ulkomainen. Tuotteen alkuperän uskotaan siten kertovan tuotteen ekologisuudesta ja eettisistä arvoista.

Muuten tutkimukset (esimerkiksi Marjanen 1997, Heiskanen & Timonen 1996) ovat pitkälti keskittyneet erilaisten kuluttajasegmenttien kartoittamiseen ympäristöasioiden suhteen. Elintarvikkeiden osalta nämä tutkimukset ovat liittyneet lähinnä luomuun (Tauriainen 1992, Finfood 2003). Elintarvikkeiden tuotantoketjun kokonaisvaltaisella tarkastelulla ja useiden toimijoiden käsitysten kartoittamisella on selkeä tarve.

2.2 Elintarvikkeiden ympäristöinformaatio

Ympäristömerkit ja muut pakkausmerkinnät ovat tärkeä tuotetta koskeva ympäristöinformaation lähde (Niva & Heiskanen 1996). Tuotetasolla ympäristöinformaatiota pyritään jakamaan erilaisten ympäristömerkkien ja väittämien avulla. Ympäristömerkintöjen käyttöönotto edellyttää laatu- tai ympäristöjärjestelmien olemassaoloa sekä todennettua tietoa ympäristövaikutuksista. Laatu- ja ympäristöjärjestelmiä on otettu käyttöön elintarvikeyrityksissä 1990 - luvun alusta lähtien. Kansallisen laatustrategian tavoitteiden mukaan elintarvikeketjun laatua pyritään todentamaan sertifioituilla tai muutoin todennettavilla laatu- ja ympäristöjärjestelmillä. (Kansallinen laatustrategia...2004). Järjestelmät kertovat ja todentavat yrityksen toiminnan laatua, eivätkä ole tuotekohtaisia.

Tuotetasolla elintarvikkeilta puuttuu koko tuotantoketjun kattava, tuotteen elinkaarenaikaisiin ympäristövaikutuksiin perustuvaa ympäristömerkintä. Elintarvikkeissa on kuitenkin ympäristöominaisuuksiin viittaavia merkintöjä, kuten tuotantotavasta tai kotimaisesta tuotannosta kertovat merkinnät. Luonnonmukaisen tuotantotavasta kertovia luomu-merkkejä on Suomessa käytössä useampia (taulukko 1. liite 1). Leppäkerttu-merkki edellyttää luomuvaatimusten lisäksi myös suomalaista alkuperää. Luomu -valvottua tuotantoa – merkki on viranomaisen luomumerkki, joka noudattaa EU:n asetuksen luomuehtoja ja osoittaa että tuote on suomalaisen viranomaisen valvonnassa. Näiden lisäksi EU:lla on oma luomumerkki eli tähkämerkki. Merkin käyttö edellyttää, että tuotteen aineiden, jalostuksen ja pakkauksen on kuuluttava jonkin EU:n maan luomuvalvontaan. (Seppälä ym. 2002).

Demeter- tuotemerkki kertoo puolestaan biodynaamisesta tuotantotavasta, jossa maan hedelmällisyyttä vaalitaan kompostoinnin, viherlannoituksen, vuoroviljelyn ja biodynaamisten ruiskutteen (preparaattien) avulla. Kemiallisia lannoitteita ja torjunta-aineita ei käytetä ja merkillä varustetut elintarvikkeet täyttävät myös EU:n luonnonmukaista viljelyä koskevat säädökset, kotimaiset Luonnonmukaisen viljelyn liiton ohjeet sekä elintarvikeviranomaisten määräykset. Hyvää Suomesta Joutsenlippu ja Puhtaasti Kotimainen Sirkkalehtilippu, Avainlippu ja Maakuntien Parhaat ovat alkuperämerkintöjä, mutta niissä voidaan tunnistaa myös ympäristömerkinnän piirteitä. Merkinnät viittaavat suomalaiseen tuotantoympäristöön ja ne kertovat tuotannon työllistävästä vaikutuksesta. Tuotannossa noudatetaan suomalaisia tuotantotapoja ja valvonta on suomalaista. Merkkien haltijat valvovat merkintäperusteiden noudattamista. Alkuperämerkinnöille on luotu Euroopan Unionissa myös nimisuoja järjestelmä. (Seppälä ym. 2002).

Reilun kaupan merkintää voidaan pitää osittain myös ympäristömerkkinä, sillä tuotannossa pyritään välttämään torjunta-aineita, eroosiota sekä ylläpitämään biodiversiteettiä. Merkintä korostaa kaupan sosiaalista oikeudenmukaisuutta, joten ympäristö ja sosiaalinen vastuu kuvataan saman merkinnän avulla. Suomen markkinoilla oli lisäksi lyhyehkön aikaa Elopelto-merkki, joka kertoi torjunta-aineettomasta kasvintuotannosta. Elopelto profiloitui myös paikalliseksi lounaissuomalaiseksi tuotemerkiksi. (Seppälä ym. 2002).

Elintarvikkeita koskevien merkintöjen moninaisuus ja epätietoisuus merkkien myöntämisperusteista voivat hämmentää kuluttajaa ja johtaa siihen, että kuluttajat epäilevät yritysten todellista ympäristömyönteisyyttä ja ympäristöväittämien paikkansapitävyyttä (Soler, 1997). Merkintöjen sisällön ja ymmärrettävyyden parantamiseksi ja koko elintarvikeketjun avoimemman vuoropuhelun turvaamiseksi onkin tarpeen selvittää koko ketjun toimijoiden käsitykset elintarvikkeeseen liittyvistä ympäristöaspekteista.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Tutkimuksen luonne

Tutkimuksessa käytettävät menetelmät ja niiden käyttötapa määräävät tutkimuksen lähestymistavan. Silvermanin (2000) mukaan tutkimuksen metodologia eli yleinen lähestymistapa tutkimuskysymykseen voidaan jakaa kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen. Tämän tutkimuksen lähestymistapa on luonteeltaan kvalitatiivinen. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii kartoittamaan ilmiötä, niiden piirteitä ja taustoja, mutta ei pyri vastaamaan määrällisiin kysymyksiin ilmiöiden yleisyydestä tai voimakkuudesta. (Mäkelä 1990). Kvalitatiivisen tutkimuksen päämääränä on myös hahmottaa niitä merkityksiä, joita toimijat itse omalle toiminnalleen antavat ja joiden avulla he elämäänsä ja ympäristöään jäsentävät. Merkitykset vaativat kuvailun lisäksi myös tulkintaa. (Pyörälä 1995.) Alasuutarin (1994) mukaan laadullisen tutkimuksen analyysissä on kysymys merkityksestä ja merkityksellisen toiminnan tutkimisesta.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkija luo käsitteitä ja hypoteeseja ja pyrkii ilmiön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Asioiden tarkastelu tapahtuu tutkittavien näkökulmasta ja tutkija pyrkii muodostamaan tutkimustilanteesta mahdollisimman luonnollisen. (Taylor & Bogdan 1984). Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on enemmänkin tutkimusaiheen kannalta kiinnostavaksi arvioitu siivu yhteiskunnasta kuin varsinainen otos. Tämä siivu on yleensä kohderyhmä, jonka elämässä oletetaan tiivistyvän tutkimusaiheen kannalta kiinnostavia piirteitä. (Pyörälä 1995). Aineiston analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Ominaista kvalitatiiviselle aineistolle on sen monitasoisuus ja kielellinen rikkaus. (Alasuutari 1994). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi tapahtuvat lomittain (Alasuutari 1994, Uusitalo 1997).

Tämän tutkimuksen lähestymistapaa voidaan luonnehtia myös fenomenologiseksi. Fenomenologinen tutkimus kuuluu kvalitatiiviseen tutkimusperinteeseen. Fenomenologiaan pohjautuva menetelmä on luonteeltaan induktiivinen, kuvaileva. Menetelmän päämääränä on tutkia ja kuvata ilmiötä mahdollisimman tarkasti siten kuin ne aidosti ilmenevät koetuina. Tämä edellyttää, että tutkija lähestyy tutkittavaa ilmiötä avoimesti ilman ennalta määrättyjä oletuksia. Peruslähtökohtana on, ettei ole olemassa ennalta asetettuja määritelmiä, odotuksia tai teoriakehikkoja, jotka ohjaisivat tutkijaa tutkimuksen analysoinnissa. (Burns & Grove 1993, Åstedt-Kurki & Nieminen 1997). Toisin sanoen subjektin kokemuksen ja merkityksen kuvaaminen on fenomenologisen tutkimuksen tavoitteena (Patton 1990).

Edmund Husserl (1895-1938) määritteli fenomenologian tieteeksi tai tieteenalojen systeemiksi. Fenomenologi voi kuvata mitä tahansa olemassa olevaa tai olematonta. Fenomenologia tarkoittaa sananmukaisesti ”ilmiöoppia” toisin sanoen oppia ”näyttäytymistä”, fenomeneeista. (Stanford, 2004). Yksittäinen, tutkijan valitsema ilmiö on fenomenologisesti

painottuneissa menetelmissä tutkimuksen lähtökohta. Oivaltava havainnointi, kohteen erittelemine ja sen kuvaaminen ovat yksittäisen ilmiön tutkimisen osiot (Moring 1998).

3.2 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu

Alasuutarin (1994) mukaan haluttaessa tutkia sitä, miten ihmiset ymmärtävät ja hahmottavat asioita, pitää aineistossa olla ihmisten omin sanoin puhumaa tekstiä. Silloin hyvin valmiiksi strukturoidut lomakekyselyt eivät vastaa merkityksiä kartoittavaan tutkimuskysymykseen. Myöskään haastatteluaineiston muotoa kuten keskustelun etenemiseen tai keskustelijoiden väliseen vuorovaikutukseen keskittyminen kartoittava metodi ei sovi merkityksiä ja haastattelujen sisältöä selvittävään tutkimukseen.

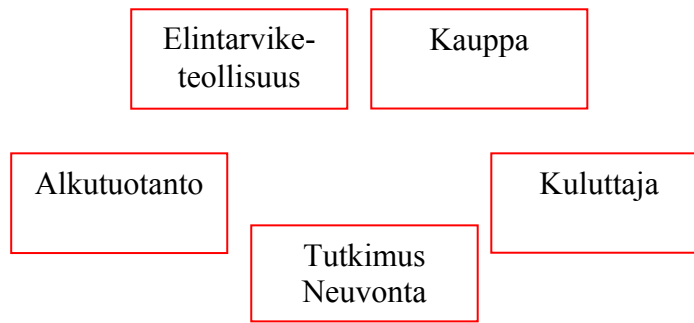
Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Teemahaastattelua voidaan luonnehtia puolistrukturoiduksi menetelmäksi, jonka aihepiirit ovat tiedossa mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole etukäteen määritelty. (Hirsjärvi & Hurme 1985.) Keskustelua käydään suhteellisen vapaasti. Teemahaastattelun voidaankin sanoa olevan keskustelua, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus. Haastattelun muoto ja yksityiskohdat jätetään varsin vapaaksi, mutta tutkija ohjailee keskustelua siten, että se ei kokonaan erkane tutkimusongelmasta. Tutkija esittää pääasiassa avoimia kysymyksiä joihin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. (Routio 2003).

Teemahaastattelu sopii erityisesti silloin kun tutkitaan heikosti tiedostettuja seikkoja tai ilmiöitä, joista ei yleensä keskustella. Tällaisia asioita ovat muun muassa arvostukset, aikomukset tai perustelut kriittisessä mielessä. (Hirsjärvi & Hurme 1985.) Raittila ym. (1989) ovat useita menetelmiä käyttämällä havainneet, että haastattelu laajentaa ja syventää tutkimusta, kyselylomake puolestaan antaa hyvän yleiskuvan siitä, mitä kohteesta tiedetään ja ajatellaan.

Tässä tutkimuksessa tutkittavaa ilmiötä haluttiin tarkastella syvällisesti ja kattavasti, koska tutkittavasta aiheesta, valittujen case- tuotteiden osalta ja koko ketjun toimijoiden laajuudelta, ei ole olemassa aikaisempaa tutkimustietoa. Tiilikainen (1996), joka on tutkinut kuluttajien käsityksiä maito- ja broilerituotteiden ympäristöystävällisyydestä ja nostaa esiin jatkotutkimustarpeena myös muiden tuoteryhmien ympäristöystävällisyyden ulottuvuuksien selvittämisen. Laaksohen (2000) tutkimuksen mukaan ympäristöystävällisyys ei ole mitenkään yksiselitteinen käsite ja sitä olisi syytä tutkia lisää.

3.3 Haastateltavien valinta ja tutkimusaineiston keruu

Haastateltavat valittiin kurkun ja palvikinkun tuotantoketjujen eri vaiheiden toimijoista. Haastateltavat voidaan tässä tapauksessa jakaa ympäristöasioihin perehtyneisyyden tason osalta maallikoihin ja asiantuntijoihin. Maallikolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa henkilöä, joka ei ole työnsä puolesta perehtynyt ympäristöasioihin ja jolla ei ole erityistä tietämystä kurkun ja palvikinkun tuotannosta. Asiantuntijalla taas tarkoitetaan henkilöä, joka työnsä puolesta on perehtynyt ympäristöasioihin ja/tai kurkun tai palvikinkun tuotantoon. Siten haastateltavien odotettiin vastaavan asiantuntijan roolissaan ja muiden ”tavallisen” asiakaskuluttajan roolissa. Kuviossa 1 on esitetty tässä tutkimuksessa haastatellut elintarvikeketjun toimijatahot. Kansallisen laatustrategian mukainen näkemys elintarvikeketjun toimijoista sisältää lisäksi viranomaistahot, järjestöt, tuotanto- ja panosteollisuuden sekä ruokapalvelut (Suomen elintarviketalouden...2004).

Kuvio 1. Tutkimuksessa haastatellut elintarvikeketjun toimijatahot.

Haastateltavat asiantuntijat valittiin kurkun ja palvikinkun tuotantoketjun eri vaiheista: alkutuotannosta, teollisuudesta, kaupan, neuvonnan ja tutkimuksen edustajista. Alkutuotannosta haastateltiin kurkuntuottajaa ja siankasvattajaa¹. Neuvonnasta valittiin sekä puutarhatalouden että sikatalouden neuvontaan erikoistunut neuvojatoho. Tutkijoista haastateltiin MTT:n ympäristötutkijoita. Teollisuutta edusti iso teurastukseen ja lihanjalostukseen erikoistunut yritys. Kaupan osalta haastateltiin ison tukkuliikkeen ympäristövastaavaa sekä lisäksi haastateltiin yhtä suoramyyntipaikan johtajaa. Asiantuntijoiden valinnassa konsultoitettiin MTT:n ympäristö- ja taloustutkijoita ja Ympäristöntutkimusyksikön johtajaa, Pro-Agria Maaseutukeskusten liiton neuvojaa sekä Agropolis Oy:n toimialapäällikköä. Kurkuntuottajan ja lihantuottajan osalta hyödynnettiin Finfood Suomen Ruokatieto Oy:n internet sivuilla olevia laatutuottajahakemistoa.

Maallikkokuluttajien valinnassa käytettiin hyödyksi tutkijan omaa verkostoa ja osa haastateltavista koostui Rural Life Design- hankkeen pilot- yritysten asiakkaista. Kaiken kaikkiaan haastateltava maallikkoryhmä muodostui joukosta eri-ikäisiä, pääkaupunkiseudulla ja Lounais-Hämeessä² asuvia miehiä ja naisia. Haastatteluja tehtiin yhteensä 20, joista 10 oli maallikkokuluttajien haastatteluja. Maallikkokuluttajista suurin osa (kuusi) oli iältään 30-35 vuotiaita. Joukossa oli neljä 45-50 vuotiasta. Aikataulu ja muut resurssit vaikuttivat osittain aineiston laajuuteen. Haastattelujen avuksi tehtiin Hämeen ammattikorkeakoulun muotoilupuolen opiskelijan lopputyönä graafista materiaalia (kurkun kääre, palvikinkun pakkausetiketti), joissa visualisoitiin ympäristöominaisuuksia tuotetasolla.

Teemarungon (liite 2) testaamista varten suoritettiin kaksi esihaastattelua. Ensimmäinen haastateltavista oli MTT:n tutkija ja toinen maallikkokuluttaja. Teemarunkoa, kuten kysymysjärjestystä, muutettiin näiden haastattelujen perusteella. Lisäksi haastattelujen apuna käytettäviä graafisten esitteiden lukumäärää rajoitettiin. Myöhemmin haastattelujen yhteydessä huomattiin, että jokainen haastattelutilanne on ainutlaatuinen ja kysymykset ja niiden järjestys muokkaantui aina tilanteen mukaan. Teemarunko ”eli” haastattelujen myötä. Haastattelut kestivät 45-90 minuuttia riippuen haastateltavan puheliaisuudesta. Yksi haastatteluista kesti ainoastaan 30 minuuttia. Tämä haastattelu tuntui kaikkein vaikeimmalta sillä haastateltava oli hyvin niukkasnainen ja kunnolliseen keskusteluun ei päästy koko haastattelun aikana. Muissa haastatteluissa keskustelu eteni sujuvasti. Neljä haastatteluista kesti 90 minuuttia ja se tuntui olevan maksimiaika haastattelulle, sillä myös haastateltava väsyi. Haastattelut suoritettiin asiantuntijoiden osalta heidän työpaikoillaan. Maallikkoku-

¹ kasvattaja toimii myös suoramyyntitorin johtajana

² Hankkeen pilot yritykset sijaitsevat Lounais-Hämeessä ja osa heidän asiakaskunnastaan on tältä alueelta

luttajien haastattelut tehtiin kirjastossa tai haastateltavan kotona. Haastattelut on tärkeä tehdä sellaisessa paikassa, missä vastaajalla on miellyttävä olla. Mukava haastattelutilanne vaikuttaa haastateltavien antamiin vastauksiin ja vaikuttaa siten myös tutkimuksen luotettavuuteen. Haastattelutilanne pyrittiin tekemään mahdollisimman rennoksi ja alussa keskusteltiin yleisistä asioista jännityksen poistamiseksi. Haastateltaville pyrittiin painottamaan, että kysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia ja että haastattelija on kiinnostunut nimenomaan haastateltavan näkemyksistä. Tätä korostettiin erityisesti maallikkokuluttajien haastattelutilanteissa. Asiantuntijoita pyydettiin vastaamaan omassa työ/asiantuntijan roolissa.

4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä aineiston keruu ja analyysi kulkivat limittäin. Tämä tarkoittaa sitä, että aineiston analyysi alkoi jo aineiston keruuvaiheessa (Morse 1994, Uusitalo 1997). Ensimmäisten haastattelujen esille tuomat piirteet ja vihjeet muokkasivat myöhemmin tehtäviä haastattelujen kulkua kohtia aiemmin löydettyjä teemoja. Analyysissä pyrittiin myös jatkuvan vertailun metodiin (Alasuutari 1978, Moring 1998) kirjoittamalla haastattelunauhhat auki ja lukemalla ne läpi heti haastattelun suorittamisen jälkeen, jotta uudet, esiin nousevat mielenkiintoiset teemat pystyttäisiin hyödyntämään seuraavissa haastatteluissa (jatkuva vertaaminen). Kaikki nauhat litteroitiin sanatarkasti, mutta turhat välisanat poistettiin ja puheen taukoja ei kirjattu. Jokainen haastatteluaineisto pyrittiin myös lukemaan läpi useampaan kertaan litteroinnin jälkeen. Aina litterointia ja aineiston lukua ei voitu aikataulullisista syistä johtuen toteuttaa heti haastattelun jälkeen.

Kun kaikki haastattelut oli tehty ja nauhat litteroitu, luettiin koko aineisto läpi yleiskatsauksen saamiseksi. Tutkija pyrki siten kokonaisuuden hahmottamiseen ja avainaihealueiden tunnistamiseen. Tämän jälkeen jokaista haastatteluaineistoa tarkasteltiin aluksi tarkemmin, omana kokonaisuutena. Aineiston käsittelyn ja hallittavuuden takaamiseksi jokaisesta haastattelusta poimittiin aluksi taulukkoon (liite 3, taulukko 2.) erilaisia aihealueita. Tätä voidaan kutsua alustavaksi aineiston koodaukseksi ja aineiston käsitteellistämisen ensimmäiseksi vaiheeksi. Tämän jälkeen taulukoitua aineistoa ja koodeja tarkasteltiin uudelleen ja aineistosta muodostettiin laajempia luokkia, pääkategorioita. Näille pääkategorioille (teemoille) annettiin nimi ja niihin viiteen kategoriaan kerättiin kaikista haastatteluista samaan aihealueeseen liittyvät ilmaisut yhdeksi kokonaisuudeksi. Pääkategoriat olivat sellaisia, jotka esiintyivät kaikkien toimijoiden puheessa. Pääkategorioiksi muodostuivat:

- 1) **taloudellisuus**
- 2) **eläinten hyvinvointi**
- 3) **ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus**
- 4) **luomu**
- 5) **vastuu tuotteen laadusta**

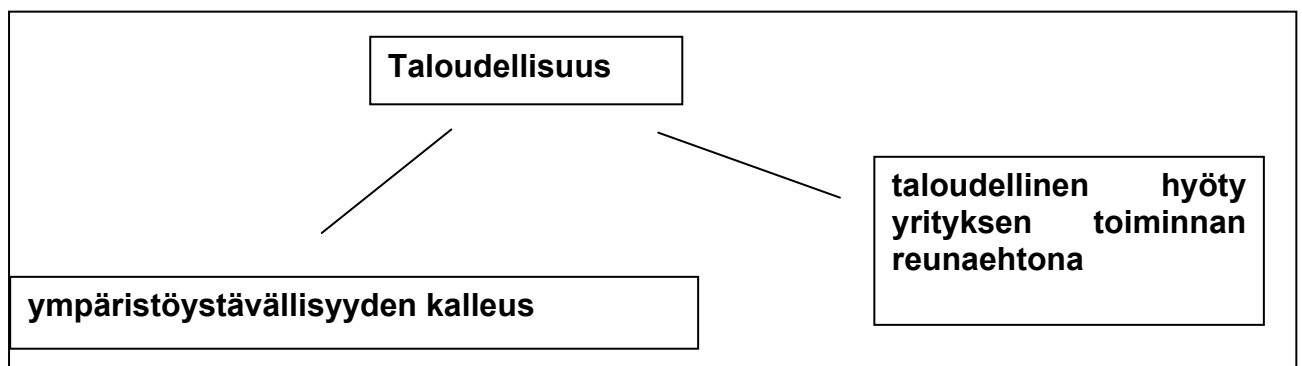
Tämän jälkeen nimettyjä pääkategorioita ja niihin liittyviä ilmaisuja koodattiin tarkempiin alakategorioihin. Esimerkiksi taloudellisuus- pääkategorian alle tunnistettiin kaksi alakategoriaa. Pää- ja alakategorioiden tarkastelussa tutkijalla oli mielessä kysymykset kuka puhuu, mitä tämä kuvaa ja kuka ei tätä mainitse. Kategorioihin liittyvät ilmaisut on raportoitu siksi toimijakohtaisesti. Myös alakategorioiden muodostamisessa tavoitteena oli löytää kaikkia puhujia yhdistävät alakategoriat.

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin edellä mainittuja kategorioita. Analyysissä on tarkasteltu pää- ja alakategorioiden esiintymistä eri toimijoiden puheessa sekä puheen asiasisältöä. Aineiston koodauksessa ja ryhmittelyssä käytettiin apuna atlas.ti- tietokoneohjelmaa, joka on laadullisen tutkimuksen työkalu. Tietokoneohjelman avulla voidaan hallita tutkimuksessa kertyvä aineisto ja käyttää sitä aineiston analyysissä. Ohjelmalla voi tutkia, vertailla, laajentaa ja koota aineistoa uudelleen. Ohjelma osoittautui erittäin käyttökelpoiseksi ja hyödylliseksi.

Aineiston analyysi jatkuu myöhemmin opinnäytetyössä, jossa testataan tarkemmin löydettyjä teemoja ja teorian pitävyyttä. Opinnäytetyössä pyritään löytämään tässä raportissa esitetyn koodauksen seurauksena muodostuneiden käsitteiden, pää- ja alakategorioiden välisiä yhteyksiä, ominaisuuksia ja eroja. Lisäksi pyritään määrittelemään niiden välisiä suhteita. Analyysin jatkaminen vaatii lisähaastattelujen tekemistä, heikkojen lenkkien (alakatgoriat) testausta ja syvällisempää tarkastelua. Tarkoituksena on kerätä lisää aineistoa ja haastatella muun muassa luomupuolen toimijoita, ympäristötietoisia kuluttajia sekä viranomaisia. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa empiiriseen aineistoon perustuva elintarvikkeiden ympäristöystävällisyyttä kuvaava käsittejärjestelmä.

4.1 Taloudellisuus

Taloudellisuutta ja rahaa koskevat ilmaisut nousivat esiin toimijoiden puheessa. Alkututustannon, teollisuuden, kaupan ja neuvonnan toimijoiden mukaan yritystoiminnassa ympäristöasioita kuten muitakin yrityksen toimintaan liittyviä asioita tarkastellaan myös talouden näkökulmasta. Taloudellisesti tehokas toiminta on yritystoiminnan reunaehto ja välttämättömänä edellytyksenä yritystoiminnan jatkumiselle, sillä mikään yritys ei voi pidemmällä aikavälillä toimia tappiollisena. Ympäristöasioiden hallintaa ja hyvää hoitoa tarkasteltiinkin taloudellisten hyötyjen tuottamisen näkökulmasta. Ympäristöasioiden hoidosta ja ympäristöinvestoinneista pitää saada taloudellista hyötyä. Kuluttajalle ympäristöystävällisen tuotteen ostaminen tyydyttää pikemminkin aineettomia ja kollektiivisia hyötyjä. Ympäristöystävällinen toiminta niin yrityksissä kuin kuluttajan arjessa koetaan kuitenkin kalliimmaksi, ympäristöystävälliset tuotteet maksavat enemmän kuluttajalle ja niiden tuottaminen on myös kalliimpaa. Tutkijoiden puheessa taloudellisuuteen liittyvät ilmaisut eivät nousseet esille. Taloudellisuutta kuvaavat käsitykset on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Taloudellisuutta kuvaavat käsitykset

4.1.1 Taloudellinen hyöty yrityksen toiminnan reunaehtona

Tuottaja/suoramyyntitorin johtaja, tukkuliikkeen ympäristövastaava, neuvojat sekä jalostajayrityksen ympäristöpäällikkö korostivat taloudellisen hyödyn tuottamisen vaatimusta yritystoiminnan reunaehtona. Toiminnan pitää olla taloudellisesti kannattavaa ja siksi myös ympäristöasioista pitää saada taloudellista hyötyä. Siankasvattajan/suoramyyntitorin johtajan³ mukaan toiminnan taloudellisuus aspekti näkyy siinä, että toiminnan pitää olla tehokasta. Lihan kierto tuottajalta kuluttajalle täytyy olla nopea ja koko teurastettu sika pitää pystyä hyödyntämään. Taloudellinen ajattelu tulee esiin myös siinä, että kauppias pystyy hinnoittelemaan tuoreen lihan korkeammaksi kuin pakastetun. Kaiken kaikkiaan ympäristö- ja eettiset asiat otetaan huomioon erilaistamisen keinoina ja lisäarvon tuottajina. Yrittäjä pyrkii saamaan tuotteestaan tarpeeksi voittoa oman toimeentulonsa takaamiseksi ja yrityksen toiminnan jatkumiseksi.

” ...sitte kun se sika käy kuolemassa ja menee sitte kauppaan, niin ne on kokonaisia sikoja ja kaikki menee tuoreena, mitään ei pakasteta ja se sika pitää saada myytyä kokonaan, et kaikki ruhonosat pitää saada sillä viikolla myytyä tai käyttöön...se sika pitää mennä kokonaan, koska pakastaminen ei paranna sitä hintaa, siit tulee kuluja...Niin, se on taas sitte sellanen ongelma, mut et taas kinkun suhteen jouluna, se on taas sitten ongelma siin mielessä että me ei myydä kinkkuja muuta kun tuoreena ja se määrä mitä meillä on. Sit ei voi myydä et se muu sika täytyy saada menemään siit ympäriltä ennenkun se kinkku voidaan luvata...Et kesällä loppuu yleensä puolenpäivän aikaa lauantaina kyllykset koska siin sias on vaan se määrätty määrä, mut me ei enempää tapeta niit sikoja mitä saadaan koko sika myydyksi.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” Mut ne on ainoita kilpailuvaltteja joilla me pystytään palvelemaan niitä asiakkaita ja yksinkertaisesti sanottuna myös saamaan enemmän rahaa, sillä kaikkihan ne maksaa mut että sen viimeisen viivan alle sitte, et se on meille se ainoa ajatus mikä on rakennettu siihen.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

Sikatalousneuvoja puhui taloudellisten reunaehtojen tärkeydestä siantuotannossa. Vaikka ympäristöasiat nähdään tärkeäksi, tulee taloudellinen kannattavuus tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä. Tuottajat ovat yrittäjiä, joiden tavoitteena on pyörittää taloudellisesti kannattavaa yritystoimintaa.

” meillä on tällanen sikatilinpäätös jossa me lasketaan tuottoja ja kustannuksia ja siellä on ravinnetase olemassa, jossa katsotaan myytyjen eläinten ja syötettyjen rehujen tasetta et se on tällanen sikalaan kohdentuva ravinnetase et se ei oo koko tilan osalta. Mutta se on tämmönen, että se käydään läpi, mutta sanotaan, että on tärkeämpiäkin asioita, tavallaan se tuotantokustannus ja nämä mutta että se vaatis sitten oman aikansa käydä läpi nämä mutta että sieltä rehun kauttahan se tulee sitten nämä typpi/fosforipäästöt.” (sikatalousneuvoja)

Suuren jalostajayrityksen ympäristöpäällikön mukaan ympäristöasioita lähdetään tarkastelemaan taloudellisten hyötyjen näkökulmasta. Yrityksen ja yritystoiminnan tavoitteena on tuottaa taloudellista lisäarvoa (voittoa) osakkeenomistajille, joten kaikkia yrityksen toimintoja tarkastellaan ensisijaisesti taloudellisesta näkökulmasta. Investointien ja uusien toimenpiteiden täytyy tuottaa rahaa. Raha on johdon ymmärtämä kieli ja ympäristöasioiden hoitoa ja hallintaa täytyy tarkastella johdon ymmärtämän kielen kautta.

³ raportissa käytetään myöhemmin osittain pelkkää siankasvattaja nimikettä

” Meidän tarkoitus on tehdä rahaa, silleen et saadaan liksat maksuun ja vähän omistajille voittoa, et täytyy miettiä ympäristöjärjestelmän vähän sieltä rahan suunnasta, johto ei anna rahaa mihinkään, mikä ei tuota. Investoinnit kilpailee ankarasti jos on ympäristöinvestointi taikka tuottavuusinvestointi niin pelkän pr:n takia epäilen että hyvin nirkosesti käytetään rahoja.” (ympäristöpäällikkö)

” No tuota tuota, siinä vois sanoa, että silloin kun ympäristöasioita yleensä aletaan miettiä, niin ensimmäinen näkökanta ei ilmeisesti ole se, että mietitään että miten me saatais sertifiikaatti vaan mietitään, että miten me saatais rahaa tästä toiminnasta ja sillä keinolla sitä on mietitty täällä niin, että me on tunnustettu ympäristönäkökohdat ja ympäristövaikutukset yritystasolla ja ja sitten toimipaikkatasoisesti.” (ympäristöpäällikkö)

Tehokkuus ja taloudellisuus nousivat esiin myös tukkuliikkeen ympäristövastaavan puheessa. Logistiikan tehokkuus ja oikeat pakkauskoot niin varastossa kuin kaupanhyllylläkin ovat tärkeitä.

” Ja toisaalta millasissa kuljetuspakkauksessa, että millasia myyntieriä ja että onhan ne laatikot moduulimittasia että ne täyttää jotkut lavat missä ne kulkee ja täyttää sitten sitä kautta auton, että ei ole hukkatilaa kuljetuksissa taikka että pystytään ottaa pienempi myyntierä rullakkoon sieltä.” (ympäristövastaava)

” Ja meillä voi tietysti ajatella että kuinka paljon se vie varastossa tilaa ja muuta tällasta mut että kun se tällä hetkellä kulkee niin moduulimittaisissa laatikoissa niin se siellä päässä kulkee optimimitoissa, että kun voi olla tuotteita, jotka ei täytä sitä niille varattua optimittala, että kurkun osalta sitä ei oo.” (ympäristövastaava)

4.1.2 Ympäristöystävällisyyden kalleus

Kurkuntuottaja kokee ympäristöystävällisen tuotannon kalliimmaksi, tällä hetkellä ympäristöystävällinen tuotantotapa on kalliimpaa ja ympäristöinvestoinnit vaativat isoa taloudellista panostusta. Yksittäisen viljelijän mahdollisuudet investoida erilaisten koneiden ja laitteiden ostamiseen koetaan heikoksi. Ympäristöystävälliseen kurkuntuotannon kannustaminen vaatisi niin yhteiskunnan toimia (lait, asetukset) kuin kuluttajien asenteiden ja toiminnan muutosta ympäristöystävällisiä tuotteita suosivaan suuntaan. Normiohjauksen lisäksi yhteiskunnalta tarvitaan konkreettista tietoa kierrätysmahdollisuuksista ja taloudellista tukea jätteiden määrän vähentämiseen ja ympäristöystävällisen loppukäsittelyn mahdollistamiseen. Puutarhatuotannon neuvojan mukaan ympäristöystävälliset toimintatapoja jarruttaa niiden hinta. Ympäristöinnovaatiot ovat aluksi kalliimpia, mutta hän uskoo niiden ajan mittaan yleistyvän. Tällä hetkellä kasvihuonetuottaja ei saa tukea ympäristöystävälliseen tuotantoon.

” No et ainakaan tähän päivään mennessä ei yhtään euroo saa kurkusta enempää, vaiksä veisitkin muovit niinku kaatopaikan sijaan tota jonnekin niinku jätteenpolttolaitokselle. Et kyl mä uskon et niinko, no, ellei sitte niinku yhteiskunnan nää lait ja asetukset ja se että tota kuluttajien yleinen asenne tulee sellaseks ettei osteta, mut ei se oo niin ku ostetaan jotain Espanjast tuotettu paprikaakin, niin, ei se nyt niinku hirveesti vaikuta niinku se ympäristön huomioon ottaminen. Et kyl se hinta vaan sitte siinä aika paljon vaikuttaakin.” (kurkuntuottaja)

” Et on just Turun seudulla viljelijät koittanut ottaa selvää et just noi mustavalkomuovit, mitä käytetään kasvihuoneen niinku siel lattialla, et mihin ne vois niinku rajata ettei tarvis viedä kaatopaikalle, mut ei vielä löytyny tähän päivää mennessä.. ” (kurkuntuottaja)

” Ne pitäs vaan saada silputuuu, mut et sellanen silppuri maksaa niinku 100 000e, et ei sellast kukaan yksittäinen voi, et se niinku maksaa sit yhtä paljon tai enemmänkin kun viedä kaatopaikalle, et se on niinku se. ” (kurkuntuottaja)

” Se on vähän niin, että kaikki kurkun pintaviat näkyy kelmussa, flowpackeissä menee taas paljon muovia että myynnin kannalta olis parasta laittaa ne pussiin, mutta se on liian työlästä, liian kallista. Et mä sitten tiedä että noi pakkaukset että se on niinkun hinnasta kiinni tommoset kuten nuo klipsitkin (kasvatuksessa tarvittavia kiinnikkeit) että sitä voidaan nykyään tehdä tärkkelyksestä, maissista, perunasta että se on niinkun hinnasta kiinni aluksi, mutta se tulee niin kuin. Et se olis jos pystyis vaikka syömään muovineen, heh. ” (puutarhatuotannon neuvoja)

Kuluttajalle rahaan liittyvät ilmaiset koskivat lähinnä ympäristöystävällisen tuotteen (joka kuluttajalle tarkoittaa luomutuotetta, kts. luku 4.4) kallista hintaa. Luomutuotteet koetaan kalliimmiksi kuin tavanomaisesti tuotetut ja yleisesti kotimaiset vihannekset koettiin talvella kalliimmiksi kuin ulkomaiset (kotimaisuus linkittyy myös ympäristöystävällisyyteen, kts. luku 4.3). Ympäristöystävällisyydestä saa siis maksaa enemmän, mutta kuluttaja on valmis maksamaan vain tiettyyn pisteeseen asti. Kuluttajan oma talous asettaa ehtoja maksettavasta ruoasta. Käytettävät tulot muodostavat kuluttajalle ostokäyttämisen raamit. Kuluttajan puheessa ympäristöystävällisen tuotteen ostaminen tyydyttää muuta kuin taloudellista hyötyä. Tuotteiden ostamisesta saadaan hyvä omatunto kun kannetaan vastuuta eläinten ja ympäristön hyvinvoinnista.

” Ja sitte riippuen vähä päivästä ja rahapussin paksuudesta et luomulihaa mä mieluiten suosisin mut se on niin kallista suhteessa tavalliseen, et aika harvoin mä sitä raaskin ostaa. ” (nainen 30 v.)

Haastattelija: Olisitko valmis maksaa ympäristöystävällisistä tuotteista enemmän?

” Kyl mä vähän mut sit jos se alkaa ole melkein puolet lisää niin, sit se kyl rajottaa kun on tota asuntolainaa ja muuta. Jonkun verran oon valmis maksaa. ” (nainen 30 v.)

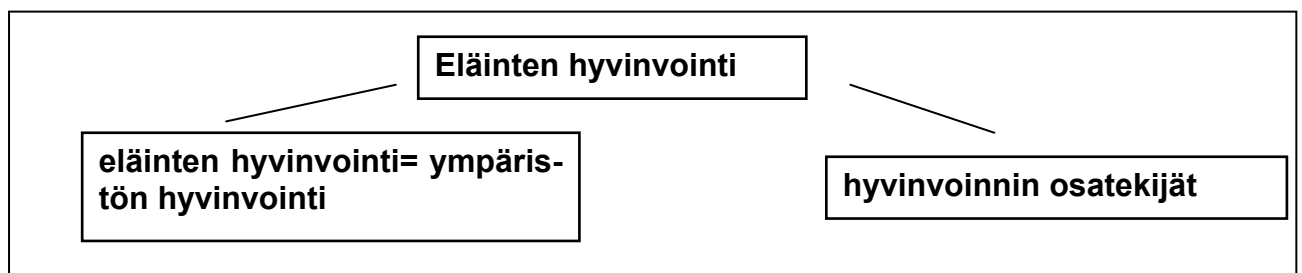
” Mut et talvel kun ne menee ihan kauheen kalliiksi kilohinnat, niin tulee ostettuu ulkomaista. ” (nainen 45 v.)

” Niitä mä ostan kyllä joskus, ihan sillai pitääkseni omatuntoni puhtaana, ihan vaan siis niinku et ku se on hyvä asia. Silloin mä kyl katon joskus hintaa, et onko se päättömästi paljo kalliimpaa kun se viereinen tuote siinä. ” (mies 33 v.)

” Et se pitäs olla vähän tällänen reilun kaupan juttu. Kukaa ei häviä siinä kauheesti tai joudu kärsimään. En mä pidä sitä mitenkään sellasena, et mä aina sitä hakisin, et se on vähä heräteostos pikemminkin. ” (mies 30 v.)

4.2 Eläinten hyvinvointi

Eläinten hyvinvointia koskevissa puheissa eläinten hyvinvoinnin uskottiin muodostuvat eri osatekijöistä. Riittävä ruoka ja juoma sekä lajitovereiden seura nousivat toimijoiden puheissa yhteisiksi eläimen hyvinvoinnin osatekijöiksi. Kuitenkin esimerkiksi eri toimijoiden näkemykset oikeasta ja hyvästä eläimen ruokinnasta vaihteli. Toimijoiden puheissa tuli esiin myös muita eläinten hyvinvointiin liittyviä seikkoja kuten eläinten mahdollisuus ulkoiluun ja jälkeläisten hoitoon, teurastuksen inhimillisuus, eläinten valvonta ja lääkitys. Toisena yhteisenä piirteenä haastatteluille oli se, eläinten hyvän ja asianmukaisen kohtelun uskottiin vaikuttavan myös positiivisesti ympäristön hyvinvointiin. Eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat nähtiin myös osana tuotteeseen liittyviä ympäristöasioita. Kuviossa 3. on kuvattu eläinten hyvinvointiin liittyvät käsitykset.

Kuvio 3. Eläinten hyvinvointia koskevat käsitykset

Siankasvattajan ja ympäristötutkijan mielestä ympäristöasiat kytkeytyivät sikojen hyvinvointiin. Sian hyvinvointia edistävät toimenpiteet ja menettelyt koetaan myös ympäristön hyvinvointia edistäviksi menettelyiksi. Eläinten ja ympäristön hyvinvointi kulkee yhdessä, hyvä eläinten hoito johtaa myös ympäristöasioiden hyvään hoitoon.

” Silloin kun tätä koko systeemiä alettiin rakentaa eli olisko -94 ensimmäinen purupohjasikala tehty lihasioille ja siitä tavallaan rakennettu tämä koko systeemi. On haluttu tehdä erilaisilla mut ei sitä varten vaan et mitkä on tavallaan parempia niin ympäristön kannalta kun sikojen kannalta. Siitä tulee vaan tavallaan ongelmia sille isännälle, mitä sikamaisemmat olot sioilla on niin niin se on isännälläkin, heh, heh”. (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” No täs tulee ensin mieleen se eläinten ja ympäristön hyvinvointi yhdessä, et jos hoidetaan eläin hyvin on se sitä ympäristöllekin parempi et tavallaan et niillä eläimillä olis sellaset kasvatusolosuhteet et olis niin et se eläin stressais mahdollisimman vähän et sillä tavalla olis hyvinvoiva et se olis jotenki niinku eettisestikin, jotenkin hyväksyttävämpää syödä sitä lihaa.” (ympäristötutkija)

Siankasvattajalle sian kasvatusolosuhteet, etenkin sikojen kasvatusalustan valinta vaikuttaa sekä ympäristöseikkoihin että myös eläimen hyvinvointiin.

” Meillä tuotetaan erilaisilla, se tuotanto, öö, meillä on purupohjasikalat missä se sika kasvaa ja se on tavallaan myös, se on, no, en tiedä minkälaisia väittämiä siitä voi esittää, mut jotkut sanoo et se on sialle kaikkein paras olosuhde missä se sika voi kasvaa se voi toteuttaa lajinmukaista käyttäytymistä, sillä on tilaa, se purupohja myös vaatii, että sillä on oltava enemmän tilaa ja sitä kautta se liikkuu enemmän ja siitä tulee taas enemmän kustannuk-

sia, mut se on taas sitte koko sian kannalta ja meidän toiminnan kannalta että se on erilais-tettua mut sit se ympäristöasia mikä siinä on niin et purupohjasikalasta ei esimerkiks tuu mitään nestemäistä ulos ja se purupohjalannoke on kompostoitunut samanaikaisesti kun se on siellä sikojen alla ja sielt...mitenköhän nää nyt hienosti sanotaa et typpi on muuttunut hitaasti liukenevaksi ja muuta ja sitä kautta se on niinku... se on meille se valinta ja se ympäristöasia ja se on ehkä tekniikkaa se levittäminen ja muu mut se nyt on..miten se nyt sanotaan et hiukan eri käsitykset tulee ihmisille jos sanotaan et levitetään lietettä kun et levitetään purulantaa, et se lietehän haisee mut toi ei haise, heh, heh.” (siankasvatta-ja/suoramyyntitorin johtaja.)

Tuottajan mukaan sika syö ja mistä sen ruoka on peräisin vaikuttaa sian hyvinvointiin. Lähellä tuotettu, joko omilta pelloilta saatu tai naapuritiloilta hankittu vilja ja heinä on sian hyvinvointiin ja ympäristöystävällisyyteen kuuluva tekijä. Lähellä tuotettu ruoka vähentää kuljetuskustannuksia ja silloin tiedetään, mistä eläimen rehu on peräisin. Hyvään sian ruokintaa kuuluu tuottajan mielestä myös heinä. Oikean ruokinnan merkitys korostui neuvojan käsityksissä. Sikatalousneuvojalle sian oikea ruokinta on olennainen osa eläimen hyvinvointia. Oikea ruokinta (esimerkiksi oikea valkuaisen määrä) vaikuttaa eläimen hyvinvointiin ja samalla vähentää ympäristön kuormitusta, sillä oikeassa suhteessa annettu ravinteiden määrä vähentää ravinnekuormitus lannan osalta.

” No, miten tän hienosti sanois...et sanotaan et mitä se syö, et sen suhteen on tehty periaatepäätös et kaikki vilja mitä on ostetaan naapuritiloilta, omil pelloil mikä kasvaa niin se ja sitte naapuritiloilta ja sitte yhteistyönä tehdään niitä ja myös sitte lantaa levitetään niille pelloille ja se ...se ..no siellä on sitte taas omia asioita. Ja sitte esimerkiks oljet kerätään et sioilla käytetään olkee ja tos on yks sikala jos on se ns. lihasian ykkösvaiheen kasvatus niin siinä tota niille annetaan runsaasti olkea ja heinää ja kaikille sioille annetaan runsaasti heinää, näille lihasioillekin, mikä joidenkin mielestä on turhaa, mut meillä annetaan jälki-ruokaheinää.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

”...se on myös hyvinvointikysymys että jos syötetään liikaa valkuaista niin se eläin kärsii ja myös se hoitoympäristö kärsii ja se eläin kärsii siitä, että ei ole rehut kohdallaan, niin tavallaan se on yhtäläillä sitä ympäristön huomioimista, se on vaan sanotaan että hyvinvointiympäristöä.” (sikatalousneuvoja)

” ...mut se on taustalla mun näkökulmasta että mä nään tärkeempänä sen sikalan ja mitä siellä tapahtuu että paljonko sieltä saadaan tavaraa ulos porsaita ja niin pois päin mutta toki se täytyy sitten huomioida siellä että se on myös hyvinvointikysymys että jos syötetään liikaa valkuaista niin se eläin kärsii ja myös se hoitoympäristö kärsii ja se eläin kärsii siitä, että ei ole rehut kohdallaan, niin tavallaan se on yhtäläillä sitä ympäristön huomioimis-ta, se on vaan sanotaan että hyvinvointiympäristöä.” (sikatalousneuvoja)

Tuottajan mielestä myös se, miten sika päivänsä päättää vaikuttaa sian hyvinvointiin. Lähellä olevan, pienemmän teurastamon suosiminen on joustavampi vaikkakin kalliimpi vaihtoehto isännälle. Se on myös luotettavampi (eri tuottajien siat eivät mene sekaisin) ja eettisempi (siat voivat olla kokoajan tutussa seurassa) ratkaisu. Jalostajayrityksen ympäristöpäällikkö toi esiin eettisten ohjeiden olemassaolon ja merkityksen jalostusyrityksen toiminnassa.

” se on lähinnä...no, jos suoraan sanon niin se on ihan imagollinen asia. Ja tavallaan se että se että ne käy lähellä kuolemassa ja joustavuus on se plussa et siel voi päivii vaihtaa, sie voit määrii isontaa ja se on varmasti niin et se kun hakee ne siat niin ne on meidän siat

ainoot jotka on siinä autossa, ei kenenkään muiden kanssa oo tekemisissä, ei ole sekaan-tumispelkoo ja muuta ja tavallaan siat saa olla et tuttu porukka mikä menee kuolemaan, jos taas näin raadollisesti aattelee sit asiaa. (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” meillä on olemassa eläintenkasittelyn eettiset pelisäännöt tietenkkin, ne on dokumentoitu ja niitä noudatetaan kyllä. ” (ympäristöpäällikkö)

Kuluttajan, ympäristötutkijan ja tuottajan puheissa eettinen eläinten kasvatusta tarkoittaa sitä, että eläin pystyy toteuttamaan omaa lajinmukaista käyttäytymistään. Sian kohdalla tämä lajinmukainen käyttäytyminen ja onnellisen sian elämä sisältää sopivasti ruokaa, juomaa ja suojaa sekä mahdollisuuden olla vapaana lajitovereiden seurassa. Sikatalousneuvojalle eläimen kasvun ja kehityksen seuraaminen ja valvonta on osa hyvää eläimen hoitoa. Neuvojan puheessa korostui kotimaisen tuotannon paremmuus tuotantoketjun avoimuuden, jäljitettävyyden ja eläinten paremman hoidon osalta. Kuluttajalle eläinten eettinen kohtelu kulminoituu luomuun. Luomutuotettu eläin on saanut liikkua vapaasti ja syödä ”oikeaa” ruokaa. Kuluttajan käsityksissä luomu tarkoittaa sekä eettistä eläinten kohtelua että vähemmän saastuttavaa tuotantotapaa

”Tila ja et se saisi olla kesällä ulkona ja et sil olis sellanen mutalätäkkö missä se saa laittaa suojan ja et just suojaa, mutaa, saa olla ulkona ja sitte et on tarpeeksi tilaa liikkua ja et niil oli kavereita et jos on mahdollista että ei ole yksittäin karsinassa, et mä en kyl niin siasta tiedä. Mut et sen elämä vois olla hyvin paljo samanlaista niinku ennen vanhaan oli maalla et oli yks kaks sikaa et on sellanen mielikuva niistä mummolan sioista, mut se varmaan voi olla vähän utopiaa..” (ympäristötutkija)

”No toi onki vaikea kysymys, mut että jos ajattelee tollasessa sian kasvattamisessa et tietenkkin ruokaa ja juomaa pitää olla mut et niillä olis sit mahdollisuus toteuttaa sitä lajinmukaista käyttäytymistä, et niillä on niitä kavereita siinä ja et ne pystyy niinku jos mahdollista niin tonkimaan ja kellimään niinku Elonkierrossa⁴ ne onnelliset siat et kyllä niinku et jos mä ajattelen jotain kuvaa niinku et jos mä näkisin sellasen kuvan jos ne siat on niinku niis rautahäkkyroissä tai et ne siat on niinku tommoses Elonkierrossa, niin kyllähän se Elonkierron kuva viehättää enemmän. Et mun mielestä, et niinku kyllä varmaan se ns. tehosikala voi olla yhtä eettinen et jos siellä vaan niinku mahdollisimman hyvin vaan pidetään niistä enemmän huolta. Tää on niin vaikea asia.” (ympäristötutkija)

” Mun silmissä se tarkoittaa että se on terve, silloin niinkun hyvät olosuhteet, sil on tilaa kasvaa, sillä on ruokaa ja juomaa tarpeen mukaan ja sitä sen tai sen kasvu on niin kuin seurannan alla, kun puhutaan tällasesta tuotantoeläimestä niin että valvotaan sen kasvua ja hoidetaan hyvin.” (sikatalousneuvoja)

” Suomessa on erittäin hyvä tautitilanne, Suomessa ei käytetä lääkkeitä läheskään niin paljoa kuin muissa Euroopan sikamaissa, Suomessa on avointa, ketju on periaatteessa avoin, no tällä hetkellä se vielä pysty todentaa et mistä, miltä tilalta tää palvikinkku on mutta sä tiedät et se on Suomesta ja sen teurastamon ja sitä kautta aika pitkälle. Mä tiedän että lääkkeitä ei käytetä että Tanskassa voidaan esim. pikkuporsasta lähtee antibiotilla rokottamaan, niin Suomessa ei tällasta käytäntöä ole, siinä ei ole paljokaan esim. jäämiä eikä mulla ole riskiä saada esim. salmonellaa. Eli mä en ainakaan tietoisesti missään tapauksessa osta ulkomaista lihaa. Että mulla tulee tällaset aika pitkälle tuotannolliset seikat kun tiedän ton alkutuotannon aika hyvin.” (sikatalousneuvoja)

⁴ Maatalouden esittelypuisto Jokioisilla (www.mtt.fi/elonkierto). Puistossa asustaa kesäisin eläimiä kuten possuja. Possujen aitauksessa on muun muassa .mutaa, olkia, suojaa ja lajitoverin seura

Haastattelija: Mistäs se kertokaan se luomu?

” No siitä et ei lannoitteita et saa niinku temmeltää vapaana ja syödä et mitäs ne possut nyt syö et ne syö varmaan aina jotain ruoanjätteitä mut ei tollasta teollisesti valmistettua rehuu et jotain kala-luujauhoa, et ne syö oikeeta ruokaa.” (nainen 33 v.)

” Ilmeisesti niille on syötetty jotain luonnonmukast, mul on sellanen käsitys, et niille ei syötetä luujauhoja vaan niiden oikeeta, kunnon ruokaa.” (nainen 31 v.)

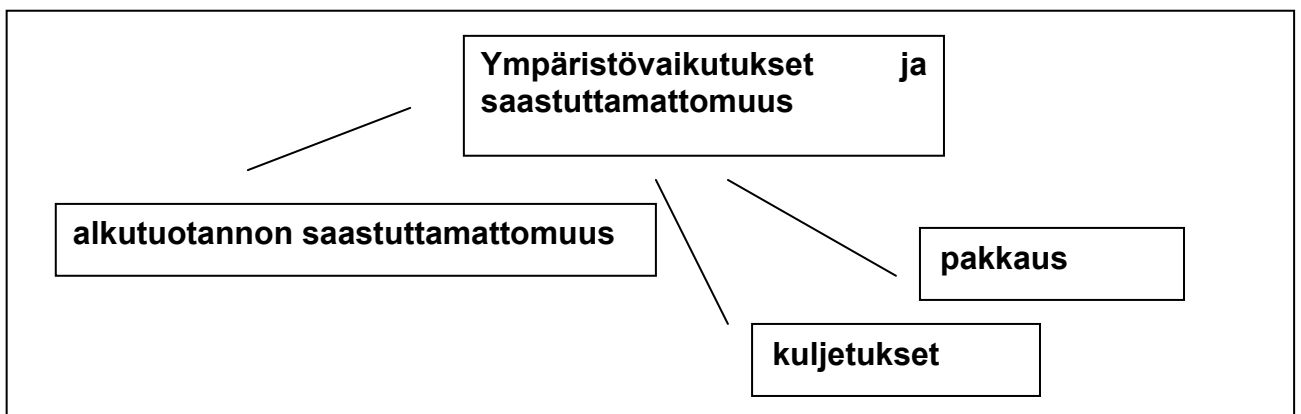
”et ne eläimet saa olla ulkona ja syödä kunnon ruokaa” (mies 33v.)

Tukkuliikkeen ympäristövastaava puhui eläinten ulkoilun ja oikean ruokinnan lisäksi myös eläimen mahdollisuudesta hoitaa jälkeläisiä lajinmukaisesti. Tilan koko ja tuotannon tehokkuus vaikutti haastateltavan mielestä eläinten kohteluun ulkoilun osalta.

” Ihan siis tietysti eläinten elinolosuhteet ja ruokinta, sellaset eettisen puolen asiat ja sitten taas että miten on tilalla hoidettu jätepuolta. No mulle itelle tulee sit kanssa että kuinka isosta tehotuottajasta on kyse vai pääseekö ne ulos ja muuta...Tavallan että sillä olis riittävästi tilaa ja että se pystyis jälkeläisiäänkin hoitaa niinkun normaalistikin se hoitaisi ja että pystyis käymään ulkonakin.” (ympäristövastaava)

4.3 Ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus

Toimijoiden puheissa ympäristöystävälliseen elintarvikkeeseen liitettiin sen tuottamisesta aiheutuvien ympäristövaikutusten ja saastumisen hallinta. Puheen ilmaisuissa tarkastellaan pitkälti toimijoiden omasta toiminnasta syntyviä ympäristövaikutuksia ja niitä keinoja, joilla he pyrkivät hallitsemaan näitä vaikutuksia. Kaikkien toimijoiden puheessa nousi esiin ympäristövaikutusten osalta alkutuotannon saastuttamattomuus, kuljetukset ja pakkaukset. Asiantuntijat tarkastelivat alkutuotannon ympäristövaikutuksia tarkemmin kuin maallikkokuluttajat, joiden puheissa alkutuotannon saastuttamattomuus tarkoittaa lähinnä lannoitteiden ja torjunta-aineiden vähäistä käyttöä maataloudessa, tuotteen pakkaamattomuutta ja tuotteiden kuljetusten vähyyttä. Kuviossa 4 on esitetty ympäristövaikutuksia ja saastuttamattomuutta koskevat käsitykset.

Kuvio 4. Ympäristövaikutuksia ja saastuttamattomuutta koskevat käsitykset

4.3.1 Alkutuotannon saastuttamattomuus

Kurkuntuottajalle puutarhan fyysisen ympäristön siisteys luo mielikuvaa ympäristöasioiden hyvästä hoidosta puutarhalla. Itse tuotannosta aiheutuvissa ympäristövaikutuksissa esille nousevat jätteiden käsittely ja kierrätys. Jättemuovien ympäristöystävällinen hävittäminen nähtiin ongelmaksi. Biologisen torjunta koetaan ympäristöystävälliseksi vaihtoehdoksi, koska silloin vältetään kemiallisten torjunta-aineiden käytöltä ja estetään niiden leviäminen luontoon. Kurkun kasteluvedet, lähinnä ylimääräinen kasteluvesi ja sen mukana tulevat ravinteet ovat tuottajan mielestä ympäristöä kuormittava tekijä. Oikealla kasvualustalla on merkitystä ylikasveluvesien määrään ja siten ympäristön saastumiseen.

” Et tota ihmisel tulee mieleen kun se tulee puutarhalle niinku pitää sen vaan ihan yksinkertasesi sen ympäristön olla niinku siistin näkönen, et siit tulee niinku sellanen mielikuva et tääl varmaan niinku hoidetaan asiat niinku kivasti. Mut et sitku mennään tavallaan sinne niinku syvemml niin tota, en mä tiedä et meil on niinku ruvettu panostaa siihen et siit ei niinku tulis sitä jätettä niinku, et mahdollisimman vähän, nää kompostoinnit ja muut.” (kurkuntuottaja)

” Et on just Turun seudulla viljelijät koittanut ottaa selvää et just noi mustavalkomuovit, mitä käytetään kasvihuoneen niinku siel lattialla, et mihin ne vois niinku rajjata ettei tarvis viedä kaatopaikalle, mut ei vielä löytyny tähän päivää mennessä..” (kurkuntuottaja)

” Et mikä mulle tuli mieleen, niin on toi biologinen torjunta, eli se on mun mielestä on sellanen hieno homma. Et se tietty hyvä että ympäristöön ei jää niinku jäämiä. Et se, jos verrataan niinku perusmaataloutta ja kasvihuonetuotantoa niin, kasvihuonetuotantohan on tosi pieni sektori täst koko maataloussektorista jos puhutaan niinku ravinne kulkeutumises-ta luontoon, mut puutarha voi olla niinku pistekuormituksen aiheuttaja. Siitä voi tulla niinku paikallisesti johonkin pisteeseen jotain ravinnekuormaa. Et tota lähinnä sitäkin on panostettu sellasilla pohjavesialueilla ja määkin oon sitä seurannu ja tota silleen ja meilläkin on sillee et meilläkin periaatteessa pystyis keräämään ne ylikasteluvedet, niit ei niinku täl hetkel kerätä kun meillä ei ole mitään ongelma-aluetta täs näin et ei oo mitään pohjavedenottoaluetta täs näin. Ja sit me siirryttiin tos noin pari vuotta sitten takasin tohon turveviljelyyn ja siin ei sitä kasteluvettä tulekka sitte niin paljoo ja toisaalta se turvehomma on siin mieles että se on ehkä mielikuvaltaan et nää ympäristöasiatki on niinku tavallaan...” (kurkuntuottaja)

Kurkuntuottajan mielestä kasvihuoneen valot voivat myös olla negatiivinen ympäristövaikutus. Ympäristövaikutuksiin vaikuttaa myös energian kulutus ja energianlähde. Vaikka kasvihuone kuluttaa talvella paljon energiaa, on energiankulutus suuri myös ulkomailta lentorahtina kuljetettujen tuotteiden osalta.

” Siis ympäristövaikutuksista tulee mieleen esimerkiks toi kasvin valot, kasvin valotus et mikä ei nyt ensimmäiseks tuu mieleen niin se on esimerkiks jossain tuol Hollannis, niin se on ihan ympäristösaaste se valotus et siel vaaditaan semmosii verhoja jotka läpäsee vaan tietyn määrän sitä valoo.” (kurkuntuottaja)

” mut et toi energian kulutus on sit melkein plusmiinis nolla sen suhteen kun et jos on laskettu et mitä se olis jos Espanjast tuodaan lentorahtina et siin ei niinku sillai oo, et siin ei niinku voita eikä häviä jos tuottaa talvisaikaa eteläs tai tääl. Mut et sit voidaan tietyst tehdä valintoi siin polttoaines et meilläkin niinku tääl on tota niinku raskasöljy mut et sit on toi nestekaasu mikä on sitte tosi puhdas et siinä tulee pelkkää vettä ja hiilidioksiidia palamis-

kaasuna ja hiilidioksiidinkin voi käyttää kasveilla mut et se on ollu nyt niin kallis vaihtoehto, et me ei oo sitä pahemmin käytetty sitä nestekaasua. Et totta kai öljypolttimon säädöt pitää olla sellases kunnos et se palaa niinku puhtaasti ettei tuu ympäristöön niinku mitään semmosta hiukkaspäästöä.” (kurkuntuottaja)

Kurkuntuotannossa saastuttamattomuus tarkoittaa puutarhatuotannon neuvojan mukaan kemiallisten torjunta-aineiden käytön vähyyttä ja biologisen torjunnan suosimista. Suomessa biologisen torjunnan käyttö on yleistä ja siinä mielessä tuotteet ovat hänen mielestään puhtaampia. Energialähdetkaisuut kuten fossiilisten polttoaineiden käyttämättömyys vaikuttaa tuotannon ympäristövaikutuksiin. Myös jätteiden käsittely sekä kurkun kasvu- alustoiden valinta vaikuttavat kurkun ympäristöystävällisyyteen. Neuvoja jäi pohdiskelmaan kasvihuonetuotannon ympäristövaikutuksia ja saastumista suhteessa ulkomaiseen tuotantoon ja ulkomaisten tuotteiden tuontiin. Jätteiden käsittely ja siihen liittyvät ongelmat lähinnä kierrätyksen suhteen nousi esiin myös neuvojan puheessa. Kaiken kaikkiaan neuvoja tarkasteli alkutuotannon ympäristövaikutuksia pitkälti alkutuotannossa tarvittavien tuotantopanosten osalta.

” No, lähinnä ne on siinä tuotantopanoksissa että ensinä mitä suomalaisista tuotteista sanotaan niin on se puhtaus. Se on kasvihuonepuolella tosi pitkällä, että kyllä niinku ruiskutetaan näitä kurkkujakin jos punkkitilanne lähtee karkuun, että sitten on niinku pakko ruiskuttaa.... Että siinä mielessä se on meillä ympäristöystävällistä koska biologista torjuntaakin käytetään tosi ahkerasti ja muita ötoköitä vastaan ei oikeestaan oo enää. Että ripsiäinen on sellanen kova ongelma.” (puutarhatuotannon neuvoja)

” Sitten jos katsotaan vähän laajemmin tota hommaa niin on toi energiapuoli, Vasablade-tissa oli just kirjoitus, nimellä moitti sitä näitä kotimaisia vihanneksi että piti hyvänä että löyty espanjalaista kurkkua kaupan tiskiltä kun näihin menee niin paljon fossiilista polttoainetta. Mä mietin sitä ja tällä viikolla käydyistä tiloista (11) neljä käyttää turvetta lämmitykseen, että onko se sitten niin fossiilipainotteista loppujen lopuksi....Mutta enemmän ja enemmän ruvetaan käyttämään turvetta ja haketta että kyllä se menee eteenpäin. Sitten tuli vastaus sitten eilispäivän lehdessä näistä ympäristöseikoista miten se menee, siinä oli MOT:ssä talvella juttu miten Espanjassa viljellään tomaattia ja kurkkua voisko nyt sanoo että orjatyövoimalla mitä tulee Pohjois-Afrikasta ja miten pilataan pohjavedet niinku lähiympäristö. Mutta Suomi on kylmä maa että lämpöä tarvitaan.” (puutarhatuotannon neuvoja)

” Mutta sitten toiset jutut mitä siinä on niin miten jätteitä käsitellään. Että nyt suljettiin kaatopaikka Närpiössä ja kaikki roskat pitäs periaatteessa kuljettaa Vaasaan. Mutta sitten viljelijöillä on mahdollisuus kompostoida nää kasvijätteet mutta sitten tulee vastaan tällaisia pieniä yksityiskohtia esimerkiksi tuentalangat että jos käytetään näitä polypropeeni-lankoja niin ne ei niinku kompostoidu että ne on ongelmallisia kun kompostia pitäs levittää niinku pellolle niin langat menee sitten laakereihin ja tukkii koneet.” (puutarhatuotannon neuvoja)

” Sitten on nää kasvualustat, että kurkulla käytetään pääasiassa kivivillaan, tomaatilla enemmän turvetta. Kivivilla tulee tällä hetkellä Hollanista tai Puolasta ja siinä tulee kuljetuksia, osa tulee laivalla Raumalle tai Helsinkiin. Sitten käytetään jonkin verran berliittiä, se tulee Norjasta. Ja sitten turve tulee Suomesta. Kivivilla, kun katsotaan sitä koko volyy-miä niin muistaakseni 5-7 % on kiviainesta, loput on ilmaa, että se kivivillapötkö on pelkäästään ilmaa melkein, mä oon miettiny sitä kun jotkut viljelijät kyntää sen pellolle ja pikkuhiljaa se murenee sitten. Mutta siitä alkuperäisestä volyymistä se on tosi pieni osuus, että

vaikka se näyttää vähän pahalta kun sitä laitetaan tonne pellolle. Samoin on sitten se berliitti, se tehdään Norjassa, sitä haetaan Kreikasta, en tiedä mistä se kivivillan kiviaines haetaan koska Hollannissa ei ole sitä kiveä, kiviesiintymiä, mutta en tiedä mistä.” (puutarhatuotannon neuvoja)

Sikatalousneuvojan mukaan tehokas ravinteiden kierto, optimaalinen eläimen ravinto⁵ sekä lannan ja virtsan asianmukainen käsittely vaikuttavat negatiivisten ympäristövaikutusten minimoimiseen.

” No, mä mietin sitä mielummin niinpäin että se on tavallan niinkun... kun ajatellaan sellasena kiertona... että kun ajatellaan, että sikatila käyttää niinkun oman viljan sikalassa niin sehän tavallaan kiertää eli se on niin kuin ravinnekierto oikeestaan ja tota...mut se on taustalla mun näkökulmasta että mä nään tärkeempänä sen sikalan ja mitä siellä tapahtuu että paljonko sieltä saadaan tavaraa ulos porsaita ja niin pois päin mutta toki se täytyy sitten huomioida siellä että se on myös hyvinvointikysymys että jos syötetään liikaa valkuaisista niin se eläin kärsii ja myös se hoitoympäristö kärsii ja se eläin kärsii siitä, että ei ole rehut kohdallaan, niin tavallaan se on yhtäläillä sitä ympäristön huomioimista, se on vaan sanotaan että hyvinvointiympäristöä.” (sikatalousneuvoja)

”...sitten että lanta ja virtsa ohjautuu oikeisiin paikkoihin ja tällasia asioita mitkä on hygieniä että ympäristöasioita ja ammoniakkihan on yksi joka sikalassa tuoksuu ja voi olla ongelmakin.. mutta että kun meet sikalaan ja ammoniakki tuoksuu ja silmiä kirvelee niin silloin tietää, että on liikaa valkuaisista tai sitten on joku tämmönen lietekuilu on täynnä tai lannanpoistosysteemi ei toimi tai ilmastointi ei ole tarpeeksi hyvä. Et se on sellanen mittarikin tavallaan että sitä mitataan näissä olosuhdekartoituksissa samoin rikkipitoisuutta.” (sikatalousneuvoja)

Ympäristöasiat ja niiden hoito koetaan myös imagoasioiksi, neuvojan näkemyksissä ympäristöasiat liittyvät tuotantoyksikön fyysiseen ympäristöön, hyvin hoidettu sikatilan ympäristö maisemoituine lietealtaineen vaikuttaa positiivisesti suomalaisen maatalouden imagoon. Siantuotannon neuvoja korosti myös tätä fyysisen ympäristön siisteyttä.

” No se ympäristö on myös imagokysymys tavallaan, sehän voi olla että jos on kuluttaja jossain matkalla kesälomallaan maaseudulla ja on siistit ympäristöt, se ei välttämättä tiedä että on sikatila, että on siististi hoidetut ja esimerkiks siistit nää lietealtaat on esimerkiksi siististi maisemoitu ja hoidettu niin kyllähän se on paljon mielekkäämpi kun semmonen jossa on riivin räävin nää asiat. Et se myös imagollinen kysymys aika pitkälti ja tulee myös olemaan enemmän tulevaisuudessa, vaikka kuluttaja ei välttämättä tiedä että on sikatila mutta ylipäätänsä maataloudelle hyvinhoidettu tuotanto/talouskeskus on aika semmonen mukava merkki myös sille kuluttajalle.” (sikatalousneuvoja)

Siankasvattajan mukaan sikojen kuivikkeet ja lannan käyttö ovat alkutuotannossa saastumista aiheuttavia seikkoja. Lämmitysmuodon ja energialähteen valinta tuli myös esiin ympäristövaikutusten aiheuttajina, tosin tuottajan mielestä jokaiseen lämmitysmuotoon liittyy myös saastumista aiheuttavia päästöjä.

” Sit se ympäristöasia mikä siinä on niin et purupohjasikalasta ei esimerkiks tuu mitään nestemäistä ulos ja se purupohjalannoke on kompostoitunut samanaikaisesti kun se on siel-

⁵ esimerkiksi sian ravinnossa valkuaisen määrä vaikuttaa sian lannassa ja virtsassa olevan ammoniakkin määrään

lä sikojen alla ja sielt...mitenköhän nää nyt hienosti sanotaa et typpi on muuttunut hitaasti liukenevaksi ja muuta ja sitä kautta se on niinku... se on meille se valinta ja se ympäristöasia ja se on ehkä tekniikkaa se levittäminen ja muu mut se nyt on... miten se nyt sanotaan et hiukan eri käsitykset tulee ihmisille jos sanotaan et levitetään lietettä kun et levitetään purulantaa, et se lietehän haisee mut toi ei haise, heh, heh.” (siankasvattaja/suoramyöntitorin johtaja.)

”...lämmitysmuodon valinta, heh, et moni on ihmeissään et se on polttopuilla toi taikka se on tarkoituksella tehty niin, tietysti siinä on ollu osaks kustannustekijät. Siel on polttopuilla toimivat lämminilmakehittimet. En mie tiedä, et mikä on sitte hyvä kun siitäkin tulee niitä savuja. Jokaisesta tulee jonkunlaista mutta mikä on sitten pahempi, mut sekin on taas siten että keltä kysyy.” (siankasvattaja/suoramyöntitorin johtaja)

Tukkuliikkeen ympäristövastaavalle alkutuotannon ympäristövaikutukset tarkoittavat pitkälti lannoitteiden käyttöä ja energiankulutusta.

” Mä en oo ite sen kanssa ollu tekemisissä mutta tietty lannoteasiat, energiankulutus, valaistusolosuhteet, lajikkeet sinänsä...niin ja varmaan sitten just viljelyn aikana vedenkulutukset ja muut asiat.” (ympäristövastaava)

Kuluttaja ymmärtää alkutuotannon lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön saastumista aiheuttavaksi seikaksi.

” No et jos tietäis et miten se on viljelty, et onks siinä käytetty lannotetta, et millasta saastetta se aiheuttaa siellä kasvatuspäässä, mut en mä tiedä sitä.” (nainen 31 v.)

”... mut et muuten käytetään erilaisia torjunta-aineita sun muita.” (nainen 45 v.)

Jalostajayrityksen ympäristöpäällikön mukaan tuotteen elinkaaren ympäristövaikutuksista suurin osa syntyy jossain muualla kuten alkutuotannossa.

”...että jos ajattelee tätä tuotteen elinkaarta niin tuo huomattava osa ja suurin ja merkityksellisin osa siitä tuotteen ympäristövaikutuksesta on tän tehdasalueen ulkopuolell niinku viljelyssä. Tällä tehtaalla on iso paikallinen tai pistemäinen vaikutus ja tuota tuota nää ympäristöasiat mihin me voidaan tässä ympäristöasiassa vaikuttaa niin ne on koko elinkaaren huomioon ottaen mun käsityksen mukaan vaatimaton määrä ja heijastumat sitten tuonne kuluttajalle ja tuotteeseen niin meillä on ympäristöohjelmassa tavoitteena pakkausmateriaalin vähentäminen tietenkin, niin se on kyllä se konkreettisin mitä ympäristöasiat merkitsee tuotteen kannalta.” (ympäristöpäällikkö)

4.3.2 Pakkaus

Kuluttajien puheissa tuotteen saastuttavuus ja ympäristövaikutukset liittyvät tuotteen pakkaukseen. Vähän pakattu tai pakkaamaton tuote kuten irtomyyntinä myyty palvikinkku tai ilman muovikäärettä myyty kurkku kertovat tuotteen ympäristömyönteisyydestä. Muovinen pakkausmateriaali koettiin ympäristön kannalta huonommaksi kuin esimerkiksi kierrätettävä paperinen tai pahvinen materiaali.

” No se pakkausasia, et sitte mä en tiedä et miten jotku einestehtaat et millasia päästöjä niillä on, en oo perehtynyt asiaan et lähinnä se pakkaus asia. Nythän mä ainakin huoma-

sin et tollaset puurohiutaleet oli menny takaisin paperipusseihin, ainakin jotku ja kyllähän niitä kartonkeja pystyy kierrättää. Et niitä on hirveesti sellasia jotka on jossain muoviro-tiskoissa ja muovi päällä moneen kertaan.” (nainen 31 v.)

” No muovikelmuun kun se on pakattu niin muovi on ympäristöhaitta silloin.” (mies 50 v.)

” No torilla myytävä et sen voi ostaa ilman sitä pakkausmateriaalia, et ylipäätänsä miks ne ei vois sitte olla paljaaltaan.” (nainen 33 v.)

” Irtoliha, ettei olis ollenkaa pakkausta ” (mies 33 v.)

Irtotuotteena myyty liha ja tuotteen pakkaamattomuus nousi esiin myös siiankasvattajan puheessa. Jalostajayrityksen ympäristöpäällikölle pakkausmateriaalin vähentäminen ja ”syötävän” pakkauksen kehittäminen olisivat ympäristöystävällistä toimintaa.

” No kaupassa se on taas sitten että me myydään pakkaamatonta et se on irtolihaa. Se on tietonen valinta, tietysti jos joku haluaa vakuumin jos vie pidemmälle, niin sitte laitetaan. Se on yks erilaistamisen konsti ja keino ja tapa.” (siiankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

”...näähän ympäristöasiat mihin me voidaan tässä ympäristöasiassa vaikuttaa niin ne on koko elinkaaren huomioon ottaen mun käsityksen mukaan vaatimaton määrä ja heijastumat siten tuonne kuluttajalle ja tuotteeseen niin meillä on ympäristöohjelmassa tavoitteena pakkausmateriaalin vähentäminen tietenkin, niin se on kyllä se konkreettisin mitä ympäristöasiat merkitsee tuotteen kannalta. Pyritään löytämään sellaisia pakkausmateriaaleja elikkä niin sanottu syötävän hyvä pakkaus on meidän tavoitteena elikkä pakkaus joka voidaan syödä. (ympäristöpäällikkö)

Ympäristöpäällikön mukaan tuotteiden pakkauskysymykset ovat monitahoisia kysymyksiä. Yhteiskunnan kehitys kuten lisääntyvä sinkkujen määrä vaikuttaa tuotteiden markkinointiin. Lisääntynyt kysyntä pienempiin ja jyrkempiin pakkauskokoihin lisää myös pakkausmateriaalin määrää. Ongelma on myös pakkausten kierrättämismahdollisuudet. Lopputuotteen kuluttajalle on niukasti kierrätysmahdollisuuksia tarjolla.

” Tulevaisuus muuttuu kiihtyvästi koko ajan ja siihen on tehty näähän kaikki sinkkukeksinnöt ja muut niin, niin, pakkauskoko pienenee kaiken aikaa...Että sehän on kaikki pakkausmateriaali mitä ostetaan, varmaan miljoonia kiloja tänne, niin jätettä, että eihän käytännössä ole mitään kierrätystä kotitalouksille, jollekin makkarapaketille ja hulluko niitä rupee siellä kierrättelee, käytännössä pakkausmateriaalin määrä tulee lisääntymään ja niille ei käytännössä ole kierrätystä eli tavallinen kuluttaja ei voi niitä kierrättää, ne muuttuu jätteeksi. Että se on se sosiaalinen kiusa mitä me aiheutetaan, kuluttajalle kiusa, eihän hän sitä pakkausta haluaisi vaan sen tuotteen. Siksi se syötävän hyvä pakkaus oliskin hyvä.” (ympäristöpäällikkö)

Pakkauksen kierrätettävyyden nousi esiin myös kurkuntuottajan ja tukkuliikkeen ympäristövastaavan puheessa. Kurkuntuottaja kokee kurkun pakkauksen kuitenkin hyvin pieneksi osaksi kurkun ympäristövaikutuksia. Sekä kurkuntuottaja että tukkuliikkeen ympäristövastaava toivat esiin kurkun kuljetuksessa käytettävät kierrätettävät kuljetuslaatikot.

” Mut kyl tällanen kasvis kaiken kaikkiaan on jotenki helpompi käsittää ihmisel, et se ei voi nyt ihan kauheesti ympäristöä rasittaa kun se on tollanen syötävä kasvis ja siin ei oo mitää

kauheit muovipakkauksia tai styroksipakkauksia ympärillä. Sitä ei kuitenkaan mielletä sel-laseksi savupiipputeollisuudeksi.” (kurkuntuottaja)

” Meil on semmoset laatikot käytös mut et käytännön syist, joudutaan sit käyttää pahvilaatikoo sit tukkuun viedessä koska niit ei sitte taas saada takasin muuten.” (kurkuntuottaja)

” Ja sitten tietenkin se pakkausmateriaali että onko se poltettavissa tai laitettavissa energiajakeeksi niinkun muovin osalta. Se kuljetuspakkaus on luultavimmin aaltopahvia että se menee taas sitten aaltopahvikeräykseen... (ympäristövastaava)

” Että omasta puolesta niin ensinäkin se että se kulkee näissä kierrätettävissä laatikoissa, että siinä ei tuu sitä pakkausmateriaalia enää” (ympäristövastaava)

Puutarhatuotannon neuvoja puhui kierrätettävistä kuljetuslaatikoista ja ylipäättänsä pakkausmateriaalin kierrätettävyydestä osana ympäristöystävällistä tuotetta.

” Miltei kaikki kurkut, jotka lähtee Hollannista tai Espanjasta ei ole kelmutettuja mutta siellä käytetään sellanen kannellinen laatikko... siellä ei käytetä aaltopahvilaatikoita vaan se on sellasta kovaa...sellasta... niinku kartonkia, vähän kun sä meet konditoriasta ostamaan paakkelsia niin sellanen laitetaan ja sitte kansi ja silleen, että kurkusta ei haihdu sitten samalla tavalla. Mutta Ruotsissa on sitten paljon pohdittu, että pitäskö käyttää näitä kierrätyslaatikoita ja käytetäänkin, koska onhan se haaskausta kun laitetaan 10 kg kurkkua johonkin pahvilaatikkoon ja se on käytössä vaan hetken ja heitetään pois. Mutta tietysti kaupanportaalla otetaan talteen kaikki pahvitkin, että menee uusiokäyttöön. Sitä on mun mielestä kehitetty aika pitkälle Suomessa kun on kaikki kierrätykset.” (puutarhatuotannon neuvoja)

Puutarhatuotannon neuvoja sekä ympäristötutkija korostivat kuitenkin kurkun osalta pakkauksen tarpeellisuutta tuotteen laadun säilymisen kannalta. Kelmu säilyttää kurkun kosteuden ja estää sen nahistumisen.

” Kesällä ei ne tarvi olla montaakaan tuntia niin ne rupee nahistumaan, mä luulen että tulis enemmän niinkun näitä laatuvalituksia.” (puutarhatuotannonneuvoja)

” ...mut et sen laadun kannalta se kurkku tarvii jonku kelmun” (ympäristötutkija)

Sekä jalostajayrityksen ympäristöpäällikkö että tukkuliikkeen ympäristövastaava kokivat ympäristöystävällisimmät ratkaisut pakkausten suhteen ristiriitaisiksi kuluttajien ja markkinoinnin vaatimusten kanssa.

” Tuota tätä pakkaustouhua on kovin vaikee hallita et markkinointiporukka on kokoajan lennossa että niillä ei ole jalat ollu maassa enää vuossatoihin, ne keksii koko ajan jotain uutta kivaa kuplettia. Et jos me saatai tehdä töitä tuotantovetosesti niin sittehän me ei pakattais 150g pakettiin vaan 5 kg olis se paketti mutta me ymmärretään sentään että kuluttaja on aino jolla on rahaa. ” (ympäristöpäällikkö)

”...ja ehkä sellanen että pitääkö kaikkien pakkausten olla..no se on tietenkin markkinointiasia kun pakkaukset on erilaisia mutta olisko se sitten ympäristöystävällistä jos ne olis aika samantyyllisiä ja kokosia...ainakin tän kokosen ketjun kannalta plus sitten pakkaavan teollisuuden kannalta, että jos olis tuotantolinjalla aika samankokosta ja näköstä pakkausta vaan...” (ympäristövastaava)

4.3.3 Kuljetukset

Tuotteiden kuljetukset tulivat esiin jokaisen elintarvikeketjun toimijan puheessa. Tuotteiden kuljetusten uskottiin aiheuttavan negatiivisia ympäristövaikutuksia. Pitkiä kuljetuksia, ylipäättänsä liikoja ja usein turhia tuotteiden kuljetuksia kritisoitiin kaikkien toimijoiden puheissa. Siiankasvattajan mukaan lähellä tuotetut ja kulutetut tuotteet ovat siinä mielessä parempia. Tukkuliikkeen ympäristövastaava, kuluttaja ja puutarhatuotannonneuvoja korostivat kotimaisen tuotteen paremmuutta ulkomaiseen tuotteeseen verrattuna juuri kuljetusten vähäisemmällä määrällä.

” Mä luin just Hesarista et maito lypsetään jossain Utsjoella ja sitte se ajetaan Ouluun ja laitetaan tölkkiin siellä ja ajetaan takas Utsjoelle, niin mun mielestä se oli ihmeellistä et ei mitenkään kauheen kauaskantosta.” (nainen 33v.)

Haastattelija: Mikä siitä sellasen tekee?

” No se kuljetus edestakas, jos se olis lähempänä se meijeri, niin siitä tulis vähemmän taas liikennesaastetta, mut et toisaalta joku saa taas siinä duunia mut et jos taas Lapissa olis jossain meijeri niin siinä olis sitte sinne taas työpaikkoja.” (nainen 33 v.)

”No, se tässä koko ajan et kaikki on lähellä, turha kускаaminen kaikki muu tavallaan jätetään pois” (siankasvattaja)

” No, se logistiikka, et se on ekologisesti kestävämpää et lyhyemmät kuljetusmatkat ja muutenki on musta järkevämpää et voi läheltä ostaa” (ympäristötutkija)

” Et aikasemmin se oli, et oli tuoretta et mennen tullen pysty ja jako jo matkalla mut nyt ne ottaa valtavan määrän tavaraa ja ajaa ne Helsinkiin ja sielt vast alkaa jakamaan niinku ympäri, et siin voi olla sellanen lava mikä lähtee täältä niinku Turust ja menee Helsinkiin ja sit taas takas Turkuun tohon naapurikauppaan, et tietyst se on sitte taas sen logistisen järjestelmän heikkous mut et se on rakennettu kuivatavaraal mikä kestää.” (kurkuntuottaja)

” Että yleensä että olis kotimaista ja kohtuu läheltä ettei tulis niitä kuljetuksia hirveesti mihinkään suuntaan.” (ympäristövastaava)

” Ja tietty sitte kuljetukset, et jos pystyttäis myymään mahdollisimman lähelle niin se olis hyvä.” (mies 33v.)

”kotimaista on kuljetettu myös paljon vähemmän” (nainen 45v.)

Tukkuliikkeen ympäristövastaavan näkemyksissä kuljetus- ja pakkausasiat liittyivät toisiinsa. Tehokas logistiikka vaatii myös tehokkaat pakkauskoost. Myös kuluttaja mainitsi kuljetuksissa käytettävät pakkaukset.

” Että omasta puolesta niin ensinäkin se että se kulkee näissä kierrätettävissä laatikoissa, että siinä ei tuu sitä pakkausmateriaalia enää ja sitten kun nuo transboxlaatikot on moduulimittasia niin se täyttää kaikki lavat ja meidän hyllyt hyvin ja se on kaupassa taas helppo nostaa sillä laatikolla esille että siinä vähenee työn määrä ja koska kaupan päässä on paljon sellasia pakkauksia jotka aiheuttaa siellä ongelmia ja lisätyötä tai hajoaa noi kuljetus-

pakkaukset, mutta kurkun kanssa ei oikeestaan sellasta oo. Et tietenkin on säilytyslämpötilat ja muuta.” (ympäristövastaava)

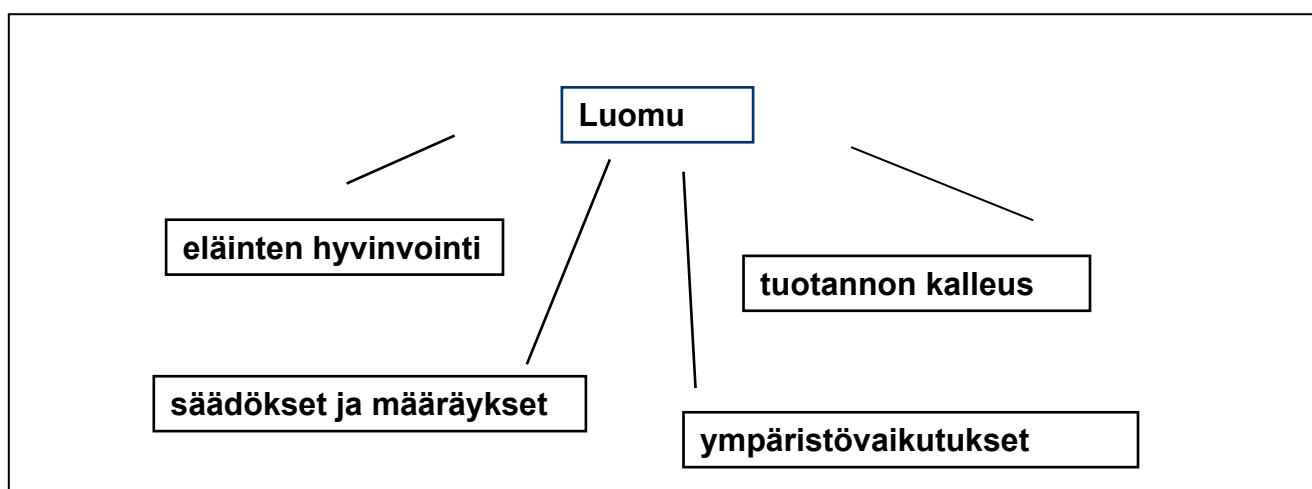
” No se kuljetus, siinä ei taas jätepuolella että siinä on aika pieni pakkaus mikä sille kuluttajalle jää, et en koe sitä suureks jäteongelmaksi. Ja meillä voi tietysti ajatella että kuinka paljon se vie varastossa tilaa ja muuta tällasta mut että kun se tällä hetkellä kulkee niin moduulimittasissa laatikoissa niin se siellä päässä kulkee optimimitoissa, että kun voi olla tuotteita, jotka ei täytä sitä niille varattua optimi-tilaa, että kurkun osalta sitä ei oo. Että kun on käyty se ketju läpi ja se kulkee noissa laatikoissa, onhan niissä laatikoissa tietty pesunsa” (ympäristövastaava).

” Millasissa kuljetuspakkauksessa, että millasia myyntierä ja että onhan ne laatikot moduulimittasia että ne täyttää jotkut lavat missä ne kulkee ja täyttää sitten sitä kautta auton, että ei ole hukkatilaa kuljetuksissa taikka että pystytään ottaa pienempi myyntierä rullakoon sieltä.” (ympäristövastaava)

”...mut täytyyhän ne jossain kuitenkin kuljettaa, jossain pahvilaatikoissa tai missä ne nyt kuljetetaan, niillä on varmaan parempi säilyvyys kun ne on pakattu.” (nainen 33 v.)

4.4 Luomu

Luomuun liittyvät käsitykset ja kommentit nousivat esiin jokaisen haastateltavan ympäristöystävällisyyteen liittyvässä puheessa. Luomupuheeseen liittyy ilmauksia niin eläinten hyvinvoinnista, taloudellisuudesta, ympäristövaikutuksista kuin tuotantoon liittyvästä säätelystä. Luomua tarkasteltiin suhteessa tavanomaiseen tuotantoon ja tuotantotavan eroja ja ympäristöystävällisyyttä verrattiin tässä suhteessa. Kuluttajan näkemyksissä luomu edustaa pitkälti eettistä ja ympäristön saastumista vähentävää tuotantoa. Muiden ketjun toimijoiden näkemykset olivat kriittisempiä. Luomun ympäristöystävällisyyteen pienempien ympäristövaikutusten osalta suhtauduttiin kriittisemmin. Asiantuntijat kokivat luomun säädösten ja määräysten tekemisen luomutuotannosta kalliimman ja kuluttaja koki luomutuotteet kalliimmiksi kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Kuviossa 5 on kuvattu luomuun liittyvät käsitykset.

Kuvio 5. Luomua koskevat käsitykset

4.4.1 Säädökset ja määräykset, eläinten hyvinvointi sekä tuotannon kalleus

Luomutuotanto koetaan siankasvattajan, sikatalousneuvojan, ympäristöpäällikön tiukasti säädellyksi ja kontrollin alaiseksi tuotannoksi. Sikatalousneuvojan mukaan liika byrokratia tekee tuotannosta liian vaikean eikä kannusta hyvän asian omaksumiseen. Siankasvattaja kyseenalaisti myös määräysten ja säädösten järkevyyden. Hänen mielestään luomun säädökset voivat olla ristiriidassa tilan lähtökohdista käsitettävän luonnonmukaisen toiminnan kanssa. Luomutuotannon kalleus juuri tiukkojen sääntöjen ja määräysten vuoksi nousi esiin neuvojan puheessa. Myös kuluttaja koki luomutuotteet kalliimmiksi mutta eivät korostaneet luomuun liittyviä tiukkoja määräyksiä tai säädöksiä.

” Miten mä sen nyt sanoisin...mä koen sen taas sitten omalta näkökulmaltani sen että se tuotanto on niin tarkkaan säädelyä että kyllä mä hattua nostan niille jotka siitä elää ja on sen sisäistänyt, että siitä on tehty liian byrokraattinen juttu, että totta kai sen täytyy olla en mä sitä sano mutta se...nythän sen suosio on hiipumassa mutta että siitä olis saanu tuoteet tämmösen mutta että kun Suomi on niin perhanan byrokraattinen maa niin tuntuu että aina nää säädökset ja lait leikkaa siivet joltain hyvältä asialta. ” (sikatalousneuvoja)

” Se on tarkan ohjauksen alla olevaa tuotantoa, jossa on määritelty tuotantolosuhteet hyvin selkeästi, tuotanto jota valvotaan muutakin kun eu:n toimesta. ” (ympäristöpäällikkö)

” No se on luonnonmukaisesti tuotettu, niiden asetusten ja määräysten mukaan niin kuin on sovittu. Todellisuus vaan voi olla tarua ihmeellisempi senkin suhteen et missä se järki sitten on? Se ongelma on siinä et on ne määräykset ja niiden täytyy tehdä niiden määräysten mukaan, eikä sen mukaan että mikä se luonnonmukaisesti jollakin tilalla tapahtuisi, sehän ei voi se tila tehdä omista lähtökohdistaan luonnonmukaisesti vaan niitten määräysten mukaan et siin tulee sitte taas ne ongelmat et mitä se nyt minkäkin mukaan sitten oikein on ja onko se sitten niin. ” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

”et siel on tietyt, esimerkiksi ruokinnan ja eläntä kohden olevan pinta-alan neliömäärät on erilaiset et ne on suuremmat ja ruokinnassa on taas sitten tiettyjä rajoituksia, esimerkiksi että mitkä tavanomaisessa sallitaan niin ne on sitten luomussa kielletty ja heidän täytyy etsiä siihen sitten korvaavat ja heillä saattaa olla vaikeuksia saada nykyisän tarpeet tai se on haastavampaa saada ne rehut niin että se nykyisän tarve täytyy että he tekevät vaikeammin tai että täytyy mieltä ja sumplia ja ehkä kalliimpiakin rehut on ja tavanomaisella on sitten helpompaa kun tavanomaiset rehut ja seokset on nykyisän tarpeisiin suhteutettuja, että heidän täytyy etsiä sitten uusia ratkaisuja...ja kustannus on sitten tietenkin kalliimpi kun sitä kasvualaa täytyy olla enemmän kun siinä tavanomaisessa. ” (sikatalousneuvoja)

” ja sitte taas tää lääkinnällinen juttu, että siinä on se että kuinka monta kertaa voi lääkitä luomueläintä että siinä sitten tullaan tähän että ..silloin jos me lääkitään ylimäärän niin silloin se ei oo enää luomukelponen eläin mutta ei voi jättää lääkitsemättä sen takia että on luomu, totta kai se täytyy lääkitä jos se eläin on sairas mutta että siinä taas sitten mene-tetään se sen sian kohdalta se tulo mikä olis ollu luomusikana. Että tällasia asioita just näiden säädösten osalta et silloin on sitten tuottajan vaan tehtävä se päätös että tää ei ole sitten luomukelponen tämä eläin. ” (sikatalousneuvoja)

” Ja sitte riippuen vähä päivästä ja rahapussin paksuudesta et luomulihaa mä mieluiten suosisin mut se on niin kallista suhteessa tavalliseen, et aika harvoin mä sitä raaskin ostaa. ” (nainen 30 v.)

Siankasvattajan mielestä luomun määräykset saattavat olla tilan luonnonmukaisen toimintatapojen kanssa ristiriidassa, myös tuottajan omat käsitykset luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja eläimen hyvinvoinnista eroavat luomun säännöksistä.

” Sanotaanko et luomu et jotku määräykset et eihän siis, et sanotaan et luomusikaa saa ees kasvattaa, et sielhän saa olla osa ritilä, mut et meidän sial ei saa olla, et sillä pitää olla purupohja et alkukasvatuksessa saa olla betoni mut loppukasvatukses purupohja ja muut voi tuottaa luomua niin et ne on kävelly koko ikänsä joko betonil tai ritiläl. Ja ei se min mielest oo se luomu. Et sehän riittää et jos sit tuodaan pehkui ja heinii ja hoidetaan jotenkin muuten. Et jos sä oot siellä luomussa niin piste mut me on haluttu tehdä oma kun me tehdään asioita eri tavalla. Ja me sovelletaan näitä asioita meidän olosuhteiden kautta sel lasiks ja päätetään et onks sil arvo ja loppupeleissä sen sitte päättää kuluttaja.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

Sikatalousneuvojan mielestä luomueläimet voivat joidenkin kriteerien perusteella elää luonnonmukaisempaa eläimen elämää. Ympäristötutkijalle luomu merkitsee eläinten hyvinvointia ja ympäristöpäällikkö uskoo luomueläinten parempaan kohteluun.

” No, se kertoo siitä, et ne eläimet on saanu ehkä elää enemmän eläimen elämää, luontais-ta elämää. Ja o satsattu siihen eläimen hyvinvointiin, et mä ajattelen lähinnä siinä sitä eläimen hyvinvointi en niinkään ympäristönäkökulmaa ” (ympäristötutkija)

” Kyllä, esimerkiks mä oon luullu aina että kun ne on vapaan kanan munia, niin luulen että niillä on elämä paremmin kun häkkikanojen, toivon niin.” (ympäristöpäällikkö)

” ...että jos hyvinvoinnilla tarkotetaan sitä että niillä on enemmän tilaa ja vapaus ulkoilla niin siinä mielessä kyllä, että se on luonnonmukaisempaa se käyttäytyminen ilman muuta, mutta jos taas ravintoaineet joudutaan ostamaan kalliimmalla niin se on tuottajan kannalta huonompi mutta eläimen tarve täytyy...Toki voidaan siis siinä mielessä ajatella että on puhdasta luomulihaa mutta kyllä hyvin..et se ei siinä mielessä eroo tavanomaisesta muuta-kun tän ruokinnan ja kasvualojen suhteen. ” (sikatalousneuvoja)

Myös kuluttaja tarkastelee luomua eläinten kohtelun ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Luomueläimet saavat syödä oikeaa ruokaa ja juosta vapaina.

”... et saa niinku temmeltää vapaana ja syödä et mitäs ne possut nyt syö et ne syö varmaan aina jotain ruoanjätteitä mut ei tollasta teollisesti valmistettua rehuu et jotain kala-luujauhoa, et ne syö oikeeta ruokaa.” (nainen 31 v.)

” No just et se miten niitä lemmiä on ruokittu, todennäköisesti ei ole käytetty liha-luujauhoa, mä suhtaudun siihen negatiivisesti, se tuntuu ällöttävältä.” (nainen 33v.)

” Et ne eläimet saa olla ulkona ja syödä kunnon ruokaa” (mies 33v.)

4.4.2 Ympäristövaikutukset

Ympäristötutkija ei pidä luomua ympäristökuormituksen osalta välttämättä parempana ja tukkuliikkeen ympäristövastaava oli myös epävarma luomun ympäristöystävällisyydestä. Ympäristöpäällikkö koki, että luomuun liittyy mielikuva ympäristömyönteisyydestä.

”...ja ympäristövaikutusta ku siitä ei kuitenkaan ole ihan kiistattomia todistuksia et se olis parempaa. Periaate luomus on hyvä mut et Suomes tavallinenkin on ympäristön kannalta aika hyvin verrattuna Keski-Eurooppaan.” (ympäristötutkija)

” No, torjunta-aineiden oslta luomu on tietty parempi” (ympäristötutkija)

” ...et en osaa sanoo et onko ympäristöystävällisempää, et en tiedä johtuuko ne jätehuollon, energiankulutuksen jne. asioita joista en tiedä, että liittykö ne välttämättä luomuun vai pikemminkin tilakokoon vai tilan uutuuteen tai laitetekniikkaan, että en tunne niin tarkkaan sitä puolta esim. ruokintaan liittyviä säännöksiä.” (ympäristövastaava)

” Kyllä luomu siis henkilökohtasesti tulee mieleen, vaikka arvelen että sillä ei ole siihen suurta merkitystä välttämättä, niin tulee mieleen assosiaatio siitä, että siinä ehkä on jotain ympäristömyönteisyyttäkin.” (ympäristöpäällikkö)

Sikatalousneuvojan mielestä luomu on joissain suhteissa myös ympäristöystävällisempää.

” Kyllä se varmasti on ympäristöystävällisempää kun ajatellaan että käytetään paljon kiviä ja se viedään se lanta pelloille ja hyödynnetään että kyllä sitä kautta et tota niin käytetään paljon karjanlantaa mikä on luonnollinen niin sitä kautta on ympäristöystävällisempää mutta sitte taas toisaalta kun ajatellaan et sun täytyy kauheesti käyttää panoksia siihen rehuun kun ajatellaan että sä ostat esimerkiksi soijaa, rouhetta muistaakseni sä pystyt käyttämään, se täytyy olla tarkastettu, mut et pystyt käyttää luomusikojen ruokinnassa mut et kuitenkin se täytyy ostaa ulkomailta, mut et sit sieltä loppupäästä että se lanta pystytään hyödyntämään ja oma vilja ilman muuta että siinä on tietty prosenttimäärä mitä voi vaan ostaa ulkoo just nää valkuaiset mut et mä nään ehkä sitte luonnon kautta plussana kun taas sikalan sisällä.” (sikatalousneuvoja)

Kurkuntuottajan mukaan kurkun osalta tavanomainen kurkun viljely ei eroa juurikaan luomuviljelystä. Sekä tuottaja että puutarhatuotannon neuvoja suhtautuivat kriittisesti luomun sisältöön ja ympäristöystävällisyyteen.

” Kyl määkin oon niinku luomukasviljelyn kurssin käynyt, et kyl mä niinku tiedän et misä mennään sielläkin puolella. Et voin sit niinku et jos joku niinku kysyy jotain niin voin sit niinku perustella et tiedän sen niinku sen eron. Et täl hetkel luomukurkunviljelyl ja tavanomasel ei ole käytännössä juuri mitään eroa. Ainoo ero on se tapa, miten lannotetaan, siin ei oo niinku mitään muuta eroo, koska esim. luomukurkun siemenii ei oo saatavan, et se on niinku semmonen ongelma et se on niinku just se et luomus niinku kasvualustana on niinku se niinku semmonen esimerkiks Biolanin tää säkki missä on semmonen lannotepatteri, et siellä ei saa niinku käyttää prosessoituja lannotteita ja sit taas tavanomaises käytetään niinku näitä prosessoituja, vesiliukosia lannotteita jotka annetaan niinku veden mukana kasveille. Et luomulannotteita, jotka vois niinku sekottaa veteen, niin niit ei niinku hirveesti oo, et se on käytännössä niinku sekotettuna valmiiks siihen kasvualustaan ja et täydennyslannotusta voidaan antaa, jotain merileväuutteita taik jotain muita, mut et silleen...” (kurkuntuottaja)

Haastattelija: Ne luomusäädökset sitte koskee vaan siis lannotteita?

” Niin ja kasvualustaa, ja et mitä on sit luomu, et se on vähän et onks se sit eettinen sana mut et mä rinnastaisin sen jollain taval...No et on se kuitenkin eettinen, simmonen, enempi uskonto tavallaan, mut et onks se nyt sit hirveen luonnonmukasta, et tavallaan keinoteko-

sesti lämmität kasvihuoneen, poltat siellä valoja, sitte yleensä et sulla on tollaset teräskasvihuoneet ja siin valtava määrä lasia ja muovia, siis et mitä luomuu se on, et määritellään luomu... Et totta kai voidaan tehdä sellasety ohjeet et luomukurkku on nyt tätä, et vähän vaikeemmin viljelty kun tavanomanen. Et en mä vastusta luomua mut mä vaan hiukan kritisoin, et maistuu vähän niinku muovilt se luomu. Ja et sit kun puhutaan jostain Israelilainen luomuappelsiini, niin...Sen mä uskon et joku suomalainen luomuporkkana voi olla tosi luomu ja se on ihan oikeesti voi olla luonnonmukaisesti viljelty. Mut et aina kun sä käytät jotain koneita, käytät polttoainetta silleen, niin kyl mun mielestä siitä se luonnonmukaisuus karisee” (kurkuntuottaja)

” Ja sit siinä vaaditaan se, niinku just muovin kierrätys ja just tällaset asiat, et ne täytyy olla” (kurkuntuottaja)

” No se on näitä aatejuttuja että mitä on luomu...että onko esimerkiks kun tossa on kasvihuone, jossa käytetään maakaasua lämmitykseen, kasvatukseen turvealusta, kurkkua tulee tosi heikosti kun sitä on vaikea viljellä luomuna. Sitten jos menee tähän että sellanen joka on käyttäny sitä berliittiä kasvualustana, käyttää haketta kasvualustana, ei oo 10 vuoteen käyttäny minkäänlaisia torjunta-aineita että kumpi on niistä luomu... että niitä tuotantopanoksia, että ekologisii jalanjälkiä joita syntyy tuolla tuotantotavalla että kumpi on niistä rasittavampaa ja jättää pienempiä jälkiä....” (puutarhatuotannon neuvoja)

” Ravinnetalous, kuten mä sanoin että kurkkua syö kaikkea että ei ole luonnonmukaisina sellaisia lannoitteita mistä sä saat sen ravinnemäärän noin vaan siitä irti. Se kurkku kasvaa parhaiten jos kaikki on tasaista, että ei sais olla mitään häiritsevää tekijää koskaan. Ja että luomuna se on tosi vaikee kasvattaa.” (puutarhatuotannon neuvoja)

Tukkuliikkeen ympäristövastaavalle luomu tarkoittaa kurkun osalta vähempiä lannoituksia.

” No...semmosta että ei ole käytetty lannoitteita niin paljoa...” (ympäristövastaava)

Kuluttajalle luomu edustaa luonnonmukaista tuotantoa, joka tarkoittaa lannoite- ja torjunta-ainevapaata tuotantoa. Luomu koetaan ylipäättänsä eettiseksi ja reiluksi tuotantotavaksi.

” No siitä et ei lannoitteita et saa niinku temmeltää vapaana ja syödä et mitäs ne possut nyt syö et ne syö varmaan aina jotain ruoanjätteitä mut ei tollasta teollisesti valmistettua rehuu et jotain kala-luujauhoa, et ne syö oikeeta ruokaa.” (nainen 31 v.)

” no eiks se oo jotain et luonnonmukainen viljely et ei käytetä lannoitteita.” (mies 33 v.)

” Et luomussa ei käytetä mut et muuten käytetään erilaisia torjunta-aineita sun muita.” (nainen 45 v.)

” Et onhan niissä just tietty luonnonmukaisuus ja et ei käytetä torjunta-aineita.” (nainen 33 v.)

” Niitä mä ostan kyllä joskus, ihan sillai pitääkseni omatuntoni puhtaana, ihan vaan siis niinku et ku se on hyvä asia.” (mies 33 v.)

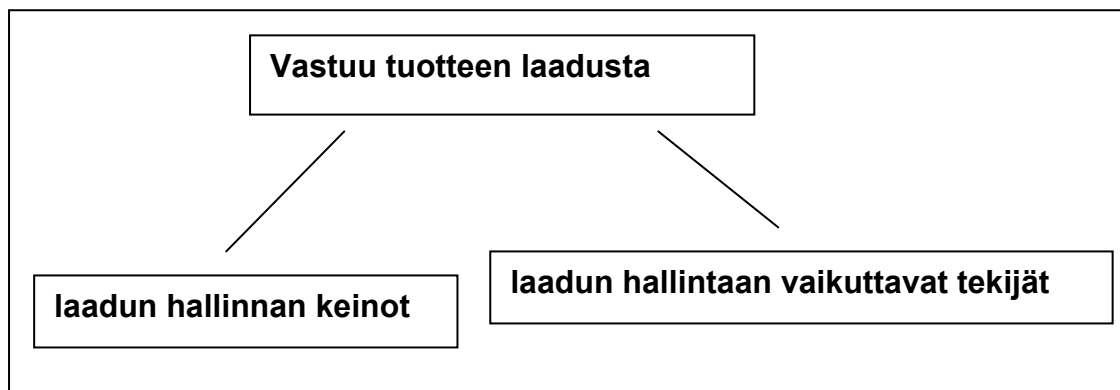
” Mä oletan, et se on vähän puhtaampaa, terveellisempää ja et siinä ei ole kiusattu ketään ei eläimiä eikä tuottajia. Et se pitäis olla vähän tällänen reilun kaupan juttu. Kukaan ei

häviä siinä kauheesti tai joudu kärsimään. En mä pidä sitä mitenkään sellasena, et mä aina sitä hakisin, et se on vähä heräteostos pikemminkin.” (mies 30 v.)

” Et on jotku sanonu et maku on parempi luomutuotteissa mut silti mä en oo viel heränny siihen, et se ei oo ollu minulle mikään juttu. (kuluttaja, nainen 31 v.)

4.5 Vastuu tuotteen laadusta

Vastuu tuotteen laadusta nousi esiin yhteisenä teemana toimijoiden puheessa. Vastuukysymyksiä tarkasteltiin lähinnä oman toiminnan näkökulmasta. Puheissa käsiteltiin sitä, miten ja millä keinoin toimijat pystyvät takaamaan toimintansa ja tuotteittensa laadun. Lisäksi puheissa käsiteltiin eri tekijöiden vaikutusta laadun hallintaan ja toimijan omia mahdollisuuksia vaikutta näihin tekijöihin. Laadunhallinnasta puhuttaessa erilaiset laatu- ja ympäristöjärjestelmät nousivat esiin. Kuluttaja puheissa laatu ja vastuukysymykset linkittyvät myös luottamukseen. Kuviossa 6 on esitetty vastuu tuotteen laadusta- teemaan liittyvät käsitykset.

Kuvio 6. Vastuu tuotteen laadusta- käsitykset

4.5.1 Laadun hallintaan vaikuttavat tekijät

Kurkuntuottajan käsitysten mukaan vastuu tuotteen laadun säilymisestä on sysätty pitkälti tuottajan harteille, vaikka muilla ketjun toimijoilla ja heidän toiminnoillaan olisikin iso rooli tuotteen laadun säilymisessä.

” Et mä en sit tiedä et kumpi on niinku ympäristön kannalta parempi et se et isot rekat ajaa tuol tien pääl suurii määrii vai sit se et on pienet jakeluautot, et mä en oikein sitä tiedä, tietysti se on tehokkaampaa et on vaan yks kuski ja silleen mut ei se sit ainakaan työllistä et kun on näit paikallisii tämmösii rahtiterminaaleja just isot tukkuliikkeet lopettanut, et aikasemmin se oli, et oli tuoretta et mennen tullen pysty ja jako jo matkalla mut nyt ne ottaa valtavan määrän tavaraa ja ajaa ne Helsinkiin ja sielt vast alkaa jakamaan niinku ympäri, et siin voi olla sellanen lava mikä lähtee täältä ja menee Helsinkiin ja sit taas takas tohon naapurikauppaan, et tietyst se on sitte taas sen logistisen järjestelmän heikkous mut et se on rakennettu kuivatavaral mikä kestää. Et se on niinku yks tuote muiden tuotteiden joukossa et ei haluta niinku tunnustaa sitä et tavallaan livetään niinku siit vastuusta et sysätään se niinku viljelijän päähän et nyt teiän on niinku tehtävä niinku kaikkenne et se kestää mahdollisimman kauan se tuote kun meillä on nyt tällanen systeemi ja heillä on tietysti varaa sanoo niin ku he on niinku asiakas ja asiakas on tietysti niinku aina oikees mut et

tietyst sit niinku heil on sit asiakas ja he voi tehdä valintoja ja et ei hyväksy niinku tämmöst et kuskataan mut kuka sit niinku tämmösest tietää. ” (kurkuntuottaja)

Puutarhatuotannon neuvojan mukaan kurkun pakkaajalla on suuri vaikutus tuotanto- ja pakkaustapaan. Kurkuntuottaja pyrkii tuottamaan sitä, mistä pakkaamo maksaa parhaimman hinnan.

” Joo kyllä ja mä sanosin että kurkku, kurkun laatu siinä on paljon parantamisen varaa ja se vaikuttaa siihen viljelijän omaan niinkun taloudelliseen tilanteeseen, että kun tuottaa liikaa 2 siis käyriä ja huonovärisiä kurkkuja, liian suuria kurkkuja, yleensä se koko ei kyllä siihen vaikuta että 1 luokkaa se on se 600 grammaakin, se ei vaikuta silleen. Että just viimeviikolla mä sanoin yhdelle pakkaamon edustajalle että tehkää tää systeemi nyt silleen että optimihinta tulee siitä 300grammasta 405 eeen että vaikkapa se oli sitte ykkönen se yli 450 niin alhaisempi hinta sillä siinä jo huomataan että Lidl myy kurkut kappaleittain ja jos siirrytään siihen kappalesysteemiin mitä Hollannissa on niin se ei oo mun mielestä se paras ratkaisu oo mutta sellanen kompromissiratkaisu joka sopis meillekin että olis niinku eriarvoset hinnat riippuen koosta tai painosta, mutta ei ne uskalla yksikään pakkamo tehdä sitä, pitäis sitte kaikki tehdä yhtä aikaa.” (puutarhatuotannon neuvoja)

Tukkuliikkeen ympäristövastaavan puheessa korostuu lainsäädännön ja säädösten merkitys laadunhallinnan osalta. Vastuu tuotteen laadusta eläinten hyvinvoinnin osalta hoituu pitkälti lainsäädännön avulla.

” En osaa oikein sanoa, mutta on varmasti sellasia joissa eläimiä pidetään hyvin ja omavalvonta⁶ on kunnossa. Mä itse koen että kotimaisessa on lainsäädäntö joka pitää huolen mutta en ole itse tehnyt auditointeja ja muuta.” (ympäristövastaava)

Myös kurkuntuottajan mielestä lait ja säädökset ”pakottavat” toimijat ottamaan esimerkiksi ympäristöasiat huomioon. Ympäristötutkija korosti kotimaisen tuotannon hyvää valvontaa tuotantoketjun osalta.

” Kyllä, se on vähän niinku silleen, et suomalainen on hiukan semmonen et se ei niinku tee enennenku silt niinku laki vaatii jotain ja sit tosiaan just tää kotimaisuusmerkkikin et siin on edetty niinku pikkuhiljaa et siihen on niiku liitetty vähän kerrallaan näit asioit mitkä niinku vaaditaan siihen et sen merkin voi niinku pistää tuotteeseen, et jos siihen lykättäis kerralla niinku jotain kauheesti et pitäis olla joku ympäristö/laatusertifikaatti niinku ei sitä pystyis niinku kukaan käyttämään ja sit se tavallaan vesittyis sillai se systeemi.” (kurkuntuottaja)

” ...et täällä Suomessa asiat on aika hyvin et täällä on varmaan se lihan käsittelyketju aika niinku hyvänlaatunen ja valvonta pelaa.” (ympäristötutkija)

Kuluttajalla voi olla myös omat epäilyksensä tuotteen laadusta. Kuluttajalla ei ole muuta mahdollisuutta kuin luottaa tuotteen pakkauksessa olevaan tekstiin. Kuitenkin kotimaassa tuotettuun tuotteeseen luotettiin enemmän kuin ulkomaiseen.

⁶ Omavalvontavelvoite koskee kaikkia elintarvikkeita käsitteleviä toiminnanharjoittajia. Omavalvonnalla tarkoitetaan sitä, että toiminnanharjoittaja itse valvoo elintarvikkeiden turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä yhdessä viranomaisen kanssa. (Terveydensuojelu- ja elintarvikelainsäädäntö, 2004).

”...Et on jotku sanonu et maku on parempi luomutuotteissa mut silti mä en oo viel heränny siihen, et se ei oo ollu minulle mikään juttu. Mut ehkä toi luomumaito vois olla mulle sellanen juttu, mut et mist mä tiedän et siinä on sitä luomumaitoa? Nehän voi laittaa sinne mitä vaan!” (kuluttaja, nainen 31 v.)

” Et mä en just ulkomaiseen luomuun luota vaan enemmän kyl kotimaiseen. Nimenomaan et on just joku italialainen pasta, jonka kyljes lukee luomu, niin mä en voi tietää varmasti et onko se kans sitä.” (mies 33 v.)

4.5.2 Laadun hallinnan keinot

Tuottajan mielestä hänen toimintansa (toimittaa itse osan kurkuista lähikauppoihin) etu tuotteen jakelun suhteen on se, että hän pystyy itse takaamaan tuotteittensa laadun. Tuottaja voi tarkastaa ja valvoa lähikauppoihin vietyjen kurkkujen laatua. Tällainen jakelusysteemi takaa hänen mielestään tuotteiden laadun ja vaikuttaa positiivisesti toimitussopimusten jatkumiseen.

” et mä periaattees pystyn niinku jonkin näkösen takuun et kun mul on niinku sellanen systeemi et mä vaihdan vaik olis niinku kaupankin vika et olis menny vanhaks et ei se oo niinku mun eikä kaupan etu, eikä se oo kenenkään etu et on niinku meiän huonoo tavaraa kauppas. Et käytännös se on niinku laatikko pari mitä mä joudun niinku vaihtaa. Et siin tulee taas asiakaskin tosi tyytyväiseks. Et harvempi on niinku sellanen et jaksaa...et joskus voi tulla virhe et on tilattu liikaa tavaraa et on menny niinku vanhaks ja sit niil on uudet kurkut odottamas niin kyl mä oon sanonu et tyhjennetään toi tiski ja laitetaan uudet siihen, mut ei sitä oo tarvinu tehä montaakaan kertaa. Et joskus jos ne käyny jossain isos Prisma ja nähny isotröykkiöt niin ne on ite laittanu kans mut eihän se mee samal taval, et se laatikko pari päiväs. Et ollaan sitte sit koitettu et täs on tällanen tuote mikä pitäs saada syödyks et pistäkää siihe sit vaik jotain näkkileipää lumeeks.” (kurkuntuottaja)

” Et vähän sit on yritetty korostaa niit asioit, mitä ihmiset on halunnu niinku kuulla et tota, et tähän saakka ei oo vielä hirveesti niinku noit ympäristöasioit tarvinu korostaa et enempi se on ollu niinku tätä et kun se reitti on niinku suoraan täältä et sen ei tarvi niinku käydä missään Helsingis kääntymäs et se on pitkälti just sellanen laadun tae jossain suhteessa et jos siin ei sitte jottain muuta vikaa et tuoreena se on just niinku parhaimmillaan et sillai me on saatu sitte kauppoja aikaseksi.” (kurkuntuottaja)

Myös puutarhatuotannon neuvoja kokee suoran kontaktin ja palautteen saamisen ensiarvoisen tärkeäksi viljelijälle. Vain sellainen viljelijä, joka on suorassa vuorovaikutuksessa kuluttajan kanssa, voi ymmärtää kuluttajien laatuksitykset. Sikatalousneuvoja koki suoremman kommunikoinnin tuottajan ja kuluttajan välillä tärkeäksi paremman vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi. Neuvojan mukaan suurempi vuorovaikutus voisi olla myös hyvä markkinoitikeino hiipuvalla sianlihan kulutukselle. Neuvojan mukaan viestintä esimerkiksi suomalaisen siantuotannon hyvästä tautitilanteesta ei ole välttämättä saavuttanut kuluttajaa.

”Kyllä, esimerkiksi juuri tänään menen käymään sellaiselle tilalle, missä osa menee tukkuun ja osa myydään itte sekä kurkut että tomaatit ja on mulla sellasiakin tiloja missä tuottaja myy kaiken itte esim. jonnekin markettiin sitten. Ja niillä on kyllä yleensä aina se laatuksite tai siis mitä kuluttaja haluaa he tietävät aina paljon enemmän siitä, mitä pitäs tuottaa ja mikä myy. Hän joka myy pakkaamoon tai tukkuun eikä saa siitä palautetta kos-

kaan eikä nää omia tuotteitaan missään ja käy kaupassa säännöllisesti ja näkee mitä niinku kuluttaja käyttäytyy siinä tiskillä. Jokainen viljelijä pitäs niinku tehdä sitä ja nähdä mikä myy ja mikä ei myy. ” (puutarhatuotannon neuvoja)

” Että kerran yhden emännän kanssa mietittiin että pitäs olla enemmän tällasta että alkutuottajat menee kouluihin tai kauppoihin jopa kertomaan niinku minkälaista heidän tuotantonsa on ja esimerkiksi joku emäntä vois laittaa jotain kastiketta ja kertoo sianlihasta jotain, mut siel on sitten usein vaan joku konsultti, mikä on tietty sinänsä hyvä mutta että tuossa tulis sitten sitä pinta-alaa enemmän. ” (sikatalousneuvoja)

” Puhutaan, että me puhutaan aika paljon sidosryhmän sisällä ja kesken että ehkä kuluttaja ei todellakaan ole tietoinen asiasta (eläimillä ei ole tauteja ja riski saada esim. salmonellaa on pieni) että ehkä kuluttajan ja alkutuottajan välinen yhteys on vieläkin aika heikko tai ollaan mielikuvien varassa. ” (sikatalousneuvoja)

Siankasvattajan mukaan tuotteen laadun takaaminen on hänelle myös kalliimpaa, sillä pienen teurastamon käyttäminen tuo lisäkustannuksia. Tosin silloin hän pystyy itse varmentamaan eläinten kohtelun ja liikkumisen.

” ...Ja tavallaan se että se että ne käy lähellä kuolemassa ja joustavuus on se plussa et siel voi päivii vaihtaa, sie voit määrii isontaa ja se on varmasti niin et se kun hakee ne siat niin ne on meidän siat ainoot jotka on siinä autossa, ei kenenkään muiden kanssa oo tekemisissä, ei ole sekaantumispelkoo ja muuta ja tavallaan siat saa olla et tuttu porukka mikä menee kuolemaan, jos taas näin raadollisesti aattelee sit asiaa. ” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” ...No se on sitte taas et sehän on mutua et se tuntuu et se on mukavampi et ne on vähän väljemmässä ja ne menee omassa porukassa, niit ei stressata siinä, ei oo pitkiä matkoja, mut sitte toinen puoli siinä asiassa on et se on meille kalliimpaa, ns. tekninen lihan laatu ei ole paras mahdollinen ja sit se aiheuttaa itelle enemmän töitä. Mie joudun esimerkiksi kaikki ilmottamaan, et nykyään kun tarvii ilmottaa, et mikä sika on liikkunut mistä mihinkin, niin minun täytyy tehdä ne kaikki ite koska ei se tilateurastamo voi tehdä sitä vaan min täytyy joka viikko TIKE:n ilmottaa, että milloin ne menee ja et normaalisti ilmoitetaan et on myytyjä sikoja tai siirrettyjä sikoja, niin meillä ne on kaikki siirrettyjä sikoja, et niitä kiinnostaa et mihin tilalle ne meiltä siirtyy, kun ne on minun omistuksessa niin silloin siitä ei voi sanoa myynti-ilmotusta kun omistussuhde meillä vaihtuu vasta lihana ei elävänä. Kun teurastamoille se omistussuhde vaihtuu elävänä ja isäntänä mie maksan sen teurastuksen ja sit mie taas ne lihat myyn tälle meidän firmalle. ” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

Kurkuntuottajan mielestä hänen oman toimintatapansa ja ison tukkuliikkeen toimintatavassa oli selkeä periaatteellinen ero tuotteen laadun osalta, sillä tuottaja haluaa saada tuotteen nopeasti kuluttajalle kun taas tukkuliikkeessä tärkeää on tuotteen mahdollisimman hyvä säilyvyys.

” ... et se(iso tukkuliike) ei pysty niinku mitenkään kontrolloimaan sitä. Et tukkuliike on lähteny siitä et pyritään niinku varmistaan se et se säilyy niinku mahdollisimman pitkään, et mä oon sitte lähteny siitä et pyritään saamaan se mahdollisimman nopeesti asiakkaalle ja siin on niinku ihan selkee ajatusero koska ei se niinku vaik se säilyis hyvän näkösenä niin ei se maku oo kun se kolme päivää niinku parhaimmillaan. ” (kurkuntuottaja)

Siankasvattajan/suoramyyntitorin johtajan sekä sikatalousneuvojan mielestä koko tuotantoketjun laadukas toiminta edellyttää tuotantoketjun sitoutumista samoihin arvoihin.

”...koko ketju pitää olla erilaistettu, kaikki toiminnot pitää tähdätä niihin arvoihin, jotka on tärkeitä. Ja meillä ei myydä mitään sellasta, mitä me ei haluta, no ei sinne kukaan myy tuu sianlihaa myymäänkään. Me ei voida tehdä sitä samaa esim. paikallisessa kaupassa koska se ei oo sille asiakkaalle uskottavaa.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

”Tässä kun kotimaisen sianlihan kulutus on tällä hetkellä vähäisempää kun tuotanto, ei ne oo ihan tasapainossa että ajattelis että siellä tarvittais enemmän koko ketjua että monesti se on painottunu teurastamoon ja teurastamon tehtäväksi tämä markkinointi mikä kuuluu-kin ihan mutta joskus tuntuu että tähän suomalaiseen sianlihaan tarvittais enemmän rohkeita ja onkin tiettenkin jo..” (sikatalousneuvoja)

” mä aattelin just näitä asioita että ensinäkin tää avoimuus tän ketjun, että sä tiedät mistä se tulee, ja sitten että onko siellä sitten huomioitu jotain ympäristömittareita sen tuotteen tuotannossa pitkin sitä tuoteketjua elikkä ihan alkutuotannossa sitten siihen jatkojalostukseen ja jopa siihen myyntiin saakka, että siinä täytyy sitten olla tämmöset näkökulmat.” (sikatalousneuvoja)

Laadunhallinnan apuvälineinä nousivat esiin erilaiset laatu- ja ympäristöjärjestelmät. Osa toimijoista kuten kurkuntuottaja, sikatalousneuvoja ja ympäristötutkijat suhtautuivat melko kriittisesti laatu- ja ympäristöjärjestelmiin. Kriitikki kohdistui järjestelmien sisältöön ja sisällön merkitykseen. Kuluttajilla ei ollut selkeää käsitystä järjestelmien sisällöstä.

” Kun tää nyt on suomalainen niin vois jopa ajatella et tää laatusertifioitu jopa jotain tarkoittais. Mutet naurattaa et ku kaupassa oli jotain italialaisia porkkanoita kovassa muovipakkauksessa ja monesa muovissa ja siinä oli just gröne punkt logo, niin jo järki sanoo et nää ei kyl nyt kovin vihreitä nää porkkanat voi olla ja sit netistä kun katoin niin se merkki ei suomessa tarkoita mitään, et muovin voi saksassa kierrättää. Mä oon vähä kriittinen et jos lukee joku ympäristöjuttu mut jos ei tiedä mitä se tarkoittaa niin mut kyl toi nyt näyttää ihan luotettavalta mut tähän yhteyteen olis ihan hyvä et olis joku laajempi mainoskampanja televisiossa et jos tällanen laatusertifiointi on yleisempi juttu et just tulis ihmisille tietoisuuteen. Et mitä se nyt sitte oikeesti tarkoittaa et onks vaan käärepaperi vai koko tuotanto et toi ei kerro sen enempää. Et ku on tumma kurkku et toi voi hukkaa toi koko teksti.” (ympäristötutkija)

” Mutta laatusertifioitu kun en tunne kurkuntuotanto bisnestä, niin se ei kerro mulle yhtään mitään siitä, millanen se kurkku on. Et voisko olla jossain kurkkulaatikossa sitten että mitä tää meidän laatusertifiointi sitten tarkoittaa.” (ympäristötutkija)

” et mua ei vakuuttais millään lailla, jos mä en tiedä et mitä se (laatujärjestelmä) sisältää” (sikatalousneuvoja)

” joo laatusertifioitu et toi on just kun mä oon käyny siel Kiipulas sellast laatujärjestelmäkurssia, niin silleen et kun sertifikaatin voi saada niinku niin monest eri asiast, niinku joku McDonaldsi joka sai ympäristösertifikaatin siitä et ne alko niinku kaataa limut ensin pois ennen kun se purkki laitettiin niinku jätteisiin niin sehän vähens hirveesti jätettä. Kun aiemmin ne kokikset oli siel roskis ja kun ne jääty niin ne laajeni ja lisäs sit sitä jätettä tietty hirveesti kuutiotoni kaupaln se kokis niinku pois niin pystyttiin osottaa et se jätteiden määrä väheni niinku tänä aikana hirveesti ja ne sai ympäristösertifikaatin siitä. Ja kun tossa

ei ole edes sitä et mikä laatujärjestelmäkään et ei et toi on ihan niinku yhtä paperia. Ja sit jos se on viel..et mun mielestä sä et voi niinku...et et mä en voi tietää kun mä lähen sieltä kaupasta pois et en mä voi tietää et mitä ne tekee siel kaupas et mihin ne ne kurkut laittaa säilöön et esim. banaani tai omenalaatikon viereen niin ne voi olla parinpäivän päästä ihan keltasii tai jos ne makaa ensin siel tukkuliikkeen varastos kaks viikkoo ja sit vast lähettää ne et sit ne kurkut on ihan pehmeitä ja päällä lukee et laatusertifioitu niin ei se...et mitä vähemmän lupaa niin sitä parempi et mut jos sä pystyt sen niinku takamaan.”(kurkuntuottaja)

” ei ne kyl oikeen kerro mulle mitään” (nainen 31 v.)

” Ei oikeestaan mitään. Et kai on käyty tarkistamassa määrätyt asiat mut mitä ne on niin sitä en osaa sanoa.” (mies 55 v.)

Jalostajayrityksen ympäristöpäällikön mukaan ympäristöasioista tulee saada taloudellista hyötyä ja ympäristöjärjestelmä on apuväline tässä asiassa. Siiankasvattajan mukaan laatujärjestelmä selkeyttää omaa toimintaa, sillä siihen on mietitty ja kirjattu parhaat toimintatavat, josta ne voi aina tarkistaa. Tässä mielessä se voi toimia myös kommunikaation välineenä asiakkaaseen päin, tosin tuottaja sekä ympäristövastaava epäilivät juuri kuluttajan tietoisuutta järjestelmien sisällöstä ja siten kyseenalaistivat niiden merkityksen kuluttajalle.

” meillä on olemassa 3 tällasta tärkeätä asiaa: on ympäristöjärjestelmä, laatujärjestelmä ja omavalvonta” (ympäristöpäällikkö)

” No tuota tuota, siinä vois sanoa, että silloin kun ympäristöasioita yleensä aletaan miettiä, niin ensimmäinen näkökanta ei ilmeisesti ole se, että mietitään että miten me saatais sertifikaatti vaan mietitään, että miten me saatais rahaa tästä toiminnasta ja sillä keinolla sitä on mietitty täällä niin, että me on tunnustettu ympäristönäkökohdat ja ympäristövaikutukset” (ympäristöpäällikkö)

” Et tavallaan se laatujärjestelmä ja sertifiointi on sitä et haettiin tavallaan uskottavuutta sille, että me voidaan muille siitä kertoa mutta SFS:n serti on siinä vieressä niin ei se taas sille tavalliselle ihmiselle kerro yhtään mitään. Et sille on ihan sama mikä leima siinä on. Mutta jostainhan meidän on haettava se uskottavuus... Se toimii eli jos itelle tulee sellanen tilanne, et ei tiedä miten toimia ja miten tehdä, niin sen voi kattoa siitä laatujärjestelmästä et hetkinen me on joskus mietitty ja ajateltu nämäasiat et miten pitää toimia, et kattoo sieltä sitte ja tekee sen mukaan. Ja kun se on tavallaan päässä se ajatus, niin se on tavallaan selvää ja yksinkertaista ja laatujärjestelmän etu ei voi tulla mistään muusta kun sen oman toiminnan järjeistämisestä ja silloin pitäis ajatella se et miks tekee, kenelle tekee, mitä tekee vai kannattaako se jättää tekemättä.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” ...se on niin yksinkertasta, et jos joku kysyy jotain asiaa oli se meidän työntekijä tai asiakas tai joku muu niin voi suoraan vastata et miten meillä toimitaan. Ne on tavallan avoimia mut et asiakkaan kans keskusteltaessa sen aloitteen täytyy tulla asiakkaalta. Niille ei pidä mennä tyrkyttämään et ei niillä asioilla ole asiakkaalle välttämättä mitään merkitystä. Niin silloin ei pidä mennä pilaamaan sen tunnelmaa.” (siankasvattaja/suoramyyntitorin johtaja)

” No kyllä mun mielestä toi laatusertifioitu niinkun herätää mussa positiivista mielikuvaa tai varmuutta siitä, että joku on kattonut sen tuotantoprosessin ja että jos mä haluun jotain tietoa siitä, niin se kyllä löytyy...ja tota että henkilökunta on jollakin tavalla koulutettua ja

mukana asiassa mutta että mä tiedän mitä laatujärjestelmä tarkoittaa mutta että ehkä tavalliselle kuluttajalle ei kerro mitään, no tosin laatujärjestelmiäkin voi olla niin monen tasoisia.” (ympäristövastaava)

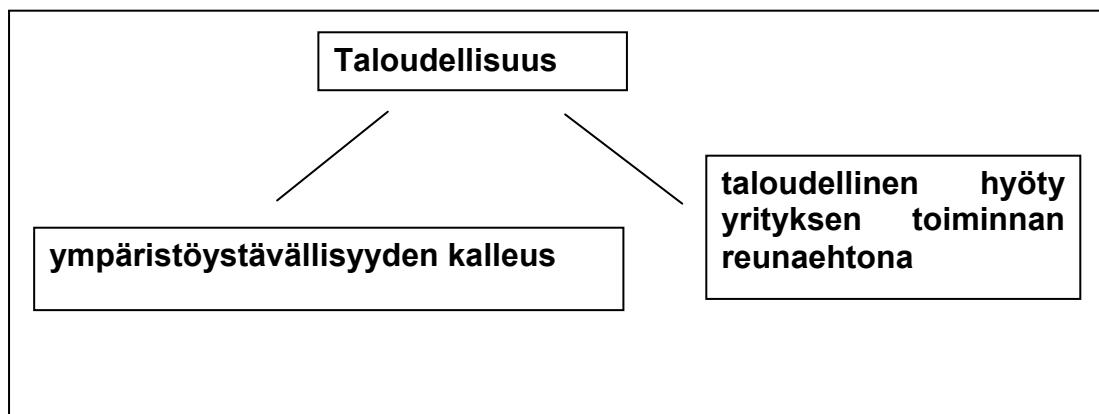
5 Yhteenveto analyysistä

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella elintarvikeketjun toimijoiden käsityksiä elintarvikkeen ympäristöystävällisyydestä kurkun ja palvikinkun osalta. Analyysin tavoitteena oli etsiä toimijoiden puheista yhteisiä teemoja. Elintarvikeketjun toimijoiden käsityksiin liittyvät yhteiset aihealueet luokiteltiin analyysin perusteella pääkategorioihin ja edelleen tarkempiin alakategorioihin. Pääkategorioiksi muodostuivat:

- **taloudellisuus**
- **eläinten hyvinvointi**
- **ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus**
- **luomu**
- **vastuu tuotteen laadusta**

Taloudellisuus

Taloudellisuutta ja rahaa koskevat ilmaisut nousivat esiin toimijoiden puheeseen. Taloudellisuus pääkategorian alle löydettiin kaksi alakategoriaa:

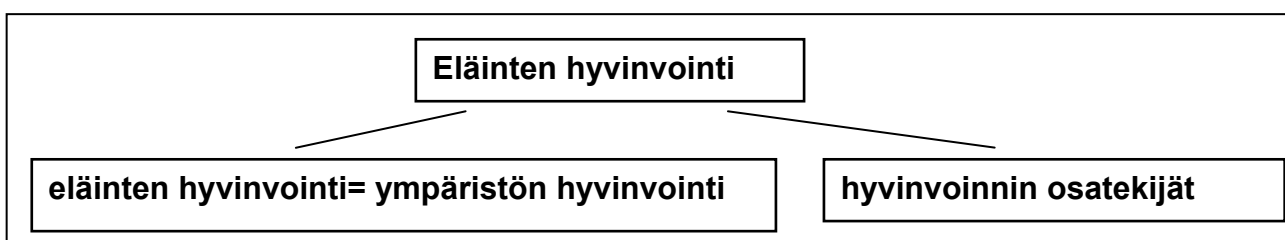
Alkutuotannon, teollisuuden, kaupan ja neuvonnan toimijoiden mukaan yritystoiminnassa ympäristöasioita kuten muitakin yrityksen toimintaan liittyviä asioita tarkastellaan myös talouden näkökulmasta. Taloudellisesti tehokas toiminta on yritystoiminnan reunaehto ja välttämättömänä edellytyksenä yritystoiminnan jatkumiselle, sillä mikään yritys ei voi pidemmällä aikavälillä toimia tappiollisena. Ympäristöystävällinen toiminta niin yrityksissä kuin kuluttajan arjessakin koetaan kuitenkin kalliimmaksi, ympäristöystävälliset tuotteet maksavat enemmän kuluttajalle ja niiden tuottaminen on myös kalliimpaa. Ympäristöasioiden hallintaa ja hyvää hoitoa tarkasteltiin taloudellisten hyötyjen tuottamisen näkökulmasta. Myös näiden asioiden hoidosta pitää saada taloudellista hyötyä.

Tuottajat, kauppa, neuvojat sekä jalostusportaan yritys korostivat taloudellisuutta yritystoiminnan reunaehtona ja ympäristöasioista saatavan taloudellisen hyödyn vaatimusta. Myös kuluttajalle oma talous asettaa toiminnan reunaehdot, tulojen pitäisi kattaa menot. Kuluttajan näkemyksissä korostuu taloudellista hyödyn sijasta kollektiivisten hyötyjen

kuten paremman ympäristön tai eläinten hyvinvoinnin saavuttaminen. Tutkijoiden puheessa taloudellisuuteen liittyvät ilmaisut eivät nousseet esille.

Eläinten hyvinvointi

Eläinten hyvinvointia koskevissa puheissa eläinten hyvinvoinnin uskottiin muodostuvan eri osatekijöistä. Riittävä ruoka ja juoma sekä lajitovereiden seura nousivat toimijoiden puheissa yhteisiksi eläimen hyvinvoinnin osatekijöiksi. Kuitenkin esimerkiksi eri toimijoiden näkemykset oikeasta ja hyvästä eläimen ruokinnasta vaihteli. Toimijoiden puheissa nousi esiin myös muita eläinten hyvinvointiin liittyviä seikkoja kuten eläinten mahdollisuus ulkoiluun ja jälkeläisten hoitoon, teurastuksen inhimillisyys, eläinten valvonta ja lääkitys. Toisena yhteisenä piirteenä haastatteluille oli se, eläinten hyvän ja asianmukaisen kohtelun uskottiin vaikuttavan myös positiivisesti ympäristön hyvinvointiin. Eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat nähtiin myös osana tuotteeseen liittyviä ympäristöasioita. Eläinten hyvinvointia koskevan pääkategorian jaettiin kahteen alakategoriaan:

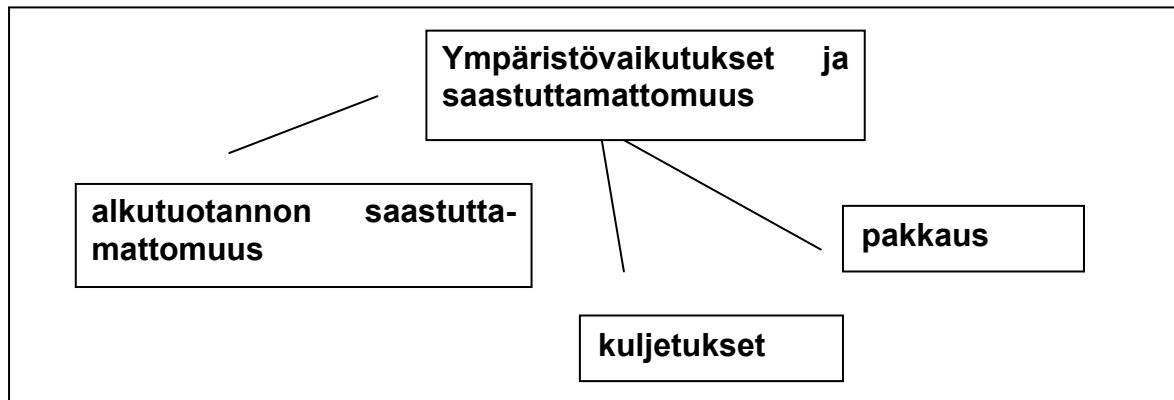
Siankasvattajan, sikatalousneuvojan ja ympäristötutkijan mielestä ympäristöasiat kytkeytyivät sikojen hyvinvointiin. Sian hyvinvointia edistävät toimenpiteet ja menettelyt koetaan myös ympäristön hyvinvointia edistäviksi menettelyiksi. Eläinten ja ympäristön hyvinvointi kulkee siten yhdessä, hyvä eläinten hoito johtaa myös ympäristöasioiden hyvään hoitoon.

Kuluttajan, ympäristötutkijan ja tuottajan puheissa eettinen eläinten kasvatusta tarkoittaa sitä, että eläin pystyy toteuttamaan omaa lajinmukaista käyttäytymistään. Sian kohdalla tämä lajinmukainen käyttäytyminen ja onnellisen sian elämä sisältää sopivasti ruokaa ja juomaa sekä suojaa. Lisäksi mahdollisuus olla vapaana lajitovereiden seurassa on osa hyvää sian elämää. Tukkuliikkeen ympäristövastaava korosti eläimen mahdollisuutta hoitaa jälkeläisiään lajinmukaisella tavalla. Sikatalousneuvojalle eläimen kasvun ja kehityksen seuraaminen ja valvonta on osa hyvää eläimen hoitoa. Neuvojan puheessa korostui kotimaisen tuotannon paremmuus tuotantoketjun avoimuuden, jäljitettävyyden ja eläinten paremman hoidon osalta. Kuluttajalle eläinten eettinen kohtelu kulminoituu luomuun. Luomutuotettu eläin on saanut liikkua vapaasti ja syödä ”oikeaa” ruokaa. Kuluttajan käsityksissä luomu tarkoittaa sekä eettistä eläinten kohtelua että vähemmän saastuttavaa tuotantotapaa. Siten myös kuluttajalle eläinten hyvinvointi ja ympäristön hyvinvointi linkittyvät yhteen.

Ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus

Toimijoiden puheissa ympäristöystävälliseen elintarvikkeeseen liitettiin sen tuottamisesta aiheutuvien ympäristövaikutusten ja saastumisen hallinta. Puheen ilmaisuissa tarkastellaan pitkälti toimijoiden omasta toiminnasta syntyviä ympäristövaikutuksia ja niitä keinoja, joilla he pyrkivät hallitsemaan näitä vaikutuksia. Kaikkien toimijoiden puheessa nousi esiin ympäristövaikutusten osalta alkutuotannon saastuttamattomuus, kuljetukset ja pakkaukset. Asiantuntijat tarkastelivat alkutuotannon ympäristövaikutuksia tarkemmin kuin kuluttajat, joiden puheissa alkutuotannon saastuttamattomuus tarkoittaa lähinnä lannoitteiden

ja torjunta-aineiden vähäistä käyttöä maataloudessa, tuotteen pakkaamattomuutta ja tuotteiden kuljetusten vähyyttä. Ympäristövaikutukset ja saastuttamattomuus pääkategorian alle löydettiin kolme alakategoriaa:

Kurkuntuottajan ja puutarhatalouden neuvojan puheessa kurkuntuotannossa torjuntamenetelmät, energian käyttö ja lähde, kurkun kasvualusta, jätteiden käsittely nousivat ympäristön saastumiseen vaikuttaviin tekijöihin. Siankasvattaja ja sikatalousneuvoja puhuivat sian tuotannon osalta ravinteiden kierrosta, eläimen optimaalisesta ravinnosta, lannan ja virtsan oikeasta käsittelystä saastumiseen vaikuttavina tekijöinä. Lisäksi lämmitysmuodon ja energianlähteen valinta nousi esiin toimijoiden puheessa. Tukkuliikkeen ympäristövastaavalle alkutuotannon ympäristövaikutukset tarkoittavat pitkälti lannoitteiden käyttöä ja energiankulutusta. Kuluttaja ymmärtää alkutuotannon lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön saastumista aiheuttavaksi seikaksi.

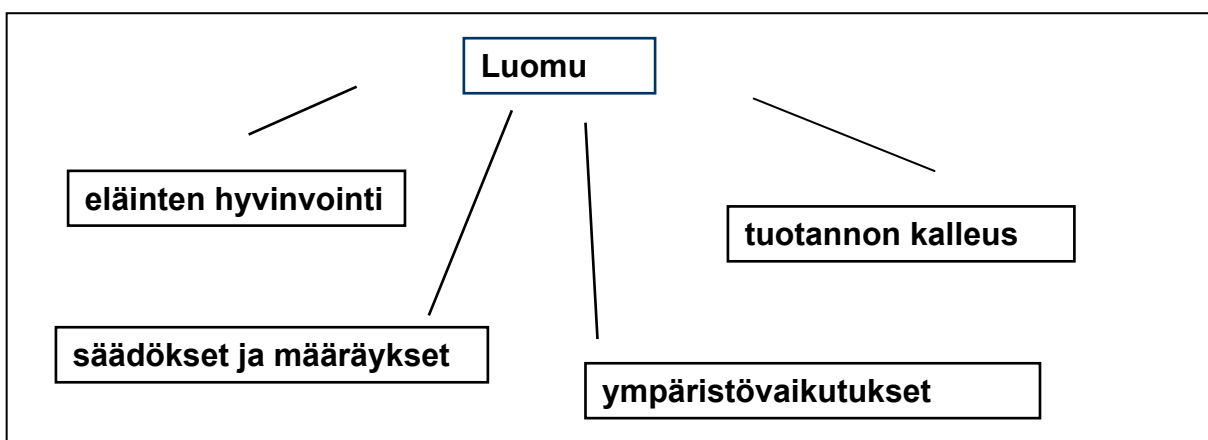
Tuotteiden kuljetukset tulivat esiin jokaisen elintarvikeketjun toimijan puheessa. Tuotteiden kuljetusten nähtiin aiheuttavan ympäristövaikutuksia. Pitkiä kuljetuksia, ylipäättänsä liikoja ja usein turhia tuotteiden kuljetuksia kritisoitiin kaikkien toimijoiden puheissa. Siankasvattajan mukaan lähellä tuotetut ja kulutetut tuotteet ovat siinä mielessä parempia. Tukkuliikkeen ympäristövastaava, kuluttaja ja puutarhatuotannonneuvoja korostivat kotimaisen tuotteen paremmuutta ulkomaiseen tuotteeseen verrattuna juuri kuljetusten vähäisemmällä määrällä.

Kuluttajien puheissa tuotteen saastuttavuus ja ympäristövaikutukset liittyvät tuotteen pakkaukseen. Vähän pakattu tai pakkaamaton tuote kuten irtomyyntinä myyty palvikinkku tai ilman muovikävertä myyty kurkku kertovat tuotteen ympäristömyönteisyydestä. Muovinen pakkausmateriaali koettiin ympäristön kannalta huonommaksi kuin esimerkiksi kierrätettävä paperinen tai pahvinen materiaali. Irtotuotteena myyty liha ja tuotteen pakkaamattomuus nousi esiin myös siankasvattajan puheessa. Jalostajayrityksen ympäristöpäällikölle pakkausmateriaalin vähentäminen ja ”syötävän” pakkauksen kehittäminen olisivat ympäristöystävällistä toimintaa. Pakkauksen kierrätettävyys nousi esiin myös kurkuntuottajan ja tukkuliikkeen ympäristövastaavan puheessa.

Luomu

Luomuun liittyvät käsitykset ja kommentit nousivat esiin jokaisen haastateltavan ympäristöystävällisyyteen liittyvässä puheessa. Luomupuheeseen liittyy ilmauksia niin eläinten hyvinvoinnista, taloudellisuudesta, ympäristövaikutuksista kuin tuotantoon liittyvästä säätelystä. Luomua tarkasteltiin suhteessa tavanomaiseen tuotantoon ja tuotantotavan eroja ja ympäristöystävällisyyttä verrattiin tässä suhteessa. Kuluttajan näkemyksissä luomu edustaa

pitkästi eettistä ja ympäristön saastumista vähentävää tuotantoa. Muiden ketjun toimijoiden näkemykset olivat kriittisempiä. Luomun ympäristöystävällisyyteen pienempien ympäristövaikutusten osalta suhtauduttiin kriittisemmin. Luomu pääkategoria jaettiin neljään alakategoriaan:

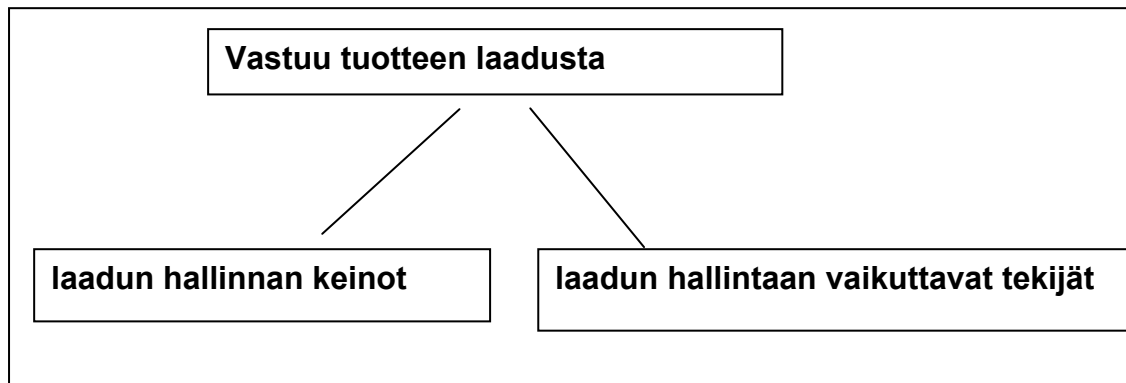

Luomutuotanto koetaan siiankasvattajan, sikatalousneuvojan, ympäristöpäällikön tiukasti säädellyksi ja kontrollin alaiseksi tuotannoksi. Siiankasvattajan mielestä luomun määräykset saattavat olla tilan luonnonmukaisen toimintatapojen kanssa ristiriidassa, myös tuottajan omat käsitykset luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja eläimen hyvinvoinnista eroavat luomun säännöksistä. Sikatalousneuvojan mielestä luomueläimet voivat joidenkin kriteerien perusteella elää luonnonmukaisempaa eläimen elämää. Ympäristötutkijalle luomu merkitsee eläinten hyvinvointia ja ympäristöpäällikkö uskoo luomueläinten parempaan kohteluun.

Ympäristötutkija ei pidä luomua ympäristökuormituksen osalta välttämättä parempana ja tukkuliikkeen ympäristövastaavalla oli myös epävarma luomun ympäristöystävällisyyden suhteen. Ympäristöpäällikkö koki, että luomuun liittyy mielikuva ympäristömyönteisyydestä. Sikatalousneuvojan mielestä luomu on joissain suhteissa myös ympäristöystävällisempää. Kurkuntuottajan mukaan kurkun osalta tavanomainen kurkun viljely ei eroa juurikaan luomuviljelystä. Sekä tuottaja että puutarhatuotannon neuvoja suhtautuivat kriittisesti luomun sisältöön ja ympäristöystävällisyyteen. Kuluttajalle luomu edustaa luonnonmukaista tuotantoa, joka tarkoittaa lannoite- ja torjunta-ainevapaa tuotantoa. Luomua tarkastellaan myös eläinten kohtelusta ja hyvinvoinnista käsin. Luomueläimet saavat syödä oikeaa ruokaa ja juosta vapaina. Kuluttajan näkemyksissä luomu koetaan ylipäättensä eettiseksi ja reiluksi tuotantotavaksi.

Vastuu tuotteen laadusta

Vastuu tuotteen laadusta nousi esiin yhteisenä teemana toimijoiden puheissa. Vastuukysymyksiä tarkasteltiin lähinnä oman toiminnan näkökulmasta. Puheissa käsiteltiin sitä, miten ja millä keinoin toimijat pystyvät takaamaan toimintansa ja tuotteittensa laadun. Lisäksi puheissa käsiteltiin eri tekijöiden vaikutusta laadun hallintaan ja toimijan omia mahdollisuuksia vaikuttaa näihin tekijöihin. Laadunhallinnasta puhuttaessa myös erilaiset laatu- ja ympäristöjärjestelmät nousivat esiin. Kuluttaja puheissa laatu ja vastuukysymykset linkittyvät luottamukseen. Vastuu tuotteen laadusta pääkategorian alakategorioiksi muodostuivat:

Kurkuntuottajan käsitysten mukaan vastuu tuotteen laadun säilymisestä on sysätty pitkälti tuottajan harteille, vaikka muilla ketjun toimijoilla ja heidän toiminnoillaan olisikin iso rooli tuotteen laadun säilymisessä. Puutarhatuotannon neuvojan mukaan kurkun pakkaajalla on suuri vaikutus tuotanto- ja pakkaustapaan. Tukkuliikkeen ympäristövastaavan puheessa korostuu lainsäädännön ja säädösten merkitys laadunhallinnan osalta. Myös kurkuntuottajan mielestä lait ja säädökset ”pakottavat” toimijat ottamaan esimerkiksi ympäristöasiat huomioon. Ympäristötutkija korosti kotimaisen tuotannon hyvää valvontaa tuotantoketjun osalta. Kuluttajalla voi olla myös omat epäilyksensä tuotteen laadusta. Kuluttajalla ei ole muuta mahdollisuutta kuin luottaa tuotteen pakkauksessa olevaan tekstiin. Kuluttaja ei kokenut voivansa aktiivisesti vaikuttaa tuotteen laatuun. Kuitenkin kotimaassa tuotettuun tuotteeseen luotettiin enemmän kuin ulkomaiseen.

Tuottajan mielestä hänen toimintansa (toimittaa itse osan kurkuista lähikauppoihin) etu tuotteen jakelun suhteen on se, että hän pystyy itse takaamaan tuotteittensa laadun sekä tarkastamaan ja valvomaan tuotteitaan ja niiden laatua kaupassa. Myös neuvojat kokevat suoran kontaktin ja palautteen saamisen ensiarvoisen tärkeäksi viljelijälle. Kurkuntuottajan mielestä hänen oman toimintatapansa ja ison tukkuliikkeen toimintatavassa oli selkeä periaatteellinen ero tuotteen laadun osalta, tuottaja haluaa saada tuotteensa nopeasti kuluttajalle kun taas tukkuliikkeessä tärkeää on tuotteen mahdollisimman hyvä säilyvyys. Siiankasvattajan/suoramyyntitorin johtajan sekä sikatalousneuvojan mielestä koko tuotantoketjun laadukas toiminta edellyttää ketjun sitoutumista samoihin arvoihin.

Laadunhallinnan apuvälineinä nousivat esiin erilaiset laatu- ja ympäristöjärjestelmät. Osa toimijoista kuten kurkuntuottaja, sikatalousneuvoja ja ympäristötutkijat suhtautuivat melko kriittisesti laatu- ja ympäristöjärjestelmiin. Kritiikki kohdistui järjestelmien sisältöön ja sisällön merkitykseen. Kuluttajilla ei ollut selkeää käsitystä järjestelmien sisällöstä. Jalostajayrityksen ympäristöpäällikkö ympäristöasioista tulee saada taloudellista hyötyä ja ympäristöjärjestelmä on apuväline tässä asiassa. Siiankasvattajan mukaan laatujärjestelmä selkeyttää omaa toimintaa, sillä siihen on mietitty ja kirjattu parhaat toimintatavat, jotka voi aina siitä tarkistaa. Siinä mielessä se voi toimia myös kommunikaation välineenä asiakkaaseen päin, tosin tuottaja sekä ympäristövastaava epäilivät juuri kuluttajan tietoisuutta järjestelmien sisällöstä ja siten kyseenalaistivat niiden merkityksen kuluttajalle.

6 Johtopäätökset ja keskustelua

Tutkimuksen tulosten mukaan elintarvikkeen tuotantoketjun toimijoiden ympäristöystävällisyyteen liittyvästä puheesta löytyi useita yhteisiä teemoja. Ympäristöystävällisyydestä puhuminen ei ole pelkästään tuotteen saastuttavuudesta puhumista, vaan siihen liittyy il-

mauksia myös taloudellisuudesta, eläinten hyvinvoinnista, tuotteen laadusta ja luomusta. Yhteiset teemat kietoutuivat myös toisiinsa. Esimerkiksi luomupuheeseen liittyvät ilmaukset käsittivät ilmauksia niin eläinten hyvinvoinnista, taloudellisuudesta, ympäristövaikutuksista kuin tuotantotavan säätelystäkin.

Löydetyistä yhteisistä aihealueista tai teemoista puhuttaessa puheen näkökulmat ja käsitykset kuitenkin vaihtelevat toimijoiden kesken. Käsitysten erilaisuus johtuu osittain tässä haastateltujen ihmisten roolista elintarvikeketjun toimijoina. Tutkimuksessa haastatellut henkilöt voitiin jakaa kahteen luokkaan ympäristöasioihin perehtyneisyyden tason osalta: maallikoihin ja asiantuntijoihin. Tämä selittää joidenkin teemojen osalta asiantuntijoiden käsitysten monipuolisuuden ja laajemman näkökannan esimerkiksi alkutuotannon ympäristövaikutusten ulottuvuuksien suhteen. Maallikkokuluttajien ympäristövaikutuksiin liittyvät ilmaisut koskevat lähinnä elintarvikkeen tuotannossa käytettyjen lannoitteiden ja torjunta-aineiden määrää, kun taas alkutuotannon parissa toimijat puhuivat hyvinkin tarkasti esimerkiksi eläinten ravinnon vaikutuksesta ympäristöön. Kuluttajalle ympäristövaikutukset liittyvät myös tuotteen pakkaukseen ja kuljetuksiin. Nämä ulottuvuudet tulivat esiin myös muiden toimijoiden näkemyksissä. Luomun osalta kuluttajien ja asiantuntijoiden näkemykset erosivat. Kuluttajien puheissa luomutuote koetaan ympäristöystävälliseksi, sillä luomutuotantoon liitetään sellaisia asioita kun saastuttamattomuus, torjunta-aineettomuus ja eläinten eettinen hoito. Muut elintarvikeketjun toimijat suhtautuivat luomuun kriittisemmin esimerkiksi ympäristövaikutusten osalta.

Yksi syy tähän saattaa olla se, että valtamediassa ympäristöasioita tarkastellaan ja niistä kirjoitetaan pitkälti luomuaiheen ympärillä. Elintarvikkeisiin liittyvissä ympäristöasioissa käsitellään usein myös eläinten hyvinvointia ja eläinten kohtelua. Elintarvikkeiden tuottamiseen koskevia ympäristönäkökulmia tarkastellaankin melko kapeasti ja stereotyyppisesti. Osasyynä tähän on se, että ympäristöasiat ovat monitahoisia ja monimutkaisia, syyt ja seuraukset kietoutuvat monimutkaisesti koko yhteiskunnan toimialoille. Tyypittely, yksinkertaistaminen on silloin keino tarkastella asioita tavalla, joka on edes jotenkin hallittavissa (Karvonen, 2000). Luomuun liitetyt positiiviset mielikuvat ovat helppo tapa niin toimittajille kuin kuluttajillekin tarkastella monimutkaista asiaa. Luomu koetaan reiluksi, eettiseksi ja ympäristöystävälliseksi tuotannoksi. Haluttaessa ostaa hyvää omaatuntoa ostetaan luomua. Arjen keskellä perehtyminen monimutkaista päättelyä vaativiin valintatehtäviin ruokakaupassa ei ole mahdollista, etenkin kun elintarvikkeilta puuttuvat todelliset ympäristömerkit. Luomumerkkihän kertoo tuotantotavasta, ja se voidaan joidenkin ympäristövaikutusten osalta tulkita ympäristöystävällisemmäksi tuotantotavaksi.

Myös lähiruoka ja lähellä tuotettujen ja kulutettujen tuotteiden paremmuus on ollut mediassa paljon esillä. Tämä voi olla selitys siihen, miksi kuluttajat mainitsivat kuljetukset ympäristöystävällisyyteen liittyvänä asiana. Muutoin kuluttajien ja asiantuntijoiden käsityksissä kotimaisuus linkittyi ympäristöystävällisyyteen juuri kuljetusten osalta. Kotimaiset tuotteet koettiin ympäristöystävällisemmiksi kuin ulkomaiset vähempien kuljetusten osalta. Pakkaus taas on kuluttajaa kaikkein lähinnä oleva asia. Pakkauksesta saadaan informaatiota ostopäätökseen ja sen hävittäminen on myös kuluttajan vastuulla. Kuluttajan arjessa ympäristöystävälliset toimintatavat konkretisoituvat osittain juuri jätteiden hävittämiseen ja kierrätykseen.

Taloudellisuutta kuvaavien ilmaisujen puute tutkijoiden puheessa saattaa kertoa jotain tutkijan ja yrittäjän tai yrittäjää lähellä olevan toimijatahon erilaisista näkökulmista ympäristöasioihin. Vaikka tutkijan työssä taloudelliset reunaehdot tulevat nykypäivänä selvästi tiedostetuiksi, eivät ne välttämättä kosketa itse substanssia ja sen käsittelyn näkökulmaa.

Yrityspuolella toimintaa näyttää hyvin pitkälti hallitsevan raha ja taloudellisuuden korostaminen. Haastateltavat tutkijat olivat lisäksi ympäristötutkijoita. Sikatalouden tutkijan näkemykset saattaisivat tuoda uuden näkökulmaa talous teemaan. Ympäristöystävällisyyteen liittyvien toimintatapojen kalleus antaa aihetta miettiä viranomaisten keinoja ympäristöystävällisten toimintatapojen edistämiseksi. Joidenkin toimijoiden (tuottaja, jalostaja) puheissa uskottiin verojen ja säädösten voimaan ja toisten toimijoiden (neuvojat, tuottaja) mielestä aktiivisella tukipolitiikalla voitaisiin paremmin edistää ympäristöystävällisyyttä. Myös kuluttajien sitoutumista maksuhalukkuuden suhteen kaivattiin.

Eläinten kohtelu nousi yhteisenä aiheena esille eri toimijoiden käsityksissä. Tuotetasolla ja esimerkiksi pakkauksessa ei vielä ole paljoa informaatiota eläinten kohtelusta. Eläinten hyvinvointiin liittyvällä tiedolla näyttäisikin olevan kysyntää. Tässä tutkimuksessa toimijoiden yhteisesti jaetut eläimen hyvinvoinnin osatekijät tarkoittivat riittävää ruokaa, juomaa ja lajitovereidensä seuraa. Kuitenkin käsitykset esimerkiksi hyvän ruokinnan sisällöstä vaihtelivat. Lisäksi eri toimijoiden puheissa nousi esiin myös muita eläinten hyvinvointiin liittyviä seikkoja kuten eläinten mahdollisuus ulkoiluun ja jälkeläisten hoitoon, teurastuksen inhimillisuus, eläinten valvonta ja lääkitys. Yksiselitteistä tietoa eläinten hyvinvoinnista näyttäisikin olevan vaikeaa tuottaa.

Asiantuntijoiden näkemyksissä korostui koko elintarvikeketju- näkökulma ja koko ketjun merkitys tuotteiden laadun ja ympäristöystävällisyyden takaamisessa. Kansallinen laatu-strategian sanoma näyttäisi ainakin siltä osin tavoittaneen asiantuntijat kuten tuottajat, neuvojat ja muut yrittäjät. Kuluttajan osalta sanoman perillemenossa on vielä parantamista.

Mielenkiintoista oli havaita tuotteen laatuun liittyvien kysymysten linkittyminen ympäristökeskusteluun. Kuluttajien käsityksissä laatuksymykset linkittyvät luottamukseen: se mitä pussin kyljessä lukee, siihen on luotettava. Tämän näkemyksen mukaan kuluttajalla on passiivinen rooli laadun hallinnan kysymyksissä. Erilaisten laadunhallinnan todentamiseen pyrkivät sertifikaatit eivät myöskään kerro kuluttajalle paljoa. Sertifikaateista tiedottamiseen ja niiden sisällön avaamiseen onkin syytä yrityspuolella panostaa, jos halutaan niiden toimivan myös kuluttajainformaation välineenä. Laatu ja vastuu kysymysten esille tulo haastatteluissa kertoo myös yleisesti elintarvikkeisiin liittyvästä keskustelusta, johon liittyvät käsitykset laadusta tai turvallisuudesta. Ruokaan liittyvät skandaalit kuten BSE ovat omiaan nostamaan näitä teemoja yleiseen tietoisuuteen ja keskusteluun. Viime aikoina uusia ruokaskandaaleja ei kuitenkaan ole ollut esillä.

Aineiston tulkinnan osalta on kiinnitettävä huomiota työn tehneen tutkijan taustaan ja rooliin. Tutkijan ja tutkittavien välinen vuorovaikutus haastattelutilanteessa pohjautuu tietyille sosiaalisille säännöille, joita ihmiset noudattavat ollessaan kohteliaita toisilleen. Haastattelija ei ole persoonaton henkilö, vaan haastattelu on kahden ihmisen välinen monimutkainen, sosiaalinen prosessi, joka ei ole koskaan toistettavissa. Vuorovaikutus ei voi koskaan olla täysin vapaata, sillä haastattelijan ja haastateltavan taustat ja tehtävät eroavat haastattelutilanteesta. He saattavat edustaa esimerkiksi eri sukupolvia, eri sukupuolta tai eri koulutustasoja. Haastateltavan roolin on kuitenkin todettu olevan haastattelutilanteesta vapaamman kuin haastattelijan. Haastateltava kun voi laajentaa haastattelutilanteen merkitystä mielessään ja kokea sen mahdollisuutena ilmaista mieltymyksiä, pettymyksiä ja ideoita (Brenner 1978).

Tässä tutkimuksessa tutkija on esittänyt haastateltaville Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen, ympäristöntutkimusyksikön työntekijänä ja edustajana. Hirsjärven (1985) mukaan ihmiset eivät haastattelutilanteesta tuo mielellään negatiivisia asioita esille

ja saattoi olla niin, että haastateltavat antoivat tai yrittivät antaa haastattelijaa miellyttäviä vastauksia. Toisaalta haastateltavat puhuivatkin ehkä avoimemmin kuin mitä esimerkiksi ympäristöviranomaisen edustajalle olisi puhuttu. Tutkimuksen valideetti eli tulkinnan ja johtopäätösten muodostumisen logiikka on pyritty esittämään avoimesti. Tutkijan taustalla (ympäristötaloustieteilijä/kuluttajaekonomisti) on kuitenkin merkitystä tutkimuskysymysten muodostamisessa ja aineiston tulkinnassa. Matemaatikon tai historioitsijan tutkimuskysymykset ja tulkinta aineistosta olisi varmasti erilainen. Kvalitatiivinen aineisto tarjoaakin moniulotteiset analyysi- ja tulkintamahdollisuudet. Aineistoa voidaan tulkita useista eri näkökulmista. Aineistolähtöinen teorian muodostus on vain eräs mahdollisista lähestymistavoista.

Tässä tutkimuksessa haastatellut kuluttajat olivat suurelta osin kolmikymppisiä, joukossa oli muutama vanhempikin henkilö (50v.). Vielä nuorempien ja vanhempien henkilöiden haastattelu saattaisi tuoda lisää ulottuvuuksia keskusteluun. Toinen pohdiskelun arvoinen seikka on miettiä haastateltavien haastatteluissa esille tuomaa roolia. Mikä on esimerkiksi suuren yrityksen ympäristöpäällikön käsitys omasta asemaansa liittyvästä roolista ja miten tämä käsitys on vaikuttanut hänen puheeseensa. Vaikka asiantuntijoita pyydettiin vastaamaan siinä omassa asiantuntijan roolissa, sekoittuvat siihen väistämättä myös muut haastateltavan elämässä vaikuttavat roolit kuten esimerkiksi rooli perheenisänä, kunnanvaltuuston jäsenenä, aviomiehenä.

Tämän tutkimuksen tulokset, elintarvikeketjun toimijoiden elintarvikkeen ympäristöystävällisyyteen liittyvän puheen yhteiset teemat antavat hyvät mahdollisuudet aiheen syvällisempään analyysiin. Alasuutarin (1994, 78) mukaan tutkimusaineiston kulttuurinen paikka pitää myös määrittellä. Se tarkoittaa havaintojen tulkinnan merkityksellisyyden oikeaksi tai ainakin mielekkääksi todistamista aineiston ja mahdollisten muiden aineistojen tai tutkimustulosten avulla. Tämän tutkimuksen tulosten tulkintaa tukevat aiemmat aihealuetta sivuavat tutkimukset. Esimerkiksi kuluttajien luomuun liittyvät käsitykset ovat samansuuntaisia kuin Laaksosen & Mäntylän (2000) tekemän tutkimuksen tulokset. Yhteneväisyyksiä löytyy kuluttajien käsitysten osalta myös Tiilikaisen (1996) tekemän tutkimuksen tulosten kanssa.

Pääkategorioiden syvällisempi analysointi on kuitenkin tarpeen havaintojen tulkinnan mielekkyyden ja merkityksellisyyden todentamiseksi. Lisähaastattelut teorian heikkojen lenkkien testaamiseksi ovat tarpeen, vaikka tutkimuskysymys määrittääkin aineistoperustaisessa lähestymistavassa haastatteluaineiston määrän (teoreettinen otanta). Teoreettinen otanta tarkoittaa sitä, että otoksen avulla pyritään vastaamaan tutkijan esittämiin kysymyksiin. Pyrkimyksenä ei ole minkään perusjoukon tilastollinen edustavuus. (Moring 1998, 239, Strauss 1987, Strauss & Corbin 1990). Tämän tutkimuksen aineiston avulla pystyttiin vastaamaan tutkimuksen kysymyksiin, aineistosta löydettiin yhteiset teemat ympäristöystävälliseen elintarvikkeeseen liittyvistä käsitteistä. Kuitenkin syvällisemmän analyysin ja kattavamman ympäristöystävällisyyteen liittyvän käsitejärjestelmän luomiseksi on perusteltua tehdä lisähaastattelut (esimerkiksi luomutuottaja, viranomaiset, järjestöjen edustajat, ympäristötietoisten kuluttajat). Analyysissa löydettyjen pääkategorioiden ja niiden alakategorioiden tarkempi testaaminen ja muodostaminen sekä käsitteiden välisten suhteiden tarkastelu jatkuu myöhemmin tehtävässä opinnäytetyössä, jossa tavoitteena on tuottaa empiriseen aineistoon perustuva elintarvikkeiden ympäristöystävällisyyttä kuvaava käsitejärjestelmä.

Tämän tutkimuksen perusteella nousi uusiksi tutkimustarpeiksi muun muassa eettisyyteen liittyvien käsitysten tarkempi selvittäminen. Tässä tutkimuksessa eettisyys tuli esiin eläin-

ten hyvinvointia käsittelevissä ilmauksissa ja osittain sitä sivuttiin myös vastuu teeman ympärillä. Kattavampaa selvitystä siitä, mitä kaikkea eettisyydellä oikein tarkoitetaan ja mihin kaikkeen se liitetään, olisi tarpeen tehdä. Erittäin mielenkiintoiseksi aiheeksi nousi myös vastuun käsite. Tässä tutkimuksessa vastuun käsite nousi esiin laadunhallintaan liittyvänä tekijänä. Käsitteen sisällön avaaminen ja syvällisempi ymmärtäminen elintarvikeketjun toimijoiden kohdalla on tarpeellista. Lisäksi luomutuotannon ympäristövaikutuksista tarvittaisiin kattavampaa ja todennettua tietoa ja esimerkiksi lehdistökatsaus ympäristöystävällisyyteen liittyvästä keskustelusta voisi osaltaan selittää kuluttajien näkemysten muodostumista. Vaikka ympäristöystävällisyyden puheeseen liittyi eri toimijoiden osalta samoja teemoja, vaihtelivat näkemykset teemojen sisällä. Yhteinen ymmärrys ympäristöystävällisestä elintarvikkeesta ja elintarvikeketjun toiminnasta vaatiikin uusia keinoja eri toimijoiden väliseen vuoropuheluun.

7 Kirjallisuus

Ajzen, I. & Fishbein, M. 1980. Understanding attitudes and predicting social behavior. Prentice-Hall. Englewood Cliffs.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere.

Burns, N. & Grove, S. K. 1993. The Practice of Nursing Research. Conduct, Critique and Utilization. Second Edition. W. B. Saunders Company, Philadelphia.

Finfood 2003. Luomubarometri 8/2003. Viitattu 12.6.2004. Saatavissa internetissä: <http://www.finfood.fi/finfood/luomu.nsf/wtaso3linkit/C81EFE5F4430C544C2256DB200389BBC?opendocument>

Heiskanen, E & Timonen, P. 1995. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Osa 1. Suomalais-tienympäristötiedon taso. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 18.

Heiskanen, E & Timonen, P. 1996. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 9.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. Gaudeamus. Helsinki.

Integrated product policy. 2002. Viitattu 2.3.2004. Saatavissa internetissä: <http://europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>

Järvelä, K. 1998. Kuluttajien käsitykset lihasta ja liha-alasta. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 14.

Karvonen, E. 2000. Myyttinen maaseutu on yhteisöllinen takapajula- median stereotyyppisen maaseutukuvan tarkastelu. Teoksessa: Salo, R. (Toim.), Soini, K. (Toim.), Seppälä, A. (Toim.) 2000. Maaseudun ympäristöarvojen tuotteistaminen - kenellä valta ja vastuu?. Maatalouden tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja A 72. s. 30-39

Kujala, J. 1992. Purchasing Fresh Foodstuffs: An example of Repetitive Choice Behavior. University of Helsinki. Department of Economics and Management. EKT-series 888.

Laaksonen, P. & Mäntylä, M. 2000. Tuotteen ympäristöystävällisyys. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 5.

Moring, I. 1998. Tee se itse-teoria. grounded theory mediatutkijan työkaluna. Julkaisussa: Media- analyysi. Teksteistä tulkintaan. Kantola, A., Moring, I & Väliaverronen, E. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 1998.

Morse JM (1994) Emerging from the data: The cognitive processes of analysis in qualitative inquiry. In: Morse J.M. (ed) Critical Issues in Qualitative Research Methods. Sage Publications, California, p. 23 - 43.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus. Helsinki.

Niva, M. & Heiskanen, E. 1996. Tuotteissa olevan ympäristöinformaation käyttö. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 32.

Patton, M. 1990. Qualitative Evaluation and Research Methods. Newsbury Park. CA. Sage.

Pohjalainen, L. 1993. Elintarvikkeiden arvostus, valintakriteerit ja ruoan kotimaisuuden merkitys. Tutkimus kotitalouksista, suurkeittiöistä, päivittäistavara-kaupoista ja lehdistöstä. Hyvää Suomesta- projekti. Elintarviketieto Oy.

Pohjalainen, L. 1997. Elintarvikkeiden arvostus, valintakriteerit ja ruoan kotimaisuuden merkitys. Tutkimus kuluttajista, suurkeittiöistä, päivittäistavara-kaupoista ja lehdistöstä. Hyvää Suomesta. Elintarviketieto Oy.

Pohjalainen, L. 1999. Lihan kulutusta ohjaavat tekijät 1998. Liha-alan tiedotus ry. Elintarviketieto Oy.

Pyörälä, E. 1995. Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa: Leskinen, J. (toim.). Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.

Raittila, P., Baskirova, E. & Semyonova, L. 1989. Perestroika and changing neighbour images in Finland and the Soviet Union. University of Tampere. Department of journalism and mass communication. Publications B 29.

Routio, P. 2003. Kyselevät tutkimustavat. Saatavissa internetissä: <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/064.htm>

Seppälä, A., Voutilainen, P., Mikkola, M., Mäki-Tanila, A., Risku-Norja, H., Soini, K., Vehmasto, E., Yli-Viikari, A. 2002. Ympäristö ja eettisyys elintarviketuotannossa - todentamisen ja tuotteistamisen haasteet. MTT:n selvityksiä 11.

Silverman, 2000. Doing Qualitative Research. London. Sage.

Soler, C. 1997. Att köpa miljövänliga dagligvaror. Nerenius & Santérus. Stockholm.

Stanford. 2004. Viitattu 4.4.2004. Saatavissa internetissä: <http://plato.stanford.edu/entries/husserl/>

Strauss AL (1987) Qualitative Analysis for Social Scientists. Cambridge University Press, Cambridge.

Strauss A & Corbin J (1990) Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques. Sage Publications, London.

Suomen elintarviketalouden laatustrategia- ja tavoitteet 2004. Viitattu 4.5.2004. Saatavissa internetissä: <http://www.laatu.fi/ShowFile?ID=8129&SHOWPICS=true>

Taloustutkimus Oy. 1997. Elintarvikkeiden ostoperusteet. Suomalaisen työn liitto. Taloustutkimus Oy telebus vk 23/97.

Taloustutkimus Oy. 1998. Tuotteiden valintaperusteet. Suomen kilpailukyky. Suomalaisen työn liitto. Lokakuu 1998.

Taloustutkimus. 1998. Hyvän laadun sisältö elintarvikkeissa. Maa- ja metsätalousministeriö.

Tauriainen, J. ja Pohjalainen, L. 1992. Luonnonmukaisten elintarvikkeiden kysyntämarkkinat. Elintarviketieto. Raportteja ja artikkeleita 39.1992.

Taylor, S.J. & Bogdania, R. 1984. Introduction to qualitative research methods. The search for meanings. 2 nd. edition. Wiley & Sons. New York.

Terveystieteiden ja elintarvikelainsäädäntö. 2004. Viitattu 12.5.2004. Saatavissa internetissä: <http://www.mmm.fi/el/etv/omavalvonta.html>

The Green Paper on Integrated Product Policy. Viitattu 2.3.2004. Saatavissa internetissä: <http://europa.eu.int/comm/environment/ipp/2001developments.htm>

Tiilikainen, A. 1990. Ympäristöystävällisen elintarvikkeen ulottuvuudet. Helsingin yliopisto, taloustieteen laitos. Markkinointi. Monistesarja nro 10.

Tilastokeskus 2003. Saatavissa internetissä: http://www.stat.fi/tk/tp/verkkokoulu/vk/tt/oppitunnit/tt01/tt01_04/view.html

Uusitalo, L. 1986. Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationalisuudesta. Acta academiae oeconomicae Helsingiensiensis. Sarja A:49.

Uusitalo, L. 1990. Are environmental attitudes and behaviour inconsistent? Findings from a Finnish study. Scandinavian Political Studies 13: 211-226.

Uusitalo, H. 1997. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva. WSOY.

Viinisalo, M & Leskinen, J. 2000. Turvallista ruokaa pellolta pöytään. Kuluttajien laatuksivitykset ja -odotukset asiantuntijanäkemyksen ja tutkimusten pohjalta. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 4.

Ympäristö 2004. Yhdenmukainen tuotepolitiikka. Viitattu 4.4.2004. Saatavissa internetissä: <http://www.ymparisto.fi>

Åstedt-Kurki, P. & Nieminen, H.(1997) Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa: Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. Juva.

8 Liitteet

Liite 1. Taulukko 1. Elintarvikkeiden ympäristöviestintä. (Seppälä ym. 2002)

Merkki kuva	Merkinhaltija	Merkintäperuste	Myöntäjä
Luomu-valvottua tuotantoa (Aurinko-merkki) 	MMM	Euroopan Unionin luomusetus sekä tuotteen kuuluminen suomalaisen viranomaisen luomuvalvontaan	KTTK
Leppäkerttu 	Luomuleppis Osuuskunta	Leppäkerttuehdot, jotka osittain tiukemmat kuin EU tason ehdot.	Luomuleppis Osuuskunta
EU:n luomumerkki (Tähkämerkki) 	EU	Euroopan Unionin luomusetus sekä tuotteiden maatalousperäisistä aineosista vähintään 95% EU:n alueella tuotettuja luomutuotteita	Käyttää saa jokainen, joka kuuluu luomuvalvontajärjestelmään ja täyttää valvontakriteerit
Demeter 	Biodynaaminen yhdistys	Biodynaaminen viljely	Biodynaamisen yhdistyksen alainen Tuotemerkki-toimikunta
Joutsenlippu 	Finfood-Suomen ruokatieto ry	Tuote on valmistettu Suomessa ja sen raaka-aineesta vähintään 75 % on suomalaista. Tuotteiden liha, kala, maito ja kananmuna pitää olla täysin suomalaista.	Finfood-Suomen ruokatieto ry
Sirkkalehtilippu 	Kotimaiset Kasvikset ry	Raaka-aineiden kotimaisuus, sitoutuminen ympäristön huomioonottaviin viljelymenetelmiin	Kotimaiset Kasvikset ry
Avainlippu 	Suomalaisen Työn liitto	Kotimaisuusaste vähintään 50%	Suomalaisen työn liitto
Maakuntien Parhaat 	Maaseutukeskusten liitto	Korkea kotimaisuusaste, hyväksytyt laatu- ja ympäristöjärjestelmät, asiantuntijaraidin hyväksymä tuote/palvelu, yritysmäinen tuotantotapa ja tuotannon määrä	Maaseutukeskusten liitto
Reilu kauppa 	Fair trade	Viljelysopimusten säännöt	Fair trade

Liite 2. Teemarungot (kuluttajahaastattelut ja esimerkit asiantuntijahaastattelurungoista)

Teema-alueisiin liittyvät kysymykset toimivat lähinnä apuna haastattelijalle ja siten kysymysrunkoa ei välttämättä sellaisenaan noudatettu. Haastattelija ohjasi keskustelua kuitenkin siten, että kaikki alla olevat teema-alueet tulivat käsiteltyä.

Kuluttajahaastattelujen runko:

1) YMPÄRISTÖASIAT

Mitkä sinun mielestäsi ovat ympäristöongelmia? Mistä ne johtuvat?

Mitkä ympäristöasiat liittyvät elintarvikkeiden tuottamiseen?

Miten ympäristöasiat liittyvät kasvien tai lihajalosteiden valmistamiseen?

Mitkä asiat liittyvät kinkkuun ja kurkkuun?

2) YMPÄRISTÖMYÖTÄISYYDEN VIHJEET

Mikä tekee yleisesti tuotteesta ymp.ystävällisen?

Millainen on ympäristöystävällinen kinkku/kurkku? Miltä näyttää ja tuntuu?

Miten ympäristömyötäisyys tulee esiin itse tuotteessa/pakkauksessa? Mikä siitä kertoo? Millaisia ovat Makulihan etikkeet? Millaisesta tuotteesta ne kertovat?

3) ”HYVÄN” TUOTTEEN ULOTTUVUUDET, OSTOKRITEERIT

Kun ostat vihanneksia/kinkkuleikkelettä, mitä kriteerejä sille asetat, millainen kurkun pitää olla, jotta sen ostat? (tuoteattribuutit, hinnan merkitys)

Millainen on hyvä kurkku, kinkku?

4) OSTOKÄYTTÄYTYMINEN JA KOETUT HYÖDYT

Mistä tuotteet ostat ja miksi sieltä?

Mitä infoa käytät tuotteessa ja palvelussa?

Oletko ostanut luomua tai lähiruokaa? Mikä niissä on hyvää? Millaisia ne tuotteet ovat?

Olisitko valmismaksamaan enemmän ympäristöystävällisistä .tuotteista kun tavanomaisista? Jos käyttäisit ymp.ystävällisiä tuotteita, mitä hyöty niistä kokisit saavasi?

Asiantuntijahaastattelujen (ympäristöpäällikkö) runko:

1) HAASTATELTAVAN TAUSTA

kuka olet ja mitä teet?

2) LAATUTEKIJÄT

Mitkä ovat lihatuotteiden laatutekijät?

Ongelmat?

3) YMPÄRISTÖASIAT

Mitkä sinun mielestäsi ovat ympäristöongelmia? Mistä ne johtuvat?

Mitkä ympäristöasiat liittyvät elintarvikkeiden tuottamiseen?

Miten ympäristöasiat liittyvät lihajalosteiden valmistamiseen?

Mitkä asiat liittyvät kinkkuun?

MITEN Y-ASIAT ON TEILLÄ OTETTU HUOMIOON?

4) YMPÄRISTÖMYÖTÄISYYDEN VIHJEET

Mikä tekee yleisesti tuotteesta ymp.ystävällisen?

Millainen on ympäristöystävällinen kinkku/kurkku? Miltä näyttää ja tuntuu?

Miten ympäristömyötäisyys tulee esiin itse tuotteessa/pakkauksessa? Mikä siitä kertoo?

Asiantuntijahaastattelun (neuvoja) runko:

1) HAASTATELTAVAN TAUSTA

kuka olet ja mitä teet?

2) LAATUTEKIJÄT

Mitkä ovat KASVISTEN laatutekijät?

Ongelmat?

3) YMPÄRISTÖASIAT

Mitkä sinun mielestäsi ovat ympäristöongelmia? Mistä ne johtuvat?

Mitkä ympäristöasiat liittyvät elintarvikkeiden tuottamiseen?

Miten ympäristöasiat liittyvät kasvisten valmistamiseen?

Mitkä asiat liittyvät kurkkuun?

MITEN Y-ASIAT otetaan sun työssäsi huomioon (siis siinä neuvonnassa)?

4) YMPÄRISTÖMYÖTÄISYYDEN VIHJEET

Mikä tekee yleisesti tuotteesta ymp.ystävällisen?

Millainen on ympäristöystävällinen kinkku/kurkku? Miltä näyttää ja tuntuu?

Miten ympäristömyötäisyys tulee esiin itse tuotteessa/pakkauksessa? Mikä siitä kertoo?

Liite 3. Taulukko 2. Elintarvikeketjun toimijoiden käsityksiä ympäristöystävällisyyden ulottuvuuksista (alustava koodaus)

	Palvikinkku	Kurkku
Tuottaja	<ul style="list-style-type: none"> • Sikojen hyvinvointi (alusta, juoma, seura, ruoka, tila, kuoleminen)→ • Koko sian osien tehokas käyttö, teuraaksi vaan se, mikä varmasti myydään kaupassa • eläinten hyvinvointi= ympäristön hyvinvointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Jätteiden määrä • Energian käyttö • Kotimaisuus (puhtaasti viljelty) • Biologinen torjunta • Siisti kasvihuone • Taloudellinen kannattamattomuus • Lähellä tuotettu • Kuljetuslaatikot/pakkaus
Jalostaja (iso)	<ul style="list-style-type: none"> • vesi, energia, lämmön talteenotto • ympäristöjärjestelmä-ajattelu • taloudellisuus • taloudellinen hyöty • luomu 	-ei otettu, sillä kurkku tässä tarkasteltiin kokonaista kurkkua, ei jalostetta. Tilalle olisi tosin voinut ottaa kurkun pakkaajayrityksen.
Kauppa (pieni, paikallinen maatilatori)	<ul style="list-style-type: none"> • Koko ketju on tiedossa ja todennettavissa • Pakkaus-irtomyynti • Hävikin pienuus-lihan nopea kierto ja ekotehokas käyttö 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakkaus-irtomyynti • Tuotantotapa-luomu • Hävikin pienuus-tavaran nopea kierto
Tukkuliike (iso)	<ul style="list-style-type: none"> • logistiikka • pakkaukset • varastointi ym. säilytys • eläinten olot • luomu 	<ul style="list-style-type: none"> • logistiikka • pakkaukset • varastointi ym. säilytys
Kuluttaja	<ul style="list-style-type: none"> • Tuotantotapa-luomu • Pakkaus • kuljetukset 	<ul style="list-style-type: none"> • Kotimaisuus • Pakkaus • Tuotantotapa-luomu
Ympäristötutkija	<ul style="list-style-type: none"> • eläinten hyvinvointi (lajinmukainen käyttäytyminen: ruoka, juoma, tila, seura) • elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset (lanta, energia, ruokinta) • eläinten hyvinvointi= ympäristön hyvinvointi 	<ul style="list-style-type: none"> • energian ja veden kulutus • torjunta-aineet • pakkaus • jätteet • kuljetukset • luomu
Neuvonta	<ul style="list-style-type: none"> • eläimen ruokinta • tilan ravinnekierto • luomu (osittain) • panos-tuotosmalli • fyysinen ympäristö 	<ul style="list-style-type: none"> • kasvualustat (viljelyyn liittyvät asiat) • torjuntamenetelmät • pakkaus • lämmitysjärjestelmät • laatu • luomu

MTT:n selvityksiä –sarjassa ilmestyneitä julkaisuja

Ympäristö

- 69 Ympäristöystävällinen elintarvike - palvikinkun ja kurkun tuotantoketjujen toimijoiden näkemyksiä. 2004. *Seppälä, A.* 56 s. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts69.pdf>.
- 51 Elinkaariarvioinnin ja elinkaarikustannuslaskennan soveltaminen maaseudun pienyrityksiin. 2003. *Pesonen, I.* 69 s. Hinta 20 euroa.

Kasvintuotanto

- 56 Lapin luomutuotanto. Luomumaatilan mahdollisuudet arktisella alueella. 2004. *Pallari & Korva-Hyötylä.* 50 s. Hinta 20 euroa.
- 48 Viljalajikkeiden taudinalttius virallisissa lajikekokeissa 1996-2003. 2003. *Kangas ym.* 29 s. Hinta 15 euroa.

Talous

- 64 Kokonaisvaltaisen suorituskyvyn mittausjärjestelmän rakentaminen elintarvikkealan pienyritysten käyttöön. Esitutkimus. *Laaksonen, M. ym.* MTT:n selvityksiä 64 (2004). 71 s. Hinta 20 euroa.
- 67 Hevostalous maatiloilla. *Tiilikainen, S.*, MTT:n selvityksiä 67 (2004). 90 s., Hinta 20 euroa.

Teknologia

- 50 Maatalouden uusi teknologia - tarkkuutta ja tehokkuutta : ensimmäiset teknologiapäivät 1.-2.10.2003. 2004. *Kallioniemi, M. (toim.).* 123 s. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts50.pdf>.
- 35 Suurten maatalousrakennusten puurunkoratkaisut : olosuhdemittaukset ja toiminnalliset mallit. 2003. *Kivinen, T.* 61 s. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts35.pdf>

Kotieläintuotanto

- 68 Liharotusiemennykset osana lypsylehmien uudistusstrategiaa. 2004. *Huusko-nen, A. ym.* 30 s. Hinta 15 euroa.
- 60 Emolehmien rantalaidunnuksen kehittäminen Oulun seudulla. 2004. *Sonni-nen, R. ym.* 42 s. Hinta 15 euroa.

Verkkojulkaisut osoitteessa <http://www.mtt.fi/julkaisut/mtts.html>

